

H U M A N
R I G H T S
W A T C H

Μίσος στους δρόμους

η ξενοφοβική βία στην Ελλάδα

Μίσος στους δρόμους

Η ξενοφοβική βία στην Ελλάδα

Copyright © 2012 Human Rights Watch

All rights reserved.

Printed in the United States of America

ISBN: 1-56432-910-0

Cover design by Rafael Jimenez

Human Rights Watch is dedicated to protecting the human rights of people around the world. We stand with victims and activists to prevent discrimination, to uphold political freedom, to protect people from inhumane conduct in wartime, and to bring offenders to justice. We investigate and expose human rights violations and hold abusers accountable. We challenge governments and those who hold power to end abusive practices and respect international human rights law. We enlist the public and the international community to support the cause of human rights for all.

Human Rights Watch is an international organization with staff in more than 40 countries, and offices in Amsterdam, Beirut, Berlin, Brussels, Chicago, Geneva, Goma, Johannesburg, London, Los Angeles, Moscow, Nairobi, New York, Paris, San Francisco, Tokyo, Toronto, Tunis, Washington DC, and Zurich.

For more information, please visit our website: <http://www.hrw.org>

Μίσος στους δρόμους Η ξενοφοβική βία στην Ελλάδα

Σύνοψη	1
Μεθοδολογία	29
I. Ιστορικό	31
Οικονομική και ανθρωπιστική κρίση	32
Η πολιτική του μίσους.....	36
Αυτόκλητες ομάδες πολιτοφυλακής	39
II. Ξενοφοβική βία στην Αθήνα.....	44
Μάιος 2011.....	48
Συνεχιζόμενη βία	52
Άγιος Παντελεήμονας.....	54
Επιθέσεις σε άλλες περιοχές του κέντρου της Αθήνας.....	61
III. Βία σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.....	66
Ασπρόπυργος, Σεπτέμβριος 2011	66
Κόρινθος, Φεβρουάριος 2012	70
Κρήτη, 2011.....	73
Πάτρα, Μάιος 2011 και Μάιος 2012	73
IV. Νομικές υποχρεώσεις της Ελλάδας.....	76
V. Απόκριση της πολιτείας	81
Ανεπαρκής απόκριση των αστυνομικών αρχών	81
Αδυναμία πρόληψης επιθέσεων.....	85
Αποθάρρυνση των μεταναστών χωρίς έγγραφα από την υποβολή μηνύσεων	87
Επιμονή στην κατάθεση παραβόλου για την υποβολή μήνυσης	90
Ανεπαρκής απόκριση και διερεύνηση	93
Μη δίωξη των επιθέσεων ως εγκλημάτων μίσους	97
Ali Rahimi: Αναμένοντας την απονομή δικαιοσύνης.....	101
Αδυναμία να αναγνωριστεί η σοβαρότητα του προβλήματος.....	103

Συστάσεις	106
Ευχαριστίες.....	111
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι – Κείμενο από μανιφέστο κατά των μεταναστών, Αθήνα	112

Summary and Key Recommendations

An aerial night photograph of a densely populated city, likely Jerusalem, viewed from a high vantage point. The city is illuminated by numerous warm yellow and orange lights from buildings and streets, contrasting with the deep blue of the night sky. A prominent, large, light-colored stone structure, possibly a fortress or a large building, is visible on the right side of the image. The overall atmosphere is somber and evocative.

HATE ON THE STREETS

Photographs by Zalmāi for Human Rights Watch

Since the early 2000s, Greece has become the major gateway into the European Union for undocumented migrants and asylum seekers from Asia and Africa. Years of mismanaged migration and asylum policies and, most recently, the deep economic crisis, have changed the demographics of the entire country. The center of Athens, in particular, has a large population of foreigners living in extreme poverty, occupying abandoned buildings, town squares and parks. While tourists are welcome, migrants and asylum seekers face a hostile environment, where they may be subject to detention in inhuman and degrading conditions, risk destitution, and xenophobic violence.

As human beings, we shouldn't be treated like this.... I am not an animal to be chased with sticks.

DOUGLAS KESSE, GHANAIAN ASYLUM SEEKER,
JANUARY 11, 2012

In May 2011, in the days following the murder of a Greek man, Manolis Kantaris, in central Athens, gangs of Greeks, in apparent retaliation for the killing, indiscriminately attacked migrants and asylum seekers, chasing them through the streets, dragging them off buses, beating and stabbing them.

The flare up of anti-immigrant violence was cause for serious concern. However, attacks against migrants and asylum seekers began well before May 2011 and have continued since with frightening regularity both in Athens and

elsewhere in Greece. Migrants and asylum seekers spoke to Human Rights Watch of virtual no-go areas in Athens after dark because of fear of attacks by often black-clad groups of Greeks intent on violence. Yunus Mohammadi, the president

Dozens of migrants and asylum seekers line up for a meal at a soup kitchen on Sofokleous street in central Athens.

A migrant sells household items at a street market in central Athens. Undocumented migrants and asylum seekers are often unable to find work outside of the informal sector.

of an association of Afghans in Greece, told us he started showing newer arrivals a map of Athens with a red line around areas they should avoid. “This is exactly what I used to do in Afghanistan with the Red Cross about places people shouldn’t go because of fighting,” Mohammadi said. “And here I am doing the same thing in a European country.”

A country that prides itself on its hospitality, Greece has become over the past decade a decidedly inhospitable country for many foreigners. While tourists are welcome, migrants and asylum seekers face a hostile environment, where they may be subject to detention in inhuman and degrading conditions, risk destitution, and xenophobic violence.

This report is based on interviews Human Rights Watch conducted with 59 people who experienced or escaped a xenophobic incident, including 51 serious attacks, between

August 2009 and May 2012. Victims of serious attacks included migrants and asylum seekers of nine different nationalities and two pregnant women. Patterns emerge from the victim testimonies: most of the attacks take place at night, on or near town squares; attackers, who include women, work in groups, and are often dressed in dark clothing with their faces obscured by cloth or helmets; bare-fisted attacks are not uncommon, but attackers also often wield clubs or beer bottles as weapons; most attacks are accompanied by insults and exhortations to leave Greece, and in some cases the attackers also rob victims.

Among the migrants and asylum seekers Human Rights Watch interviewed, Ali Rahimi, an Afghan asylum seeker, was stabbed five times in the torso outside an apartment building in Aghios Panteleimonas in September 2011; Mehdi Naderi, an undocumented Afghan migrant, has a prominent scar on his nose from a December 2011 attack in which he was beaten by a mob with sticks and an iron bar near Attica Square; and Afghan refugee Maria N.’s left hand was ripped open in

August 2011 when two men on a motorcycle hit her with a wooden club with iron spikes as they drove by.

Since the early 2000s, Greece has become the major gateway into the European Union for undocumented migrants and asylum seekers from Asia and Africa. Years of mismanaged migration and asylum policies and, most recently, the deep economic crisis, have changed the demographic face of the capital city. The center of Athens, in particular, has a large population of foreigners living in extreme poverty, occupying abandoned buildings, town squares and parks. Concerns about rising crime and urban degradation have become a dominant feature of everyday conversations as well as political discourse.

Parties across the ideological spectrum regularly and explicitly link irregular immigration to the city's ills. Undocumented migration and crime in Athens were high on the agenda in the lead-up to the May and June 2012 national elections. Nationalist, far right-wing parties such as Golden Dawn have in recent years gained strength and popularity largely because of their exploitation of anti-immigrant

Graffiti on the exterior of an Afghan-owned bar in the Aghios Panteleimonas neighborhood in Athens reads "Foreigners Out."

© 2012 Eva Cossé/Human Rights Watch

sentiment. Having gained a seat on the Athens city council in 2010, Golden Dawn secured enough votes in the June 2012 national elections to enter Parliament for the first time in its history. It will have 18 seats.

Exploitation of legitimate concerns about crime, combined with widespread hardship in the economic crisis, appear to have nurtured a climate of intolerance towards migrants and asylum seekers. As one resident of Athens said, "I was never a racist but I've become one. Why can't we send them all home?" So-called "citizens' groups" (ομάδες πολιτών) have emerged over the past several years in the city center as self-appointed neighborhood watch units, claiming they have organized to patrol the streets and protect residents by getting rid of migrants. Virulent anti-immigrant posters signed by these groups are on display around the city. Although no known police analysis or court ruling has linked the citizens'

An anti-racist demonstration in the southern Athens suburb of Kallithea, where two separate racist attacks in May 2012 left four migrants injured.

ΕΟΝΑΖΙ
ΕΡΓΑΤΕΣ
ΕΝΩΜΕΝΟΙ
ΠΟΤΕ ΝΙΚΗΜΕΝΟΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

ΕΤΙΕ
ΕΙΣΤΙΚΕΣ
ΝΙΒΕΛΛΕΣ

SNK
HS

DES

0"

Somali men rest in a crowded apartment located in central Athens. The center of Athens, in particular, has a large population of foreigners living in extreme poverty, occupying abandoned buildings, town squares and parks.

groups with groups carrying out violent attacks on migrants and asylum seekers, there is some evidence to suggest that the perpetrators of the violent attacks are members of or associated with these groups. Two men and one woman on trial for the stabbing of an Afghan asylum seeker in September 2011 are allegedly members of a citizens' group, and such groups have signed threatening posters on view in downtown Athens. Local residents credit – or blame – these groups for taking action against migrants, including the closing of the Aghios Panteleimonas square playground because there were too many foreigners.

The true extent of xenophobic violence in Greece is unknown. Government statistics are unreliable due to failures of the criminal justice system, beginning with law enforcement, to adequately identify, investigate and prosecute hate crimes. Underreporting by victims, particularly undocumented migrants, is also a significant problem. In the entire country, the Greek government reported just two hate crimes in 2009, and only one in 2008. In May 2012 the senior Athens prosecutor tasked with collating all information relating to hate crimes told Human Rights Watch there were nine cases in Athens from 2011 under investigation as possible hate crimes.

Non-governmental sources help fill in the gaps. In June 2011, Doctors without Borders director Nikitas Kanakis estimated that 300 victims of racist attacks had sought treatment at the organization's clinic in Athens in the first half of 2011. Tzanetos Antipas, the head of the Greek non-governmental organization (NGO) Praksis, said at the same time that they had treated just over 200 victims in roughly the same

(above) A young Somali couple sleeps in this storage space located above the toilet of a crowded apartment they share with other Somalis in central Athens.

(left) This 26-year-old Somali man and his friend were attacked by a group of 11 men in May 2012 in Pedion tou Areos park in Athens. The attackers used a beer bottle as a weapon.

A migrant collects metal objects, wood, and paper from the garbage to sell to junkyards.

period. Finally, a network of NGOs recorded 63 incidents between October and December 2011 in Athens and Patras.

Greece has clear obligations under international human rights law to undertake effective measures to prevent racist and xenophobic violence, to investigate and prosecute perpetrators, and should condemn publicly and unequivocally such violence. These obligations apply whether the perpetrators of the violence are agents of the state or not.

Yet the cases documented in this report demonstrate that migrants and asylum seekers have little chance of seeing justice done. Victims of xenophobic attacks in Athens face many obstacles in reporting crimes and activating a police response to attacks. Prosecutors and the courts have so far failed to aggressively prosecute racist and xenophobic

violence for what it is. Preoccupied by the economic crisis and concerned with control of irregular immigration, national authorities—as well as the EU and the international community at large—have largely turned a blind eye.

In theory, the legal tools and police guidelines are in place. In keeping with binding EU law, Greece amended its criminal code in 2008 to make racist motivation an aggravating circumstance for sentencing purposes. A 2006 Ministry of Citizen Protection circular to the Hellenic Police force ordered the police to investigate possible racist motives in the commission of a crime when invoked by victims or witnesses, when this interpretation is substantiated by evidence, when admitted by the perpetrator(s), or when the alleged perpetrator(s) and victim(s) of the crime belong to different racial, religious or social groups or self-identify as such.

In practice, the police appear ill-equipped or ill-disposed to investigate reports of racist violence. There is no specialized, practical training at the police academies, and there are no specialized officers tasked with pursuing or overseeing investigations into possible hate crimes. While responders

will provide immediate assistance—calling an ambulance, for example— Human Rights Watch heard repeatedly that police discourage victims from filing official complaints.

Victims we interviewed recounted police officers telling them it was pointless to lodge a complaint if they could not positively identify the perpetrators or that they should simply organize themselves to fight back. Police told Human Rights Watch that it was difficult to investigate crimes involving masked perpetrators. However, the police's failure to take preventive action or pursue investigations even in areas where violence is predictable and recurring makes this justification ring hollow. Three victims who insisted that they wished to pursue a case were told they would have to pay a 100 Euro fee (US\$ 125) instituted in late 2010 to discourage frivolous criminal complaints, even though justice officials told Human Rights Watch that hate crimes would be prosecuted *ex officio*, with no formal complaint (or fee) required from the victim. Finally, undocumented migrants were told they faced detention if they persisted in seeking to have a criminal investigation opened.

Indeed, fear of detention and deportation emerged from interviews as a principal reason why migrants were reluctant to seek assistance from the police in the aftermath of an attack, although Human Rights Watch did not document any cases where victims were in fact subject to immigration detention or deported from Greece after making complaints.

The response of the judiciary has also been inadequate. As noted above, racist motivation was introduced in 2008 as an aggravating circumstance in the commission of a crime, giving judges the discretion to impose the maximum penalty for any given crime. To our knowledge, racism as an aggravating circumstance has not once been applied in the nearly four years since it was introduced. The Athens public prosecutor's office has no specialized prosecutors to handle directly or oversee hate crimes, including racist and xenophobic violence.

National authorities have largely tended to downplay the extent of the problem, but positive steps have been taken recently. An inter-ministerial working group met in April 2012 to discuss targeted measures to raise awareness of racist and xenophobic violence amongst the police as well as efforts to improve recording of hate crimes. These include use of a special form by the police and the criminal justice system, and the creation of a centralized database located in the Justice Ministry. Also in April 2012, the Justice Ministry asked the Attorney General to adopt specific guidelines for prosecutors to help them address racist violence. Finally, there is discussion about reforming criminal law to strengthen the scope and application of the aggravating circumstance of racist motivation.

The European Union has an important role to play in ensuring that Greece lives up to its obligations to effectively

prevent and prosecute racist violence. Thus far, European institutions have paid little to no attention to increasing anti-immigrant sentiment and incidents of violence against migrants and asylum seekers. Yet it is precisely the pressure on Greece from its European neighbors to take responsibility for a disproportionate number of asylum seekers on the one hand and secure its internal EU and external borders on the other that has contributed to the present untenable situation. The severe budget cuts arising from Greece's austerity measures have also strained the police force and the provision of services that might help alleviate social tensions that fuel the violence.

However these realities do not relieve Greece of its duty to counter racism and xenophobia. There is no excuse for allowing violent gangs to harm migrants and asylum seekers with impunity. The Greek authorities must take urgent action to crack down on this alarming phenomenon.

An anti-immigrant manifesto in the Aghios Panteleimonas neighborhood in Athens.

© 2011 Mahmoud

Bishoy, a 25-year-old Egyptian asylum seeker, at an anti-racist demonstration in the southern Athens suburb of Kallithea, where he was a victim in one of two separate racist attacks in May 2012 that left four migrants injured.

Cidiki Kaba, a 36-year-old Senegalese asylum seeker, was attacked on November 26, 2011, in the Aghioi Anarguroi neighborhood of central Athens, around 9 p.m. by one man and two older children.

Police officers took Kaba and the two older children, who were apprehended by neighborhood residents before the police arrived, to the local police station. He says they debated the merits of officially recording the incident at great length before a superior officer told them they had to do so.

Malak, a 23-year-old Egyptian migrant, was attacked on May 8, 2012, in the Kallithea neighborhood along with two of his friends. All three were transferred to the hospital for treatment but the police interviewed only one.

They asked me first, 'Where are you from?' I said Somalia. When I answered they tried to take my daughter away... They hit me on my head with a wooden stick... I fell down bleeding. When I fell down and they saw I was bleeding they ran away. My daughter was crying. All the people [around at the time of the attack] they were watching but nobody helped me. I didn't go the hospital...It didn't matter if I was hurt. I just thought about the baby and my daughter.

Mina Ahmad, a 20-year-old Somali woman, was attacked by a group of men in October 2011 near the Aghios Panteleimonas church in Athens. She was with her infant daughter and was six months pregnant.

Every time they pass here this happens. Three days ago, they came and were hitting the door with their legs...today they broke the window and the door. At first they threw bottles and then they broke the glass with stones and threw stones inside and then they started kicking the door... They wear black clothes and...hoods and they do these things...

Razia Sharife stands in front of her home, located in the Aghios Panteleimonas neighborhood of Athens. Sharife's home was attacked numerous times, including four times in January 2012 and one time in April 2012.

Then they came after me riding their motorbike along the road near me, one of them rode the motorbike over my leg and the other hit me with a stick on my back...I lay on the ground and then they hit me and they beat me up, then they left me.

Jereer K., a 17-year-old undocumented Somali, was attacked in November 2011 by four men and two women on motorcycles near Aghios Panteleimonas square.

The police didn't ask me anything then [that day] but three days later after they saw me on TV, two officers from the central police station came to take my statement. I gave them the names of my friends but the police never contacted them.

Qadir Hossaini, a 33-year-old Afghan interpreter, spent a week in the hospital and had to have stitches near his right eye following an attack on September 15, 2010, near the Aghios Panteleimonas church by what witnesses said was a group of 25 people.

There were five policemen. My head was hurting because I was hit on the head. I said I cannot wait because I wanted to go the hospital, but the policeman said to me, 'Now we cannot do anything, we are busy, you should wait.' But I saw the five policemen in the office drinking coffee and chatting. I made a remark to them. They told me again to wait.

Safar Haidari, a 29-year-old asylum seeker from Afghanistan and vice-president of the Nour Afghan cultural association, was attacked by a group of 10–15 men on December 23, 2011 around 8 p.m. roughly 200 meters from the Aghios Panteleimonas police station. Haidari attempted but was unable to report the crime.

Saadia, a 20-year-old Somali, was eight months pregnant when four men and one woman attacked her on Aghios Panteleimonas square in April 2012. They yelled insults, slapped her, and kicked her to the ground.

First, they hit me with a beer bottle on the head and then they stabbed me with a knife here and here. There were two women and the rest were men. When I went [to the hospital] I was very afraid. I realized that I could have died so easily. We came from so far away and it is so easy to get killed here.

Ali Rahimi, a 27-year-old Afghan asylum seeker, and two of his friends suffered an attack in September 2011 by a large group of people outside an apartment building in the Aghios Panteleimonas neighborhood, in which he was stabbed five times in the torso. The trial of two men and one woman for the September 2011 attack has been postponed six times. It remains unclear whether the prosecutor will argue the attack had been motivated by racist or xenophobic sentiment.

I held my hand in front of my head when something hit my hand. After that I held my hand, it was something very hard, I didn't know what it was but it seemed like a saw. My hand was hurt severely here. It was injured so deeply that you could see the bone.

Maria, a 25-year-old Afghan refugee, and her husband were attacked in broad daylight on August 5, 2011, near Attiki train station by two men on a motorcycle who hit her with a wooden club with spikes as they drove by.

This new detention center in Amygdaleza, near Athens, was opened in late April 2012 to house undocumented migrants awaiting deportation.

KEY RECOMMENDATIONS

TO THE GREEK GOVERNMENT

- Publicly and unequivocally condemn, at the highest level, instances of racist and xenophobic violence.
- Urgently address deficiencies in police action to prevent and investigate reports of racist violence by:
 - Moving quickly to institute the special form for recording allegations of racist violence and the centralized database;
 - Ensuring obligatory and appropriate training at all levels and in-service training on detecting, preventing, responding to, and investigating hate crimes, including racist and xenophobic violence for all police officers; and
 - Disseminating detailed guidelines for police for the investigation of hate crimes, including racist and xenophobic violence; and
- Adopt and implement a preventive strategy to counter xenophobic violence, including appropriate deployment of law enforcement in areas with high rates of such violence.
- Ensure, either in law or through binding circulars, that regardless of the nature of the offense, any crime that may be categorized as a hate crime is subject to mandatory state action – investigation and prosecution – without the requirement that victims pay the 100 Euro (US\$ 125) fee.
- Improve the response of the judiciary by:
 - Reforming the Criminal Code to improve the scope and application of the aggravating circumstance of racist motivation;
 - Ensuring appropriate training, including through inclusion of special seminars in continuing professional education courses, for prosecutors and judges in national and European anti-racism legislation; and
 - Encouraging the appointment of one or more specialized prosecutors in relevant public prosecutor's offices including Athens to provide technical expertise to colleagues prosecuting such cases.

TO THE EUROPEAN UNION

- The European Commission's Directorate General on Justice should assess Greece's compliance with its human rights obligations with respect to preventing and prosecuting racist and other hate violence, and allocate funding to support initiatives to address the deficiencies in state response to racist and xenophobic violence, as well as public awareness-raising campaigns.

Μεθοδολογία

Η παρούσα Έκθεση στηρίζεται σε έρευνα την οποία διεξήγαγε η Human Rights Watch στην Αθήνα τον Νοέμβριο-Δεκέμβριο του 2011, καθώς και τον Ιανουάριο και τον Μάιο του 2012. Επιλέξαμε να εστιάσουμε στην Αθήνα, επειδή η υποστηρικτική έρευνα, η οποία περιλάμβανε παρακολούθηση των μέσων ενημέρωσης και ανταλλαγές πληροφοριών με ΜΚΟ στην Ελλάδα, υπέδειξε ότι το πρόβλημα της ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας είναι εντονότερο στην πρωτεύουσα. Παρότι το γεωγραφικό εύρος της παρούσας έρευνας και τα διαθέσιμα δεδομένα δεν μας επιτρέπουν να εξαγάγουμε συμπεράσματα σχετικά με την έκταση της ξενοφοβικής βίας στην υπόλοιπη επικράτεια, πιστεύουμε ότι μπορούν να αντληθούν διδάγματα για την ανάληψη δράσεων σε εθνικό κλίμακα με σκοπό την ανάσχεση της αυξανόμενης ξενοφοβίας.

Πήραμε συνεντεύξεις από 79 μετανάστες, αιτούντες άσυλο και νομίμως διαμένοντες αλλοδαπούς στην Ελλάδα, οι οποίοι κατάγονταν από διάφορες χώρες όπως, μεταξύ άλλων, το Αφγανιστάν, η Βουλγαρία, η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, η Αίγυπτος, η Γκάνα, το Ιράν, το Μαρόκο, το Πακιστάν, η Σενεγάλη, η Σομαλία και το Σουδάν. Πενήντα εννέα εξ αυτών είχαν δεχθεί επίθεση, συμπεριλαμβανομένων 51 σοβαρών επιθέσεων, ή διέφυγαν σώοι ύστερα από απόπειρα επίθεσης σε βάρος τους. Είκοσι εξ αυτών δεν είχαν βιώσει περιστατικά συναφή με το θέμα στο οποίο εστιάζει η παρούσα Έκθεση, αν και τέσσερις είχαν υπάρξει μάρτυρες επιθέσεων.

Δύο μέλη του προσωπικού της Human Rights Watch διεξήγαγαν τις συνεντεύξεις με τα θύματα, τόσο από κοινού όσο και χωριστά. Στις περιπτώσεις ατόμων που ήταν σε θέση να εκφραστούν στα ελληνικά η συνέντευξη έγινε από μέλος του προσωπικού που μιλούσε ελληνικά. Και οι δύο ερευνήτριες της Human Rights Watch πραγματοποίησαν τις συνεντεύξεις στη μητρική γλώσσα του εκάστοτε συνεντευξιζόμενου με τη βοήθεια διερμνέων. Ορισμένες συνεντεύξεις με θύματα έγιναν στα γαλλικά, μια γλώσσα την οποία μιλούν και οι δύο ερευνήτριες. Οι διερμνείς έλαβαν αμοιβή για τις υπηρεσίες τους.

Όπου σημειώνεται, χρησιμοποιήσαμε ψευδώνυμο στις περιπτώσεις που αυτό μας ζητήθηκε προκειμένου να προστατεύσουμε την ταυτότητα μεταναστών που δεν διέθεταν έγγραφα. Σύμφωνα με την πολιτική της Human Rights Watch, για όλα τα παιδιά χρησιμοποιούμε

ψευδώνυμα, ακολουθούμενα από ένα αρχικό γράμμα. Μιλήσαμε επίσης με έναν αστυνομικό υπάλληλο υπό τον όρο ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία του. Σε μερικές περιπτώσεις τα άτομα που μας παραχώρησαν συνέντευξη αρνήθηκαν να δώσουν τα πραγματικά τους ονόματα· για όλες τις άλλες περιπτώσεις η Human Rights Watch διαθέτει αρχείο με τα πραγματικά ονόματα. Όλα τα άτομα από τα οποία πήραμε συνέντευξη ενημερώθηκαν για τον σκοπό της συνέντευξης και για το γεγονός ότι η μαρτυρία τους μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε δημοσίευση. Δεν προτάθηκαν ούτε προσφέρθηκαν κίνητρα στα πρόσωπα που μας παραχώρησαν συνεντεύξεις.

Μιλήσαμε επίσης με περισσότερα από δώδεκα μέλη προσωπικού από ισάριθμες οργανώσεις, μεταξύ των οποίων οι «Αίτημα», «Πράξις», «Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες», «Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων», «Γιατροί Χωρίς Σύνορα» (Médecins sans Frontières), «Γιατροί του Κόσμου» (Médecins du Monde) και «Βαβέλ» (ΜΚΟ που παρέχει υπηρεσίες ψυχικής υγείας σε μετανάστες), καθώς και ενώσεις κοινοτήτων μεταναστών, μεταξύ των οποίων το «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών» και το «Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων», η «Αφγανική Κοινότητα Ελλάδας» και η «Πακιστανική Κοινότητα Ελλάδας». Συναντηθήκαμε με εκπροσώπους της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα και με τον πρώην αντιπρόεδρο του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ο οποίος είναι Έλληνας. Τέλος, συναντήσαμε τον πανοσιότατο αρχιμανδρίτη πατέρα Μάξιμο, πρωτοσύγκελλο της Αρχιεπισκοπής Αθηνών και ιερέα του ναού του Αγίου Παντελεήμονα.

Πραγματοποιήσαμε συναντήσεις με οκτώ ανώτερους αξιωματικούς της αστυνομίας στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, οκτώ εισαγγελείς, έναν αξιωματούχο του Υπουργείου Δικαιοσύνης και ένα εκλεγμένο μέλος του Δημοτικού Συμβουλίου της Αθήνας. Συναντήσαμε επίσης την Ελληνίδα Συνήγορο του Πολίτη και τον βοηθό της, καθώς και ένα μέλος του προσωπικού της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Σχεδόν όλες οι συνεντεύξεις με κρατικούς λειτουργούς έγιναν στα ελληνικά με μετάφραση προς τα αγγλικά, παρουσία ενός μέλους από το προσωπικό της Human Rights Watch το οποίο μιλούσε ελληνικά. Σε ορισμένες περιπτώσεις το εν λόγω μέλος του προσωπικού της Human Rights Watch που μιλούσε ελληνικά εκτελούσε και χρέη διερμνέα· στις περισσότερες περιπτώσεις υπήρχε επαγγελματίας διερμνέας. Δύο συνεντεύξεις με κρατικούς λειτουργούς έγιναν στα γαλλικά.

Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη αρνήθηκε το αίτημά μας για συνάντηση με τους υψηλόβαθμους αξιωματικούς των αστυνομικών τμημάτων Αγίου Παντελεήμονα, Ομονοίας, Κυψέλης και Ακροπόλεως.

I. Ιστορικό

Η Ελλάδα είναι μια χώρα που υπερηφανεύεται για το πνεύμα φιλοξενίας της. Την τελευταία δεκαετία, ωστόσο, έχει καταστεί αναμφισβήτητα αφιλόξενη για ορισμένους αλλοδαπούς. Ενώ οι τουρίστες είναι γενικά ευπρόσδεκτοι, οι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα ολοένα και πιο εχθρικό περιβάλλον, όπου διατρέχουν τον κίνδυνο της κράτησης σε απάνθρωπες και εξευτελιστικές συνθήκες, της ένδειας και της ξενοφοβικής βίας.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια η μετανάστευση προς την Ελλάδα έχει αυξηθεί δραματικά. Η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην ευρύτερη γειτονία της στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές του 1990 πυροδότησαν ευρείας κλίμακας κύματα μετανάστευσης από τις βαλκανικές χώρες, ιδίως την Αλβανία. Από το 1991 έως το 2001 ο πληθυσμός των μεταναστών υπερτριπλασιάστηκε και έφτασε σε ποσοστό 7,3% του συνολικού πληθυσμού, με τους Αλβανούς να αποτελούν την πολυπληθέστερη εθνική ομάδα.¹

Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 η Ελλάδα έχει καταστεί η κυριότερη πύλη εισόδου για τους μετανάστες χωρίς έγγραφα και τους αιτούντες άσυλο από την Ασία και την Αφρική, εν μέρει λόγω των χερσαίων συνόρων της με την Τουρκία, που αποτελεί σημαντική οδό διέλευσης προς την Ευρώπη. Ο οργανισμός εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Frontex, δήλωσε στα τέλη του 2010 ότι στην Ελλάδα σημειώνεται το 90% των περιπτώσεων παράνομης διέλευσης συνόρων προς την ΕΕ.² Το 2011 ο Frontex κατέγραψε 55.000 περιπτώσεις παράνομης διέλευσης στα σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας, δηλαδή αύξηση κατά 17% σε σχέση με το προηγούμενο έτος.³ Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της ελληνικής κυβέρνησης, οι Αφγανοί αποτελούν μακράν την πολυπληθέστερη εθνική ομάδα ατόμων

¹ Ιωάννης Χολέζας και Πάνος Τσακλόγλου, "The Economic Impact of Immigration in Greece: Taking Stock of the Existing Evidence" (Οι οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα: Αξιολόγηση των υπαρχόντων στοιχείων), Ινστιτούτο για τη Μελέτη της Εργασίας, Έγγραφο Προβληματισμού, Οκτώβριος 2008, <http://ftp.iza.org/dp3754.pdf> (πρόσβαση στις 12 Απριλίου 2012), σελ. 6. Η κυβέρνηση δεν έχει δημοσιεύσει ακόμη τα τελικά στοιχεία της απογραφής του 2011.

² "Current Migratory Situation in Greece" (Τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά τη μετανάστευση στην Ελλάδα), Frontex, Δελτίο Τύπου, 29 Νοεμβρίου 2010, http://www.frontex.europa.eu/rabit_2010/background_information/ (πρόσβαση στις 4 Απριλίου 2011).

³ <http://frontex.europa.eu/news/greek-turkish-land-border-joint-poseidon-land-situational-update-january-2012-DWvKc6> (πρόσβαση στις 12 Απριλίου 2012).

που εισήλθαν στην Ελλάδα το 2011, με δεύτερους κατά σειρά τους Πακιστανούς.⁴ Σύμφωνα με την εκτίμηση των ελληνικών αρχών, τον Απρίλιο του 2012 διέμεναν στην Ελλάδα έως και ένα εκατομμύριο μετανάστες χωρίς έγγραφα.⁵

Οικονομική και ανθρωπιστική κρίση

Η αποτυχία των διαδοχικών ελληνικών κυβερνήσεων να υιοθετήσουν συνεκτικές μεταναστευτικές πολιτικές, η χρόνια κακοδιαχείριση του συστήματος ασύλου και, πιο πρόσφατα, η βαθιά οικονομική κρίση και η συνακόλουθη λιτότητα έχουν οξύνει το φαινόμενο που η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) χαρακτήρισε στα τέλη του 2010 ως «ανθρωπιστική κρίση».⁶ Αναρίθμητοι μετανάστες χωρίς έγγραφα και αιτούντες άσυλο ζουν σε συνθήκες απόλυτης ένδειας, διαμένοντας σε εγκαταλελειμμένα κτίρια, πλατείες, πάρκα, ακόμη και δάση. Για πολλούς, είτε πρόκειται για οικονομικούς μετανάστες είτε για αιτούντες άσυλο, απώτερος στόχος είναι να μεταβούν μέσω Ελλάδας σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκατοντάδες αλλοδαποί συναθροίζονται σε πόλεις με λιμάνια, όπως η Πάτρα και η Ηγουμενίτσα, αναζητώντας μια ευκαιρία να επιβιβαστούν κρυφά σε φορτηγά και πλοία με προορισμό την Ιταλία, συχνά θέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή τους ή τη σωματική τους ακεραιότητα για να επιτύχουν τον στόχο τους. Στα τέλη Νοεμβρίου 2011 η Human Rights Watch μίλησε επίσης με 17 μετανάστες στην Πάτρα, μεταξύ των οποίων και με δέκα παιδιά, που έκαναν λόγο για σωματική κακοποίηση εκ μέρους των αρχών επιβολής του νόμου μέσα και γύρω από την περιοχή του λιμανιού.⁷

Είναι αδύνατον να υπολογιστεί ο αριθμός των μεταναστών χωρίς έγγραφα, οι οποίοι, παρότι πληρούν τα κριτήρια όσον αφορά το καθεστώς διεθνούς προστασίας λόγω των κινδύνων που αντιμετωπίζουν στις χώρες τους, δεν μπορούν ή δεν θέλουν να υποβάλουν αίτημα ασύλου στην Ελλάδα. Παρά τις μεταρρυθμίσεις που θεσπίστηκαν στα τέλη του 2010, το ελληνικό σύστημα ασύλου παραμένει σε μεγάλο βαθμό δυσλειτουργικό,

⁴ Ελληνική Αστυνομία, «Στατιστικά Στοιχεία Παράνομης Μετανάστευσης 2011», http://www.astynomia.gr/images/stories//2012/photos1012/27012012-mi_nomimoi_ypik.jpg (πρόσβαση στις 12 Απριλίου 2012). Τρίτοι και τέταρτοι είναι, αντίστοιχα, οι Αλβανοί και οι Μπανγκλαντεσιανοί.

⁵ “Chrysochoidis eyes 30 migrant detention centers by 2014” (Ο Χρυσοχοΐδης προαναγγέλλει 30 κέντρα κράτησης μεταναστών μέχρι το 2014), [ekathimerini.com](http://www.ekathimerini.com), 26 Μαρτίου 2012, http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_ws1_1_26/03/2012_434766 (πρόσβαση στις 17 Μαΐου 2012).

⁶ «Υπατη Αρμοστεία: “ανθρωπιστική κρίση” η κατάσταση του ασύλου στην Ελλάδα», Ενημερωτικό Σημείωμα της UNHCR, 21 Σεπτεμβρίου 2010, <http://www.unhcr.org/4c98a0ac9.html> (πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2010).

⁷ Για μια λεπτομερέστερη εξέταση του θέματος, βλέπε την επικαιροποιημένη έκδοση της εισήγησης της Human Rights Watch στην Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων, Απρίλιος 2011, <http://www.hrw.org/news/2012/04/25/updated-human-rights-watch-submission-united-nations-committee-against-torture-greec>.

καταγράφοντας το χαμηλότερο ποσοστό αναγνώρισης προσφύγων σε πρώτο βαθμό στην Ευρώπη (κάτω από 1% το 2011) και παρουσιάζοντας σοβαρά εμπόδια στην υποβολή αιτημάτων ασύλου.⁸ Κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας Έκθεσης το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας στην Αθήνα εξακολουθούσε να λαμβάνει είκοσι αιτήματα ασύλου την εβδομάδα. Τον Μάρτιο του 2012 η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) επέκρινε το γεγονός ότι περισσότερα από 100 άτομα, μεταξύ των οποίων γυναίκες και παιδιά, διανυκτερεύουν έξω από το αστυνομικό τμήμα κάθε Παρασκευή με την ελπίδα να συμπεριληφθούν στους είκοσι τυχερούς που θα επιλεγούν για να καταθέσουν το αίτημά τους για άσυλο το Σάββατο το πρωί.⁹

Πέντε Επιτροπές Προσφυγών, οι οποίες συστάθηκαν τον Φεβρουάριο του 2011, και πέντε ακόμη, οι οποίες συστάθηκαν τον Σεπτέμβριο του 2011, χειρίζονταν τον τεράστιο όγκο των 38.000 υποθέσεων που εκκρεμούσαν από τον Οκτώβριο του 2011.¹⁰ Τον Μάρτιο του 2012 η πολιτεία προχώρησε σε δύο θεσμικές μεταρρυθμίσεις με στόχο να διορθωθεί ο δυσλειτουργικός τρόπος αντιμετώπισης των αιτούντων άσυλο: μια νέα Υπηρεσία Ασύλου και μια Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής, οι οποίες, μόλις ξεκινήσουν να λειτουργούν κανονικά, θα αναλάβουν, αντίστοιχα, όλες τις αρμοδιότητες για τη διεκπεραίωση των αιτημάτων ασύλου από την αστυνομία και την παροχή κατάλληλων εγκαταστάσεων υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο. Ο τότε υπουργός Προστασίας του Πολίτη Μιχάλης Χρυσοχοϊδης παραδέχθηκε, τον Απρίλιο του 2012, ότι η Ελλάδα είχε δαπανήσει μέχρι τότε μόνο 40

⁸ Eurostat, “Asylum in the EU 27 – The number of asylum applicants registered in the EU 27 rose to 301,000 in 2011” (Το άσυλο στην ΕΕ των 27 – Ο αριθμός των καταγεγραμμένων αιτούντων άσυλο στην ΕΕ των 27 αυξήθηκε σε 301.000 το 2011), Ενημερωτικό Δελτίο, 23 Μαρτίου 2012, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-23032012-AP/EN/3-23032012-AP-EN.PDF (πρόσβαση στις 17 Μαΐου 2012). Από τις 8.670 αποφάσεις σε πρώτο βαθμό, καθεστώς πρόσφυγα χορηγήθηκε σε 45 αιτούντες. Σε ογδόντα πέντε χορηγήθηκε επικουρική προστασία και σε 45 δόθηκε άδεια να παραμείνουν στη χώρα για ανθρωπιστικούς λόγους. Το συνολικό ποσοστό αναγνώρισης ήταν 2 τοις εκατό. Σύμφωνα με έκθεση προόδου του Μαρτίου του 2012 σχετικά με την εφαρμογή του εθνικού σχεδίου δράσης της Ελλάδας για το άσυλο, το συνολικό ποσοστό αναγνώρισης σε πρώτο βαθμό κυμαινόταν μεταξύ 1-6 τοις εκατό, με ποσοστό αναγνώρισης σε δεύτερο βαθμό της τάξεως του 12 τοις εκατό. “Implementation of the Greek National Action Plan on Migration Management and Asylum Reform (“the Greek Action Plan”) and border management issues” (Εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τη Διαχείριση της Μετανάστευσης και την Αναμόρφωση του Ασύλου («Ελληνικό Σχέδιο Δράσης») και θέματα διαχείρισης των συνόρων), Έκθεση Προόδου, Μάρτιος 2012, <http://aditus.org/mt/aditus/Documents/GreekActionPlanProgressReportMarch2012.pdf> (πρόσβαση στις 22 Μαΐου 2012).

⁹ Δελτίο Τύπου της UNHCR, “Dozens queue every week in Athens to apply for asylum” (Δεκάδες στην ουρά κάθε εβδομάδα στην Αθήνα για μια αίτηση ασύλου), 12 Μαρτίου 2012, <http://www.unhcr.org/4f6c8b6a6.html> (πρόσβαση στις 17 Απριλίου 2012).

¹⁰ “Greek Action Plan on Asylum and Migration Management, State of Play” (Ελληνικό Σχέδιο Δράσης για τη Διαχείριση της Μετανάστευσης και του Ασύλου, Κατάσταση Προόδου) 27.10.2011, http://www.hcg.gr/sites/default/files/article/attach/%20%CE%A5%CE%9B%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%A3%20%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A5%20%CE%A3%CE%A7%CE%95%CE%94%CE%99%CE%9F%CE%A5%20%CE%94%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%97%CE%A3%2027_10_2011_o.pdf (πρόσβαση στις 13 Απριλίου 2012).

εκατομμύρια ευρώ από τα 250 εκατομμύρια ευρώ που διατέθηκαν ως χρηματοδότηση από την ΕΕ για τη διαχείριση της μετανάστευσης και του ασύλου.¹¹

Ο κανονισμός «Δουβλίνο II» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος σε γενικές γραμμές αναθέτει την ευθύνη για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου στην πρώτη χώρα της ΕΕ στην οποία εισέρχεται ο αιτών άσυλο, επιβάρυνε σημαντικά τη θέση της Ελλάδας.¹² Ο κανονισμός επιτρέπει στα κράτη μέλη να επαναπροωθούν τους αιτούντες άσυλο στην πρώτη χώρα εισόδου τους στην ΕΕ· δεδομένου ότι η γεωγραφική θέση της Ελλάδας βρίσκεται στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ και αποτελεί δημοφιλή οδό διέλευσης προς την Ευρώπη, ο κανονισμός «Δουβλίνο II» επιδείνωσε τον ήδη μεγάλο φόρτο της Ελλάδας σε εκκρεμή αιτήματα ασύλου και προσφυγές, επιβαρύνοντας περαιτέρω τις ήδη υπερπλήρεις εγκαταστάσεις κράτησης της χώρας.¹³ Το 2011 πολλά κράτη μέλη της ΕΕ ανέστειλαν τις επαναπροωθήσεις προς την Ελλάδα με βάση τον κανονισμό «Δουβλίνο II» και ύστερα από απόφαση που εξέδωσε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τον Ιανουάριο του 2011, σύμφωνα με την οποία η επαναπροώθηση ενός Αφγανού αιτούντος άσυλο από το Βέλγιο στην Ελλάδα τον εξέθεσε σε σκληρές, απάνθρωπες και εξευτελιστικές συνθήκες μεταχείρισης στην Ελλάδα.¹⁴

Η πίεση που ασκείται στην Ελλάδα να αναλάβει, αφενός, την ευθύνη για δυσανάλογο αριθμό αιτούντων άσυλο και να εμποδίσει, αφετέρου, τους υπηκόους τρίτων χωρών να διέρχονται παράνομα τα εσωτερικά της σύνορα προς την ΕΕ συνεπάγεται ότι πολλοί

¹¹ “Greece wants more EU support to tackle irregular migration but is unable to absorb funds already granted” (Η Ελλάδα ζητά περισσότερη στήριξη από την ΕΕ για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, ενώ αδυνατεί να απορροφήσει τα ήδη χορηγηθέντα κονδύλια), *Migration News Sheet*, Μάιος 2012. Στο αρχείο της Human Rights Watch. Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη μετονομάστηκε σε Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη τον Ιούνιο του 2012.

¹² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας, 25 Φεβρουαρίου 2003, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:050:0001:0010:EL:PDF> (πρόσβαση στις 13 Απριλίου 2011). Η κατάσταση για τα ασυνόδευτα παιδιά είναι διαφορετική, καθώς δεν απαιτείται η επαναπροώθηση παιδιών σε μια χώρα, παρά μόνον εάν το παιδί έχει ήδη ζητήσει άσυλο εκεί. Η Human Rights Watch έχει αναλύσει τα προβλήματα με τον κανονισμό «Δουβλίνο II» σε αρκετές περιπτώσεις στο παρελθόν, βλέπε: *Ελλάδα/Τουρκία – Εγκλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα: Ιρακινοί και Άλλοι Αιτούντες Άσυλο και Μετανάστες στην Ελληνο-τουρκική Είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Νοέμβριος 2008, <http://www.hrw.org/en/node/76211/section/8>, σελ. 22.

¹³ Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, “Mission to Greece Report submitted by the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment” (Αποστολή στην Ελλάδα - Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή του ΟΗΕ για τα Βασανιστήρια και Άλλη Σκληρή, Απάνθρωπη ή Ταπεινωτική Μεταχείριση ή Τιμωρία), Manfred Nowak, 4 Μαρτίου 2011, A/HRW/16/52/Add.4, <http://www.scribd.com/doc/50378215/Human-Rights-Council-Mission-to-Greece> (πρόσβαση στις 3 Απριλίου 2011) (Κατωτέρω: “Mission to Greece Report” (Έκθεση για την Αποστολή στην Ελλάδα), 4 Μαρτίου 2011).

¹⁴ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης], *MSS. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, προσφυγή υπ’ αρ. 30696/09, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου, 2011, Συλλογή Αποφάσεων 2011.

αιτούντες άσυλο βρίσκονται εγκλωβισμένοι σε μια κατάσταση η οποία σε έκθεση της Human Rights Watch του 2008 είχε χαρακτηριστεί ως «περιστρεφόμενη πόρτα».¹⁵

Ειδικότερα, οι Έλληνες που ζουν εδώ και πολλά χρόνια στο κέντρο της Αθήνας είδαν τις συνοικίες τους να αλλάζουν δραματικά με την εισροή μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Το γεγονός αυτό έχει επηρεάσει τη στάση τους απέναντι σε αυτούς τους αλλοδαπούς. Ένας κάτοικος του Αγίου Παντελεήμονα επιδοκίμασε τη δράση της Χρυσής Αυγής στη συνοικία του. Το κόμμα, όπως είπε, «έδιωξε όλους τους μαύρους, οι οποίοι [μας] είχαν πλημμυρίσει... ακόμα και στη δική μου πολυκατοικία... ήταν γεμάτη [με μαύρους]... και φύγανε. Αυτοί που ήταν οι βρωμεροί, που είχαν όλες τις αρρώστιες, φύγανε γιατί έπρεπε να φύγουν».¹⁶

Η ανησυχία σε σχέση με τον αντίκτυπο της μετανάστευσης στον κοινωνικό ιστό των τοπικών κοινωνιών είναι εύλογη. Η αίσθηση της αύξησης των αποκαλούμενων εγκλημάτων επιβίωσης που διαπράττονται από ενδεείς μετανάστες και αιτούντες άσυλο, καθώς και η εκμετάλλευση αυτών των πληθυσμών από το οργανωμένο έγκλημα, έχει δημιουργήσει πραγματικούς φόβους. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη τον Μάιο του 2011, οκτώ στους δέκα κατοίκους του κέντρου της Αθήνας είχαν πέσει θύματα ληστείας, κλοπής ή διάρρηξης, ενώ τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι ζουν με τον φόβο της εγκληματικότητας.¹⁷ Μία κάτοικος της περιοχής της πλατείας Αττικής, η οποία έδωσε συνέντευξη για ντοκιμαντέρ μετά τις εκλογές του Μαΐου του 2012, κρατούσε σφιχτά την τσάντα της καθώς εξηγούσε ότι δεν αισθάνεται ασφαλής να κυκλοφορεί όπως παλαιότερα και ότι δεν φοράει πια κοσμήματα για να μην τη ληστέψουν. Απέδωσε την ευθύνη στους παράνομους μετανάστες.¹⁸

¹⁵ Human Rights Watch, Ελλάδα/Τουρκία – Εγκλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα: Ιρακινοί και Άλλοι Αιτούντες Άσυλο και Μετανάστες στην Ελληνο-τουρκική Είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Νοέμβριος 2008, <http://www.hrw.org/en/node/76211>.

¹⁶ Σταύρος Θεοδωράκης, Πρωταγωνιστές, «Ποια είναι η Χρυσή Αυγή;», 14 Μαΐου 2012, <http://www.megatv.com/protagonistes/default.asp?catid=25583&subid=2&pubid=29338279> (πρόσβαση στις 8 Ιουνίου, 2012). Δήλωση κατοίκου που παρατίθεται στο 16:35 λεπτό.

¹⁷ “Eight in 10 say they are victims of crime” (Οκτώ στους 10 λένε ότι έχουν πέσει θύματα εγκληματικών πράξεων), *ekathimerini*, 22 Μαΐου 2011, http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_wsite1_1_22/05/2011_391741 (πρόσβαση στις 8 Ιουνίου 2012).

¹⁸ Σταύρος Θεοδωράκης, «Ποια είναι η Χρυσή Αυγή;», 14 Μαΐου 2012, <http://www.megatv.com/protagonistes/default.asp?catid=25583&subid=2&pubid=29338279> (πρόσβαση στις 8 Ιουνίου 2012). Δήλωση κατοίκου που παρατίθεται στο 03:00 λεπτό.

Ωστόσο, η επίμονη συσχέτιση των μεταναστών με την εγκληματικότητα, σε συνδυασμό με την εντεινόμενη δυσχέρεια λόγω της οικονομικής κρίσης, φαίνεται ότι υποθάλλει ένα αντιμεταναστευτικό κλίμα στην Αθήνα. Όπως δήλωσε κάτοικος της Αθήνας: «Δεν ήμουν ποτέ ρατσίστρια, αλλά τώρα πλέον έχω γίνει. Γιατί δεν μπορούμε να τους στείλουμε όλους πίσω;»¹⁹ Ο Κωστής Παπαϊωάννου, ο οποίος ήταν μέχρι πολύ πρόσφατα ο πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ενός ανεξάρτητου συμβουλευτικού οργάνου της πολιτείας, δήλωσε ξεκάθαρα ότι «από τότε που ξέσπασε η [οικονομική] κρίση, οι Έλληνες έχουν γίνει οπωσδήποτε περισσότερο ξενοφοβικοί... Έχουμε μεγάλες ομάδες περιθωριοποιημένων ατόμων, τόσο Ελλήνων όσο και μεταναστών, και οι μεν ρίχνουν το φταίξιμο στους δε».²⁰

Η πολιτική του μίσους

Το μεταναστευτικό ζήτημα αποτελεί πλέον κυρίαρχο στοιχείο των πολιτικών συζητήσεων στην Ελλάδα. Η παράνομη μετανάστευση και η εγκληματικότητα στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας αποτέλεσαν κορυφαία θέματα της πολιτικής ατζέντας πριν από τις εθνικές εκλογές του Μαΐου και του Ιουνίου του 2012, με τα κόμματα από ολόκληρο το ιδεολογικό φάσμα να συσχετίζουν ρητά την παράνομη μετανάστευση με την υποβάθμιση του αστικού κέντρου, την εγκληματικότητα και τα προβλήματα δημόσιας υγείας. Τον Ιούνιο του 2012 οι Έλληνες κλήθηκαν για δεύτερη φορά να ψηφίσουν, ύστερα από την αποτυχία των πολιτικών κομμάτων να σχηματίσουν πλειοψηφική κυβέρνηση συνασπισμού μετά τις εκλογές του Μαΐου.

Ο Αντώνης Σαμαράς, ο πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας, του κόμματος που έλαβε το μεγαλύτερο ποσοστό στις εκλογές του Ιουνίου του 2012, στήριξε εν μέρει τον προεκλογικό αγώνα του στην υπόσχεση για ανακατάληψη των ελληνικών πόλεων από τους μετανάστες: «Η Ελλάδα σήμερα έχει γίνει κέντρο λαθρομεταναστών. Χρειάζεται να ανακαταλάβουμε τις πόλεις μας, στις οποίες οργιάζει το εμπόριο ναρκωτικών, η πορνεία, το παρεμπόριο, οι αρρώστιες. Δεν μιλάω μόνο για την Αθήνα, μιλάω και για την περιφέρεια».²¹

¹⁹ Νίκη Κιτσαντώνη, “Violent Crime Soars in Athens” (Εκρηξη βίαιων εγκλημάτων στην Αθήνα), *The New York Times*, 14 Ιουνίου 2011, http://www.nytimes.com/2011/06/15/world/europe/15iht-greece15.html?pagewanted=1&_r=2 (πρόσβαση στις 12 Απριλίου 2012).

²⁰ Νίκος Παφίτης, “Rights groups say racist attacks up in Greece” (Ομάδες υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κάνουν λόγο για αύξηση των ρατσιστικών επιθέσεων στην Ελλάδα), Associated Press, 21 Μαρτίου 2012, http://www.todayzaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=275019 (πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2012).

²¹ “Samaras claims Greeks must ‘take back’ cities from immigrants” (Σαμαράς: οι Έλληνες πρέπει να «ανακαταλάβουν» τις πόλεις από τους μετανάστες), Athens News, 19 Απριλίου 2012, <http://www.athensnews.gr/portal/8/55031> (πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2012).

Τους μήνες που προηγήθηκαν των εκλογών η κυβέρνηση προχώρησε στην υιοθέτηση μιας σειράς από σκληρά μέτρα σε μια προσπάθεια να καταδείξει τη σημασία που αποδίδει στα ζητήματα αυτά. Τον Φεβρουάριο άρχισαν τα έργα για την κατασκευή του περιβότου φράχτη μήκους 12,5 χιλιομέτρων στο ελληνικό τμήμα του Έβρου κατά μήκος των συνόρων με την Τουρκία και τέλη Μαρτίου η κυβέρνηση ανακοίνωσε σχέδιο για την ανέγερση 30 νέων κέντρων κράτησης σε διάφορες περιοχές της χώρας με σκοπό τη στέγαση των μεταναστών χωρίς έγγραφα εν αναμονή της απέλασής τους· αμέσως άρχισαν επιχειρήσεις «σκούπα» στο κέντρο της Αθήνας. Νωρίτερα τον ίδιο μήνα ο τότε υπουργός Προστασίας του Πολίτη κ. Χρυσόχοϊδης απέδωσε την αύξηση κατά δέκα τοις εκατό των κλοπών και των ληστειών το 2011 στους αλλοδαπούς: «Οι Έλληνες είναι ένας φιλήσυκος λαός. Το κύριο πρόβλημα είναι η παρουσία χιλιάδων ανθρώπων που ζουν εδώ παράνομα... Έχουμε ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά εγκληματικότητας στην Ευρώπη. Αυτό που υπάρχει είναι μικροεγκληματικότητα, που συνδέεται με τους αλλοδαπούς».²²

Χαρακτηρίζοντας τον αυξανόμενο πληθυσμό των μεταναστών χωρίς έγγραφα στο κέντρο της Αθήνας ως «ωρολογιακή βόμβα για τη δημόσια υγεία», τον Απρίλιο του 2011 ο κ. Χρυσόχοϊδης και ο τότε υπουργός Υγείας Ανδρέας Λοβέρδος κατέθεσαν στη Βουλή υγειονομική διάταξη, προκειμένου να επιτρέπεται η κράτηση μεταναστών και αιτούντων άσυλο για τους οποίους υπάρχει υποψία ότι αποτελούν κίνδυνο για τη δημόσια υγεία.²³ Φορείς λοιμωδών νοσημάτων, άτομα που ανήκουν σε ομάδες ευάλωτες σε λοιμώδη νοσήματα (εκτίμηση που μπορεί να γίνει βάσει της χώρας καταγωγής), χρήστες ενδοφλέβιων ναρκωτικών ουσιών, εκδιδόμενα πρόσωπα ή άτομα που διαβιούν σε συνθήκες που δεν πληρούν τους στοιχειώδεις όρους υγιεινής μπορούν να τεθούν υπό κράτηση για όλους τους παραπάνω λόγους. Αυτές οι νομοθετικές διατάξεις δεν συνάδουν με πολλές από τις υποχρεώσεις της Ελλάδας σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεών της να προστατεύει το δικαίωμα στην υγεία, να μην επιβάλλει σκληρή, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, να μην επιτρέπει αυθαίρετες κρατήσεις και να μην κάνει διακρίσεις βάσει καθεστώτος.

²² “Grecia achaca a la inmigración el aumento de la delincuencia” (Η Ελλάδα αποδίδει την αύξηση της εγκληματικότητας στη μετανάστευση), *EFE*, 12 Μαρτίου 2012, <http://www.departamento19.hn/index.php/portada/69-actualidad/4270-grecia-achaca-a-la-inmigracion-el-aumento-de-la-delincuencia.html> (πρόσβαση στις 13 Απριλίου 2012).

²³ “Greece, compulsory health checks for migrants” (Ελλάδα, υποχρεωτικοί υγειονομικοί έλεγχοι για τους μετανάστες), *ANSAMED*, 2 Απριλίου 2012, http://ansamed.ansa.it/ansamed/en/news/nations/greece/2012/04/02/visualizza_new.html_160444247.html (πρόσβαση στις 2 Απριλίου 2012).

Λαϊκιστικά κόμματα της Ακροδεξιάς, όπως η Χρυσή Αυγή, έχουν αυξήσει τα τελευταία χρόνια τη δύναμη και τη δημοτικότητα τους, εν μέρει επειδή εκμεταλλεύτηκαν το αντιμεταναστευτικό αίσθημα. Η Χρυσή Αυγή έλαβε ικανό ποσοστό ψήφων στις εθνικές εκλογές του Ιουνίου του 2012, ώστε να διασφαλίσει την είσοδό της στη Βουλή για πρώτη φορά στα χρονικά του κόμματος. Θα καταλάβει συνολικά 18 έδρες.

Η Χρυσή Αυγή είναι ένα προκλητικά νεοφασιστικό κόμμα με λογότυπο που παραπέμπει στον ναζιστικό αγκυλωτό σταυρό (σβάστικα)· στο μανιφέστο της ζητάει τη δημιουργία ενός Λαϊκού κράτους του Εθνικισμού το οποίο «δεν παραγνωρίζει τον νόμο της ποικιλότητας και της διαφοράς στη Φύση. Σεβόμενοι την πνευματική, εθνική και φυλετική ανισότητα των ανθρώπων μπορούμε να οικοδομήσουμε κοινωνία δικαίου και ισονομίας».²⁴ Ο επικεφαλής της Χρυσής Αυγής Νικόλαος Μιχαλολιάκος κατέλαβε μία έδρα στο Δημοτικό Συμβούλιο της Αθήνας στις δημοτικές εκλογές του Νοεμβρίου του 2010· υπάρχει βίντεο στο οποίο φαίνεται να απευθύνει ναζιστικό χαιρετισμό μέσα στο δημαρχείο της Αθήνας τον Ιανουάριο του 2011.²⁵

Σε συνέντευξη με τη Human Rights Watch πριν από τις εκλογές ο κ. Μιχαλολιάκος εξήγησε: «Θέλουμε η Ελλάδα να ανήκει στους Έλληνες. Είμαστε υπερήφανοι που είμαστε Έλληνες· θέλουμε να διαφυλάξουμε την εθνική μας ταυτότητα, τις χιλιετίες της ιστορίας μας. Εάν αυτό σημαίνει ότι είμαστε ρατσιστές, τότε ναι, είμαστε. Δεν θέλουμε να έχουμε την ίδια τύχη με τους ιθαγενείς της Αμερικής. Αυτή τη στιγμή οι μετανάστες είναι οι καουμπόηδες και εμείς είμαστε οι Απάτσι».²⁶ Πρόσθεσε επίσης ότι, εάν κυβερνούσε η Χρυσή Αυγή, θα έδινε σε όλους άσυλο «και φθηνά εισιτήρια με την Easyjet, επειδή όλοι θέλουν να πάνε αλλού».

Σε δελτίο Τύπου που εξέδωσε τον Μάρτιο του 2012, το κόμμα προχώρησε ακόμη πιο πέρα. Χαρακτηρίζοντας τα νέα κέντρα κράτησης «προεκλογικά παραμύθια», η Χρυσή Αυγή πρότεινε την τοποθέτηση ναρκών κατά προσωπικού κατά μήκος των ελληνοτουρκικών

²⁴ Μανιφέστο της Χρυσής Αυγής, «Ταυτότητα – Είμαι Χρυσουγίτης σημαίνει», <http://www.xryshaygh.com/index.php/kinima> (πρόσβαση στις 6 Ιουνίου 2012).

²⁵ Το βίντεο διατίθεται στη διεύθυνση <http://www.youtube.com/watch?v=XCKwQMvuM74&noredirect=1> (πρόσβαση στις 17 Μαΐου 2012).

²⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νικόλαο Μιχαλολιάκο, Αθήνα, 12 Ιανουαρίου 2012.

συνόρων στον Έβρο και τη μεταφορά ειδικών δυνάμεων στην περιοχή με άδεια να ανοίγουν πυρ κατά βούληση.²⁷

Αυτόκλητες ομάδες πολιτοφυλακής

Τα τελευταία χρόνια, σε συνοικίες του κέντρου της Αθήνας όπως ο Άγιος Παντελεήμονας και η Αττική, έχουν συγκροτηθεί «ομάδες πολιτών» που ενεργούν ως αυτόκλητες συνοικιακές ομάδες περιπολίας. Οι ομάδες αυτές ισχυρίζονται ότι αναπληρώνουν το κενό που αφήνουν οι οικονομικά αποδυναμωμένες αστυνομικές δυνάμεις, περιπολώντας στους δρόμους τη νύχτα για να προστατεύουν τους κατοίκους και να διώχνουν τους μετανάστες από τους δρόμους και τα πάρκα. Το 2009, μια ομάδα η οποία, όπως ισχυριζόταν, αποτελείτο από κατοίκους της περιοχής σφράγισε την είσοδο της παιδικής χαράς δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα, για να μην μπαίνουν μετανάστες. Ένα γκράφιτι με τα χρώματα της γαλανόλευκης στο πεζοδρόμιο αναφέρει: «Εξω οι μετανάστες από την Ελλάδα» και «Ελλάδα, πατρίδα μας».

Στην Αθήνα βλέπει κανείς γκράφιτι και αφίσες με άκρως αντιμεταναστευτικό περιεχόμενο. Σε μια ιδιαίτερα σκληρή αφίσα στον Άγιο Παντελεήμονα με φρικαλέες, αιμοσταγείς, αλλά ανεξήγητες φωτογραφίες (μεταξύ των οποίων και η φωτογραφία μιας χαμογελαστής γυναίκας που κρατάει ένα μαχαίρι πάνω από το κεφάλι ενός αιμόφυρτου παιδιού) αναγραφόταν το εξής κείμενο στα ελληνικά: «Αυτό είναι το Ισλάμ. Αυτοί είναι οι ήσυχoi άνθρωποι. Αυτή είναι η θρησκεία που είχε πάντα επεκτατικές διαθέσεις. Αυτοί είναι που κλέβουν, βιάζουν και σκοτώνουν Έλληνες. Έλληνες, ξυπνήστε!» Το παρακάτω εκτενές κείμενο, γραμμένο σε μέτρια αγγλικά, απευθυνόταν σε αλλοδαπούς (με κεφαλαία παρατίθενται τα τμήματα από το πρωτότυπο), αναφέροντας, μεταξύ άλλων, τα εξής:

ΕΠΙΣΤΡΕΨΤΕ ΑΜΕΣΩΣ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΣΑΣ... ΕΙΣΤΕ ΑΝΕΠΙΘΥΜΗΤΟΙ ΕΔΩ...

Είμαστε οργισμένοι με αυτή την κυβέρνηση και με όλους τους πολιτικούς που σας έφεραν εδώ, που σας στηρίζουν και που σας υπερασπίζονται ΚΑΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΙ ΝΑ ΤΙΜΩΡΗΣΟΥΜΕ ΚΑΙ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΣΑΣ. Από εδώ και στο εξής θα κάνουμε ό,τι είναι απαραίτητο για να πιέσουμε εσάς και τους ΠΡΟΔΟΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ που σας στηρίζουν ώστε να ΦΥΓΕΤΕ ΑΠΟ

²⁷ "Right-wing extremists want mines on Evros border" (Οι ακροδεξιοί θέλουν νάρκες στα σύνορα στον Έβρο), *Athens News*, 28 Μαρτίου 2012, <http://www.athensnews.gr/portal/1/54405> (πρόσβαση στις 17 Απριλίου 2012).

ΑΥΤΗΝ ΤΗ ΧΩΡΑ (ή ό,τι αφήσατε από αυτήν). ΔΕΝ ΕΧΕΤΕ ΜΕΛΛΟΝ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ. ΓΥΡΙΣΤΕ ΑΜΕΣΩΣ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΣΑΣ.

Η αφίσα φέρει απλά την υπογραφή «Πολίτες της Αθήνας». Στο Παράρτημα Ι παρατίθεται το πλήρες κείμενο, καθώς και μια φωτογραφία της αφίσας.

Σύμφωνα με πολλούς παρατηρητές, αυτές οι «ομάδες πολιτών» ευθύνονται για τη βία των αυτόκλητων ομάδων πολιτοφυλακής εναντίον μεταναστών και αιτούντων άσυλο.²⁸ Ο Χρήστος Ροζάκης, πρώην αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, μας είπε ότι όχι μόνο δεν βλέπει καμία οργανωμένη προσπάθεια για την επίλυση του προβλήματος που δημιουργείται από αυτές τις ομάδες, αλλά και ότι οι αρχές μπορεί και να αισθάνονται ανακούφιση που υπάρχουν ομάδες οι οποίες αντιμετωπίζουν ορισμένα προβλήματα.²⁹

Επίσης, η Χρυσή Αυγή κατηγορείται μονίμως ότι εκείνη κινητοποιεί αυτές τις ομάδες και ότι μέλη της Χρυσής Αυγής συμμετέχουν στις βιαιοπραγίες· εντούτοις, η Human Rights Watch δεν εντόπισε στοιχεία που να υποστηρίζουν τους ισχυρισμούς που θέλουν τις βίαιες επιθέσεις να κατευθύνονται ή να εγκρίνονται από το κόμμα.³⁰ Μέλη του κόμματος της Χρυσής Αυγής έχουν, ωστόσο, εμπλακεί σε συγκεκριμένες επιθέσεις.

Η Θέμις Σκορδέλη, μία εκ των τριών υποδίκων για την επίθεση με μαχαίρι σε βάρος Αφγανού αιτούντος άσυλο τον Σεπτέμβριο του 2011, ήταν υποψήφια στην Α΄ εκλογική περιφέρεια Αθηνών με τον συνδυασμό της Χρυσής Αυγής στις εκλογές του Μαΐου και του Ιουνίου του 2012. Δεν εξελέγη. Για τη δίκη γίνεται λόγος στο Κεφάλαιο V. Δύο μέλη του κόμματος, που εξελέγησαν βουλευτές τον Μάιο του 2012, καθώς και η κόρη του επικεφαλής της Χρυσής Αυγής κ. Μιχαλολιάκου, προσήχθησαν και ανακρίθηκαν από την αστυνομία σε σχέση με βιαιοπραγίες σε βάρος μεταναστών κατά τη διάρκεια μηχανοκίνητης πορείας της Χρυσής Αυγής την 1η Ιουνίου 2012. Κατά τη διάρκεια της

²⁸ Συνεντεύξεις της Human Rights Watch με την Τίνα Σταυρινάκη, Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Αθήνα, 29 Νοεμβρίου 2011· με τη Δάφνη Καπετανάκη, UNHCR, Αθήνα, 29 Νοεμβρίου 2011· με τον Σπύρο Ριζάκο, «Αίτημα», Αθήνα, 28 Νοεμβρίου 2011· με ανώνυμο αστυνομικό υπάλληλο, Ελλάδα, 16 Ιανουαρίου 2012· με τη Μαρία Κουβέλη, δημοτική σύμβουλο του Δήμου Αθηναίων, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011.

²⁹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χρήστο Ροζάκη, Αθήνα, 11 Μαΐου 2012.

³⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, “Greek Minister Warns of Neo-Nazi Political Threat” (Έλληνας υπουργός προειδοποιεί για νεοναζιστική πολιτική απειλή), AFP, 31 Μαρτίου 2012· Ιωάννα Κακκίση, “Fear Dimitra” (Φοβού τη Δήμητρα), *Foreign Policy*, 23 Ιουνίου 2011, http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/06/23/fear_dimitra (πρόσβαση στις 18 Απριλίου 2012).

πορείας ορισμένοι συμμετέχοντες, οι οποίοι διέφυγαν τη σύλληψη, επιτέθηκαν σε Πακιστανό, που χρειάστηκε να διακομισθεί στο νοσοκομείο. Τα μέλη του κόμματος αφέθηκαν ελεύθερα χωρίς να τους απαγγελθούν κατηγορίες, η δε Χρυσή Αυγή αρνήθηκε οποιαδήποτε ανάμειξη στο περιστατικό βίας.³¹

Τον Ιανουάριο του 2011 μία κάτοικος του Αγίου Παντελεήμονα κατήγγειλε σε δημοσιογράφο τα εξής:

Αρχικά είχαμε την αύξηση της εγκληματικότητας. Τώρα έχουν προστεθεί οι Χρυσαιγίτες, που μας απειλούν όταν δεν πηγαίνουμε στις συγκεντρώσεις τους... Δεν έχουμε σε ποιον να εμπιστευτούμε και να καταγγείλουμε αυτά που συμβαίνουν... Το πρόβλημα δεν είναι τόσο τα 15χρονα παιδιά όσο οι υποκινητές τους, αυτοί που εμφανίζονται με τον μανδύα του «αγανακτισμένου κατοίκου» και τους καθοδηγούν σε πράξεις βίας και τρομοκρατίας εναντίον οποιουδήποτε δεν ασπάζεται τις απόψεις τους. Πού βρίσκεται το κράτος και οι δημοκρατικοί θεσμοί για να μας προστατέψουν;³²

Μία γυναίκα μεγαλύτερης ηλικίας, η οποία ζει στη συνοικία αυτή εδώ και τριάντα χρόνια, δήλωσε στη Human Rights Watch ότι τα προβλήματα τα δημιουργούν μέλη της Χρυσής Αυγής σε συνδυασμό με κατοίκους της περιοχής. «Είναι η μεγάλη ομάδα, αυτή η οποία είναι εδώ [στην πλατεία], και κάθε βράδυ εννέα η ώρα κοντεύουμε να πάθουμε έμφραγμα», μας είπε. «Εκεί που έχει απόλυτη ησυχία, στα καλά του καθουμένου έρχονται και πετάνε μπουκάλια, βόμβες στους ανθρώπους».³³

Η Human Rights Watch μίλησε με έναν αστυνομικό υπάλληλο, ο οποίος εκτελούσε περιπολίες επί δύο χρόνια σε συνοικία του κέντρου της Αθήνας. Στην ερώτηση «ποιοι εμπλέκονται στις επιθέσεις εναντίον μεταναστών και αιτούντων άσυλο» απάντησε: «Αυτοί που χτυπάνε τους μετανάστες είναι ή Χρυσαιγίτες ή οι Πολίτες [ομάδες πολιτών]. Είναι πολύ εύκολο. Είναι είκοσι σπίτια με Έλληνες, οι άλλοι όλοι είναι αλλοδαποί [στις επίμαχες

³¹ Paul Hamilos, “MPs from Greek neo-Nazi party Golden Dawn arrested over racist attack” (Βουλευτές του ελληνικού νεοναζιστικού κόμματος, Χρυσή Αυγή, συνελήφθησαν για ρατσιστική επίθεση), *The Guardian*, 2 Ιουνίου 2012, <http://www.guardian.co.uk/world/2012/jun/02/greek-neo-nazi-golden-dawn> (πρόσβαση στις 3 Ιουνίου 2012)· Μάκης Παπασημακόπουλος, “Golden Dawn denies role in migrant attacks” (Η Χρυσή Αυγή αρνείται ανάμειξη σε επιθέσεις κατά μεταναστών), *Athens News*, 2 Ιουνίου 2012, <http://www.athensnews.gr/portal/9/55993> (πρόσβαση στις 3 Ιουνίου 2012).

³² Μαρίνα Βήχου, «Η Χρυσή Αυγή “φακελώνει” κατοίκους του Αγίου Παντελεήμονα», 19 Ιανουαρίου 2011, <http://tvxs.gr/news/ελλάδα/η-χρυσή-αυγή-«φακελώνει»-κατοίκους-του-αγίου-παντελεήμονα>, (πρόσβαση στις 2 Μαρτίου 2012).

³³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με κάτοικο του Αγίου Παντελεήμονα, Αθήνα, 14 Ιανουαρίου 2012.

συνοικίες]. Λένε “μαζευόμαστε εδώ, κάνουμε αυτό”. Ε, και ο καθένας, άμα έχει έναν γνωστό Χρυσουγίτη, τον φωνάζει. Δεν είναι δύσκολο».³⁴

Η αίσθηση ότι η Χρυσή Αυγή διαδραματίζει ρόλο στην εκκαθάριση των συνοικιών και στην προστασία των κατοίκων από την εγκληματικότητα προβάλλεται συχνά ως η αιτία της επιτυχίας του κόμματος στην Αθήνα στις δημοτικές εκλογές του 2010, στις οποίες ο επικεφαλής του κόμματος κ. Μιχαολιάκος κατέλαβε μία έδρα στο Δημοτικό Συμβούλιο. Σε συνέντευξη που παραχώρησε τον Ιανουάριο του 2012 ο κ. Μιχαολιάκος δήλωσε στη Human Rights Watch ότι, ενώ «δεν υφίσταται οργανική σχέση μεταξύ της Χρυσής Αυγής και αυτών των ομάδων, εμείς ωστόσο στηρίζουμε τη δράση τους. Όχι όμως παράνομες δραστηριότητες... Πολλά από τα μέλη τους μας ψήφισαν, και μέλη της Χρυσής Αυγής ανήκουν σε αυτές τις ομάδες, αλλά τα εγκλήματα δεν προέρχονται από αυτές τις ομάδες».³⁵ Όπως ανέφερε, τα μέλη της Χρυσής Αυγής για τα οποία διαπιστώνεται ότι έχουν εμπλακεί σε περιστατικά απρόκλητης βίας θα διαγράφονται από το κόμμα. Ο κ. Μιχαολιάκος ελαχιστοποίησε τη σημασία των ομάδων πολιτών λέγοντας ότι «δεν κάνουν τίποτα στην ουσία, μόνο κάποιες συναντήσεις, κάποιες ανακοινώσεις. Δεν προσπαθούν να εμποδίσουν τους αλλοδαπούς να μένουν εκεί [στις συνοικίες τους]. Και να προσπαθούσαν δεν θα τα κατάφερναν!»³⁶

Διατυπώνονται επίσης επίμονοι ισχυρισμοί, συμπεριλαμβανομένων και δηλώσεων από υψηλόβαθμους κυβερνητικούς αξιωματούχους, για σύμπραξη μεταξύ αστυνομίας και μελών της Χρυσής Αυγής. Σε συνεντεύξεις με τη Human Rights Watch πολλοί συνομιλητές, μεταξύ των οποίων και ένας αστυνομικός υπάλληλος, έθιξαν το ενδεχόμενο σύμπραξης αστυνομίας και ακραίων στοιχείων.³⁷ Ο κ. Χρυσοχοϊδης, ο οποίος διορίστηκε υπουργός Προστασίας του Πολίτη τον Μάρτιο του 2012 και είχε υπηρετήσει στην ίδια θέση από τον Φεβρουάριο του 1999 έως τον Μάρτιο του 2004, καθώς και από τον Οκτώβριο του 2009 έως τον Σεπτέμβριο του 2010, δήλωσε σε συνέντευξη τον Ιούνιο του 2011 ότι είχε προβεί στην εκκαθάριση του σώματος από τους αστυνομικούς που διατηρούσαν στενούς δεσμούς με τη Χρυσή Αυγή όταν ανέλαβε καθήκοντα το 2009: «Δεν θέλω να πάω στα παλιά. Για τα προπερυσινά μιλάω... υπήρχαν δυνάμεις της Χρυσής Αυγής οι οποίες βοήθαγαν την

³⁴ Συνέντευξη της Human Rights Watch με ανώνυμο αστυνομικό υπάλληλο, Ελλάδα, 16 Ιανουαρίου 2012.

³⁵ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νικόλαο Μιχαολιάκο, Αθήνα, 12 Ιανουαρίου 2012.

³⁶ Ο.π.

³⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με ανώνυμο αστυνομικό υπάλληλο, Ελλάδα, 16 Απριλίου 2012.

αστυνομία να κάνει τη δουλειά της». Ερωτηθείς για την κατάσταση το 2011 απάντησε: «Δεν το ξέρω, τίποτα δεν αποκλείω, μπορεί να έχει ουρά το φαινόμενο...»³⁸

³⁸ Η συνέντευξη διατίθεται στη διεύθυνση <http://www.youtube.com/watch?v=PKaaCdFnKns> (πρόσβαση στις 13 Απριλίου 2012).

II. Ξενοφοβική βία στην Αθήνα

Λένε ότι είναι μια ελεύθερη χώρα, αλλά εμένα με χτυπούν επειδή είμαι μετανάστης... Δεν κυκλοφορώ έξω όταν σκοτεινιάσει.

— Qadir Hossaini, Αφγανός νόμιμος μετανάστης, Αθήνα, 6 Δεκεμβρίου 2011

Στις 10 Μαΐου του 2011 ο Μανώλης Καντάρης, ένας 44χρονος άνδρας ελληνικής καταγωγής, βρήκε τραγικό θάνατο ύστερα από επίθεση που δέχθηκε με μαχαίρι από δράστες οι οποίοι του απέσπασαν τη βιντεοκάμερα καθώς ετοιμαζόταν να μεταφέρει την ετοιμόγεννη σύζυγό του στο μαιευτήριο. Μέσα σε λίγες μόλις ώρες, και πριν υπάρξει οποιαδήποτε επίσημη ανακοίνωση για την εθνική προέλευση των δραστών, διαδηλωτές συγκεντρώθηκαν στο σημείο της επίθεσης φωνάζοντας «Έξω οι ξένοι» και «Η Ελλάδα ανήκει στους Έλληνες».³⁹ Τις επόμενες ημέρες, προφανώς ως αντίποινα για τη δολοφονία, συμμορίες Ελλήνων επιτίθεντο αδιακρίτως σε μετανάστες και αιτούντες άσυλο στο κέντρο της Αθήνας. Τους κυνηγούσαν στους δρόμους, τους κατέβαζαν διά της βίας από τα λεωφορεία, τους χτυπούσαν και τους μαχαίρωναν.

Η έξαρση της βίας κατά των μεταναστών προκάλεσε σοβαρές ανησυχίες. Ωστόσο οι επιθέσεις σε βάρος μεταναστών και αιτούντων άσυλο είχαν ξεκινήσει πολύ πριν από τον Μάιο του 2011 και από τότε συνεχίζονται με τρομακτική συχνότητα. Μετανάστες και αιτούντες άσυλο, που παραχώρησαν συνέντευξη στη Human Rights Watch, έκαναν λόγο για περιοχές στην Αθήνα που αποτελούν πραγματικό άβατο μετά τη δύση του ηλίου λόγω του φόβου επιθέσεων από αυτόκλητες ομάδες πολιτοφυλακής. Ο Yunus Mohammadi, πρόεδρος αφγανικής κοινότητας στην Ελλάδα, μας είπε ότι δείχνει σε νεοαφιχθέντες μετανάστες έναν χάρτη της Αθήνας όπου σημειώνονται με κόκκινο οι περιοχές τις οποίες θα πρέπει να αποφεύγουν. «Αυτό ακριβώς έκανα στο Αφγανιστάν με τον Ερυθρό Σταυρό για τις περιοχές εκείνες που έπρεπε να αποφεύγει κανείς λόγω των εχθροπραξιών», δήλωσε ο Mohammadi. «Και ορίστε που κάνω το ίδιο σε μια ευρωπαϊκή χώρα».⁴⁰

Η πραγματική έκταση της ξενοφοβικής βίας στην Ελλάδα δεν είναι γνωστή. Τα στατιστικά στοιχεία της πολιτείας δεν είναι αξιόπιστα λόγω των ανεπαρκειών των αρχών επιβολής του

³⁹ “City murder fuels racial tension” (Δολοφονία στην πρωτεύουσα πυροδοτεί ρατσιστικές εντάσεις) *ekathimerini.com*, 12 Μαΐου 2011, http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_wsite1_1_12/05/2011_390629 (πρόσβαση στις 15 Μαΐου 2011).

⁴⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Yunus Mohammadi, Αθήνα, 6 Δεκεμβρίου 2011.

νόμου και του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης σε επίπεδο απόκρισης, αναγνώρισης, διερεύνησης και δίωξης κατά τρόπο άρτιο των εγκλημάτων μίσους. Η ελλιπής καταγγελία των περιστατικών βίας από τα θύματα, και ειδικότερα τους μετανάστες που δεν διαθέτουν έγγραφα, συνιστά επίσης σημαντικό πρόβλημα. Σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια η ελληνική πολιτεία κατέγραψε μόλις δύο εγκλήματα μίσους το 2009 και μόνο ένα το 2008.⁴¹ Τον Δεκέμβριο του 2011 αξιωματούχος στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη δήλωσε στη Human Rights Watch ότι τρεις υποθέσεις από το 2010 και 11 υποθέσεις από το 2011 τελούν υπό διερεύνηση ως πιθανά εγκλήματα μίσους.⁴² Σε συνέντευξη που παραχώρησε τον Μάιο του 2012 ο Δημήτρης Ζημιανίτης, εισαγγελέας ο οποίος εκτελεί χρέη συνδέσμου της ελληνικής κυβέρνησης με το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, έκανε λόγο για εννέα υποθέσεις από το 2011 οι οποίες διερευνώνται ως πιθανά εγκλήματα μίσους στην Αθήνα.⁴³

Σε μια προσπάθεια συμπλήρωσης των κενών των επίσημων στοιχείων και υπό το πρίσμα αυξητικών τάσεων στα περιστατικά βίας σε βάρος μεταναστών, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου –ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της πολιτείας– και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες πρωτοστάτησαν, τον Οκτώβριο του 2011, στη δημιουργία ενός δικτύου 18 μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) με σκοπό τη συστηματική καταγραφή ρατσιστικών επιθέσεων. Τα πρώτα αποτελέσματα του πιλοτικού αυτού προγράμματος παρουσιάστηκαν τον Μάρτιο του 2012.

Το εν λόγω Δίκτυο κατέγραψε 63 περιστατικά στο διάστημα από τον Οκτώβριο έως τον Δεκέμβριο του 2011 στην Αθήνα και στην Πάτρα. Σαράντα δύο περιστατικά αφορούσαν σωματική βλάβη, εκ των οποίων δώδεκα επικίνδυνη σωματική βλάβη. Σε δεκαοκτώ από τα εν λόγω περιστατικά εμπλέκονταν αστυνομικοί υπάλληλοι, ενώ τα υπόλοιπα τελέστηκαν από πολίτες.⁴⁴ Τα περισσότερα θύματα ήταν μετανάστες χωρίς έγγραφα (27)

⁴¹ Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR), Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, “Hate Crimes in the OSCE Region. Incidents and Responses. Annual Report 2010” (Εγκλήματα μίσους στην περιοχή του ΟΑΣΕ. Περιστατικά και Αντιδράσεις. Ετήσια Έκθεση 2010), Νοέμβριος 2011, σελ. 26.

⁴² Συνέντευξη της Human Rights Watch με οκτώ αξιωματούχους του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, υπό την ηγεσία του υποστράτηγου Βασιλείου Κουσουύτη, διευθυντή, Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011.

⁴³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Δημήτρη Ζημιανίτη, Αθήνα, 9 Μαΐου 2012. Η απόκλιση μεταξύ των αριθμητικών στοιχείων αποδίδεται ενδεχομένως σε μεταγενέστερη ανάλυση των περιγραφών των μηνύσεων.

⁴⁴ Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, «Παρουσίαση αποτελεσμάτων πιλοτικής φάσης 1.10.2011-31.12.2011», Δελτίο Τύπου, 21 Μαρτίου 2012, http://www.nchr.gr/media/deltia_tyrou/PRESS_21_3_2012_.pdf (πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2012).

και αιτούντες άσυλο (23) ή προέρχονταν από το Αφγανιστάν (25) και την Υποσαχάρια Αφρική (21).⁴⁵

Η οργάνωση «Γιατροί του Κόσμου» και η ελληνική ΜΚΟ «Πράξις», αμφότερες μέλη του Δικτύου Καταγραφής, διατηρούν ιατρεία στο κέντρο της Αθήνας. Και οι δύο οργανώσεις έχουν εκφράσει σοβαρές ανησυχίες για τον αυξανόμενο αριθμό μεταναστών και αιτούντων άσυλο που ζητούν ιατρική βοήθεια ύστερα από επιθέσεις τις οποίες τα θύματα χαρακτηρίζουν ως ρατσιστικές. Οι δύο ομάδες άρχισαν τη συστηματική καταγραφή περιστατικών ρατσιστικής βίας στο πλαίσιο του πιλοτικού προγράμματος του Δικτύου τον Οκτώβριο του 2011. Εντούτοις, τον Ιούνιο του 2011, σύμφωνα με την εκτίμηση του προέδρου της ΜΚΟ «Γιατροί Χωρίς Σύνορα» Νικήτα Κανάκη, 300 θύματα τέτοιων επιθέσεων είχαν καταφύγει για ιατρική βοήθεια στην κλινική της οργάνωσης κατά το πρώτο εξάμηνο του 2011. Ο Τζανέτος Αντύπας, επικεφαλής της «Πράξις», δήλωσε την ίδια εποχή ότι είχαν παράσχει ιατρική περίθαλψη σε περισσότερα από 200 θύματα κατά το ίδιο περίπου χρονικό διάστημα.⁴⁶

Κατά τη διάρκεια της έρευνάς μας η Human Rights Watch πήρε συνεντεύξεις από θύματα 51 σοβαρών επιθέσεων στο διάστημα από τον Αύγουστο του 2009 έως τον Μάιο του 2012. Τα θύματα προέρχονταν από το Αφγανιστάν, τη Σομαλία και άλλες επτά χώρες· μεταξύ αυτών ήταν και δύο έγκυες γυναίκες. Οι μαρτυρίες των θυμάτων παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες: οι περισσότερες επιθέσεις γίνονται βράδυ, σε πλατείες ή κοντά αυτές· οι επιτιθέμενοι, μεταξύ των οποίων είναι και γυναίκες, κινούνται σε ομάδες και συχνά φορούν σκουρόχρωμα ρούχα, έχοντας καλυμμένα τα πρόσωπά τους με μαντίλια ή κράνη· παρότι δεν σπανίζουν οι επιθέσεις ξυλοδαρμού με γυμνά χέρια, οι επιτιθέμενοι χρησιμοποιούν επίσης συχνά ρόπαλα ή μπουκάλια μπίρας ως όπλα· στις περισσότερες επιθέσεις οι μετανάστες δέχονται προσβολές και υποδείξεις να εγκαταλείψουν την Ελλάδα, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις οι επιτιθέμενοι προβαίνουν ακόμη και σε ληστεία των θυμάτων.

⁴⁵ Ό.π. Μεταξύ των λοιπών θυμάτων συγκαταλέγονταν 5 νόμιμα διαμένοντες, 1 αναγνωρισμένος πρόσφυγας, 1 άτομο με καθεστώς επικουρικής προστασίας και έξι θύματα των οποίων το καθεστώς ήταν άγνωστο. Μεταξύ των θυμάτων, 4 προέρχονταν από το Μπανγκλαντές και 2 από το Πακιστάν.

⁴⁶ «Ο φόβος καλύπτει τις επιθέσεις των ρατσιστών», *Ελευθεροτυπία*, 12 Ιουνίου 2011, <http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=283835> (πρόσβαση στις 19 Απριλίου 2012).

Ορισμένα θύματα έκαναν λόγο για ενεργό συμμετοχή και γυναικών στις επιθέσεις. Ο Jereer K., ένα 17χρονο Σομαλός χωρίς έγγραφα, δέχθηκε επίθεση από τέσσερις άνδρες και δύο γυναίκες που επέβαιναν σε μοτοσικλέτες κοντά στην πλατεία Αγίου Παντελεήμονα τον Νοέμβριο του 2011: «Μου επιτέθηκαν με ξύλα και με κλοτσούσαν», είπε. «Μια γυναίκα με χτύπησε, πάρα πολύ. Ήταν γύρω στα 20, με πυκνά μαύρα μαλλιά που κοκκίνιζαν, σκούρα επιδερμίδα».⁴⁷ Η Saadia, μια 20χρονη Σομαλή, ήταν οκτώ μηνών έγκυος όταν τέσσερις άνδρες και μία γυναίκα τής επιτέθηκαν στην ίδια περιοχή τον Απρίλιο του 2012. Την έβρισαν, τη χαστούκισαν και την κλότσησαν ρίχνοντάς την στο έδαφος. Οι δράστες τράπηκαν σε φυγή όταν εκείνη έπιασε την κοιλιά της· σκέφτηκε ότι ίσως να μην είχαν καταλάβει μέχρι εκείνη τη στιγμή ότι ήταν έγκυος, επειδή φορούσε φαρδύ φόρεμα. Το παιδί της γεννήθηκε υγιές μερικές εβδομάδες μετά.⁴⁸

Στα αριθμητικά στοιχεία δεν έχουν συμπεριληφθεί οκτώ ήσσονος, συγκριτικά, σημασίας περιστατικά, όπου οι δράστες πλησίασαν απειλητικά, κυνήγησαν, χαστούκισαν, παρενόχλησαν ή έφτυσαν το θύμα.

Είναι αδύνατον να γνωρίζουμε πόσες επιθέσεις απετράπησαν ύστερα από παρέμβαση διερχόμενων πολιτών ή επειδή το στοχευόμενο θύμα κατόρθωσε να διαφύγει. Μιλήσαμε με δέκα άτομα τα οποία μας μετέφεραν τις δικές τους εμπειρίες παρ' ολίγον επίθεσης, ενώ μέλος του προσωπικού της Human Rights Watch υπήρξε μάρτυρας σε απόπειρα επίθεσης μπροστά από το Ναυτοδικείο Πειραιά στις 16 Δεκεμβρίου 2011, όπου είχε συγκεντρωθεί πολύς κόσμος σε ένδειξη συμπαράστασης στους 39 άνδρες της Μονάδας Υποβρυχίων Καταστροφών του Λιμενικού, οι οποίοι είχαν παραπεμφθεί σε δίκη με την κατηγορία ότι εκφώνησαν ρατσιστικά συνθήματα στην παρέλαση της εθνικής επετείου της 25ης Μαρτίου 2010. Ομάδα μαυροντυμένων νεαρών περικύκλωσε έναν άνδρα νοτιοασιατικής καταγωγής με εμφανή διάθεση να τον βλάψει, αλλά τελικά ένας μεγαλύτερος σε ηλικία διαδηλωτής τούς έπεισε να τον αφήσουν. Επισημαίνουμε επίσης ότι ενημερωθήκαμε για τέσσερα περιστατικά στα οποία το άτομο που μας παραχώρησε τη συνέντευξη διέφυγε σώο, ενώ κάποιο άλλο τραυματίστηκε.

⁴⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Jereer K. (ψευδώνυμο), Αθήνα, 12 Ιανουαρίου 2012.

⁴⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Saadia (ψευδώνυμο), Αθήνα, 10 Μαΐου 2012.

Μάιος 2011

Στις 10 Μαΐου 2011, στο κέντρο της Αθήνας, ο Μανώλης Καντάρης δολοφονήθηκε κατά τη διάρκεια επίθεσης με σκοπό την κλοπή της βιντεοκάμεράς του, ενώ ετοιμαζόταν να μεταβεί στο μαιευτήριο για τη γέννηση του παιδιού του. Το έγκλημα αυτό, το οποίο αποδόθηκε σε μετανάστες, πυροδότησε εκτεταμένες επιθέσεις εναντίον αλλοδαπών στους δρόμους της πρωτεύουσας.

Τα χειρότερα σε ένταση βίας επεισόδια σημειώθηκαν στις 12 Μαΐου, στα οποία μάλιστα ένας 21χρονος άνδρας από το Μπανγκλαντές, ο Alim Abdul Mana, τραυματίστηκε θανάσιμα με μαχαίρι και τουλάχιστον 25 άτομα διακομίστηκαν στο νοσοκομείο, σύμφωνα με ειδησεογραφικές πηγές, φέροντας τραύματα από μαχαίρι ή από σοβαρό ξυλοδαρμό.⁴⁹ Δημοσιογράφος του Associated Press, ο οποίος έγινε μάρτυρας των επιθέσεων, περιέγραψε ένα σκηνικό φρίκης στις 12 Μαΐου:

Εκατοντάδες νεαροί, ντυμένοι στα μαύρα και κρατώντας ορισμένοι από αυτούς ρόπαλα, συμμετείχαν στις επιθέσεις που έγιναν μέρα μεσημέρι σε μια περιοχή όπου ζουν χιλιάδες μετανάστες από την Ασία και την Αφρική. Ομάδες επιτιθέμενων κυνήγησαν μετανάστες στα στενά στα Κάτω Πατήσια και τους χτύπησαν με γροθιές και κλοτσιές ρίχνοντάς τους στο έδαφος... Τραμπούκοι που φορούσαν κράνη ξυλοκόπησαν μετανάστες, αναγκάζοντας άλλους να καταφύγουν μέσα στην κίνηση για να σωθούν. Παρόμοιες επιθέσεις σημειώνονται εδώ και δύο ημέρες. Οι μαυροντυμένοι ακροδεξιοί νεαροί παρέλασαν μέσα από περιοχές μεταναστών... Άνδρες και γυναίκες διαδηλωτές εθεάθησαν να παίρνουν ενεργό μέρος στους ξυλοδαρμούς.⁵⁰

Ο Olivier Abdoulai, ένας 30χρονος άνδρας από το Κογκό, βρισκόταν έξω στον δρόμο όταν συνάντησε την πορεία κατά των μεταναστών στις 12 Μαΐου και άλλαξε πορεία.

Ήταν τη μέρα που κυνηγούσαν ανθρώπους στην Ομόνοια. Δύο μέρες μετά τον θάνατο του Έλληνα. Είχαν κόκκινες σημαίες και ρόπαλα. Χτύπησαν

⁴⁹ “25 injured during far-right rampage against immigrants in Greece’s capital” (25 τραυματίες σε βιαιοπραγίες ακροδεξιών κατά μεταναστών στην ελληνική πρωτεύουσα), *Associated Press*, 12 Μαΐου 2011, http://www.washingtonpost.world/new_clashes_break_out_in_athens_over_demonstrators_injury/2011/05/12/AFEfKHOG_story.html?wprrs=rss_homepage (πρόσβαση στις 15 Μαΐου 2011).

⁵⁰ Ο.π.

κόσμο με τα ρόπαλα: μαύρους, Πακιστανούς, Άραβες... Τους είδα να χτυπάνε [κόσμο]... και ένας Έλληνας είπε «πρόσεχε, μην πας από εκεί, γιατί χτυπάνε κόσμο». Δεν είδα πουθενά αστυνομικούς... Στην ομάδα [των επιτιθέμενων] υπήρχαν άνδρες και γυναίκες, διαφόρων ηλικιών. Φώναζαν κάτι στα ελληνικά, δεν καταλάβαινα. Φώναζαν, κουνούσαν τα ρόπαλα, κυνηγούσαν ξένους.⁵¹

Όλοι σχεδόν οι μετανάστες και αιτούντες άσυλο από τους οποίους πήραμε συνέντευξη και οι οποίοι βρίσκονταν στην Αθήνα τον Μάιο του 2011 έκαναν λόγο για μια περίοδο έντονου φόβου. Ένας Αφγανός, ο οποίος δεν θέλησε να αποκαλύψει το όνομά του, μας είπε απλώς: «Τον Μάιο καταλάβαμε ότι θα μας επιτεθούν. Βγαίναμε έξω μόνο για τα απαραίτητα. Αλλιώς μέναμε μέσα. Από τότε δεν βγαίνουμε έξω το βράδυ. Όταν βγαίνουμε έξω κάποιος κοιτάζει από το παράθυρο να δει μήπως μας επιτεθούν».⁵²

Ο Badara Gueye, ένας 28χρονος Σενεγαλέζος, επίσης κρυβόταν: «Κλειστήκαμε στο σπίτι για δύο μέρες... Μια μέρα ανοίξαμε την πόρτα και κοιτάξαμε έξω. Μας είδαν και οι ρατσιστές είπαν “ελάτε εδώ και θα σας σκοτώσουμε”».⁵³ Ο Mohammed Idress, ένας 33χρονος Σουδανός, δήλωσε ότι κατόρθωσε να γλιτώσει από διάφορες απόπειρες επίθεσης εκείνη την περίοδο. «Εγώ, ξέρετε, είμαι αθλητής στο Σουδάν. Τρέχω Μαραθώνιο. Κανείς δεν με έχει πιάσει. Χάρη στα πόδια μου. Τρεις τέσσερις φορές με βρήκαν, αλλά ποτέ δεν με έπιασαν. Γιατί, όποτε βλέπω δυο-τρεις μοτοσικλέτες ή ομάδες, αρχίζω να τρέχω».⁵⁴ Ο Modou Ndiaye, ένας 31χρονος Σενεγαλέζος, μας είπε ότι κατάφερε να διαφύγει επίθεσης από ομάδα τριάντα περίπου μαυροντυμένων ανδρών με ρόπαλα στην περιοχή της Ομόνοιας.⁵⁵

Ο Abubeker Adam, ένας 23χρονος Σομαλός, κατόρθωσε αρκετές φορές να αποφύγει τον τραυματισμό κατά τη διάρκεια των βίαιων επεισοδίων του Μαΐου. Μια φορά, λίγες ημέρες μετά τη δολοφονία του Καντάρη, ο Adam βρισκόταν σε ίντερνετ καφέ, μαζί με πολλούς άλλους Σομαλούς, όταν εισέβαλε ομάδα δεκαπέντε ατόμων, μεταξύ των οποίων και μία γυναίκα. Ο Adam θυμόταν ότι τα άτομα της ομάδας φορούσαν μαύρα ρούχα και κράνη και κρατούσαν μεταλλικά αντικείμενα, μπουκάλια και μαχαίρια. «Μπήκαν μέσα, [μας]

⁵¹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Olivier Abdoulai, Αθήνα, 5 Ιανουαρίου 2012.

⁵² Συνέντευξη της Human Rights Watch με αφγανό άνδρα, Αθήνα, ομαδική συνέντευξη, 8 Δεκεμβρίου 2011.

⁵³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Badara Gueye, Αθήνα, 4 Ιανουαρίου 2012.

⁵⁴ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Mohammed Idress, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011.

⁵⁵ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Modou Ndiaye, Αθήνα, 4 Ιανουαρίου 2012.

μέτρησαν και μετά ρώτησαν “είναι κανείς άλλος μέσα;” Είπαμε όχι και έφυγαν. Υπήρχαν πολλοί αστυνομικοί στους δρόμους εκείνη την εποχή». ⁵⁶

Αυτόπτες μάρτυρες των βιαιοπραγιών, από τους οποίους πήρε συνέντευξη η Human Rights Watch, έκαναν λόγο για αυτόκλητες ομάδες πολιτοφυλακής που κατέβαζαν διά της βίας άτομα από τα λεωφορεία ή τα ξυλοκοπούσαν με το που αποβιβάζονταν στις στάσεις. Ο Arif Muhammadi, ένας διερμνέας τον οποίο χρησιμοποίησε η Human Rights Watch σε ορισμένες συνεντεύξεις, ανέφερε ότι παρακολούθησε τις βιαιοπραγίες από ένα παράθυρο ορόφου στην οδό Χαλκοκονδύλη: «Είδα πώς οι φασίστες ανέβαιναν στα λεωφορεία και, όποτε έβλεπαν Αφγανό, τον κατέβαζαν με το ζόρι και τον έδερναν. Το είδα αυτό». ⁵⁷ Ο Qadir Hossaini, ένας άλλος διερμνέας ο οποίος εργάζεται στην ανθρωπιστική ΜΚΟ «Γιατροί του Κόσμου» (Médecins du Monde), είπε ότι εκείνη την περίοδο οι εργοδότες του τον πηγαиноέφερναν στη δουλειά, επειδή ήταν πολύ επικίνδυνο να πάρει το λεωφορείο. ⁵⁸ Πολλοί άλλοι κρύβονταν στα σπίτια τους, όπως ισχυρίστηκαν μετανάστες που παραχώρησαν συνέντευξη στη Human Rights Watch. ⁵⁹

Ο Youssef, ένας 26χρονος Αφγανός αιτών άσυλο, μας είπε ότι δέχθηκε επίθεση μετά την αποβίβασή του από λεωφορείο στην πλατεία Αγίου Παντελεήμονα.

Είδα μερικούς στον δρόμο, γύρω στα 15 με 20 άτομα... Σταμάτησαν το λεωφορείο...και πέντε ή έξι άνδρες μπήκαν μέσα. Κρατούσαν ξύλα και έλεγαν «κάτω, κάτω, κάτω» σε όλους τους ξένους... Αυτό είχε συμβεί στο Ιράν, θυμήθηκα το Ιράν. Εκεί [στο Ιράν], η αστυνομία σταματάει το λεωφορείο, και μπαίνει μέσα και διαλέγει όποιους μοιάζουν με Αφγανούς και τους στέλνει πίσω στο Αφγανιστάν. Αλλά, λέω, εδώ είναι Ευρώπη. Γίνεται και στην Ευρώπη αυτό. Και όχι από τους αστυνομικούς αλλά από τους απλούς πολίτες. Χτυπώντας τους, οι άνδρες έλεγαν να βγουν οι ξένοι από το λεωφορείο. Και οι άλλοι που ήτανε έξω τραγουδούσανε ότι η Ελλάδα είναι για τους Έλληνες. Αυτοί που κατέβηκαν τους χτύπαγαν. Κι εγώ κατέβηκα και με χτύπησε ένας στην πλάτη μου. Κατάλαβα ότι, αν μιλήσω

⁵⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Abuubeker Adam, Αθήνα, 12 Δεκεμβρίου 2011.

⁵⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Arif Muhammadi, Αθήνα, 2 Δεκεμβρίου 2011.

⁵⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Qadir Hossaini, Αθήνα, 6 Δεκεμβρίου 2011.

⁵⁹ Συνεντεύξεις της Human Rights Watch με τον Abduwahab Mohammed, Αθήνα, 15 Δεκεμβρίου 2011· τον Modou Ndiaye, Αθήνα, 4 Ιανουαρίου 2012· τον Badara Gueye, Αθήνα, 4 Ιανουαρίου 2012.

ελληνικά, θα έχω περισσότερο πρόβλημα, οπότε είπα κάποιες λέξεις
γερμανικά που ήξερα και, μόλις κατέβηκα, έσπρωξα τον πρώτο και ξέφυγα.
Παραλίγο να με χτυπήσει αυτοκίνητο. Είδα και κάποιους άλλους να τρέχουν
και κάποιους από πίσω τους. Κάποιος με κυνήγησε και εμένα, αλλά δεν
κατάφερε να με πιάσει.⁶⁰

Σύμφωνα με τον Youssef, όλοι οι δράστες ήταν άνδρες· οι περισσότεροι φορούσαν φούτερ
και ορισμένοι κουκούλες. Δεν κατήγγειλε την επίθεση στην αστυνομία, διότι δεν πίστευε
ότι θα τον βοηθούσαν.⁶¹

Υπάρχουν αντικρουόμενες αναφορές σχετικά με τη στάση που τήρησε η αστυνομία κατά τη
διάρκεια των χειρότερων σε ένταση βίας επεισοδίων. Σύμφωνα με αναφορές στον Τύπο
υπήρξε ισχυρή παρουσία των δυνάμεων των MAT κατά τη διάρκεια και μετά τη λήξη της
πορείας και εκτυλίχθηκαν «οδομαχίες» μεταξύ των αστυνομικών δυνάμεων και των
επιτιθέμενων.⁶² Ο Abubeker Adam μάς είπε ότι, αν και χρειάστηκε να επιμείνει, η
αστυνομία ανταποκρίθηκε τελικά στην έκκλησή του για βοήθεια και συνόδευσε τον ίδιο,
καθώς και ένα φιλικό του πρόσωπο, έως την οδό Γ' Σεπτεμβρίου (όπου σημειώθηκε η
δολοφονία του Καντάρη), δημιουργώντας γύρω τους έναν κλοιό προκειμένου να τους
προστατεύσει από συμμορία με απειλητικές διαθέσεις.⁶³

Ταυτόχρονα υπήρχαν καταγγελίες σύμφωνα με τις οποίες η αστυνομία δεν επενέβη για να
αποτρέψει ή να σταματήσει τις βιαιοπραγίες ή να συλλάβει τους δράστες. Ο Badara Gueye,
ανακαλώντας την εικόνα εκατοντάδων ατόμων οπλισμένων με ρόπαλα, κατήγγειλε ότι η
αστυνομία «δεν έκανε τίποτα». ⁶⁴ Ο Abduwahab Mohammed, ένας 23χρονος Σομαλός, μας
διηγήθηκε όσα συνέβησαν όταν πολυμελής ομάδα επιτέθηκε σε χώρο συνεύρεσης της
σομαλικής κοινότητας: «Οι αστυνομικοί ήρθαν και απλά στέκονταν, και οι ρατσιστές το

⁶⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Youssef (ψευδώνυμο), Αθήνα, 8 Δεκεμβρίου 2011.

⁶¹ Ο Youssef είχε δεχθεί επίθεση και το 2009, όταν ομάδα νεαρών τον περικύκλωσε, ενώ επιχειρούσε να διασχίσει την πλατεία Αγίου Παντελεήμονα. Ο Youssef ζήτησε τη συνδρομή αστυνομικών υπαλλήλων που βρίσκονταν κοντά στο σημείο της επίθεσης, στους οποίους και υπέδειξε έναν από τους νεαρούς ο οποίος απομακρυνόταν. «Οι αστυνομικοί είπαν, “μη δείχνεις έτσι, από πού είσαι, δημιουργείς προβλήματα, τι κάνεις εδώ”. Έλεγξαν τα χαρτιά μου και μετά μου είπαν να φύγω αμέσως». Ό.π.

⁶² “25 injured during far-right rampage against immigrants in Greece’s capital” (25 τραυματίες σε βιαιοπραγίες ακροδεξιών κατά μεταναστών στην ελληνική πρωτεύουσα), *Associated Press*, 12 Μαΐου 2011, http://www.washingtonpost.world/new_clashes_break_out_in_athens_over_demonstrators_injury/2011/05/12/AFEfKHOG_story.html?wprrss=rss_homepage (πρόσβαση στις 15 Μαΐου 2011).

⁶³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Abubeker Adam, Αθήνα, 12 Δεκεμβρίου 2011.

⁶⁴ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Badara Gueye, Αθήνα, 4 Ιανουαρίου 2012.

έβαλαν στα πόδια... Οι αστυνομικοί είπαν στους Σομαλούς να πάνε σπίτια τους... και μετά οι αστυνομικοί έφυγαν».⁶⁵

Στις 16 Μαΐου του 2011 ο δήμαρχος Αθηναίων Γιώργος Καμίνης καταδίκασε το φαινόμενο, το οποίο χαρακτήρισε ως πολιτική βία από ακραίες ομάδες σε ορισμένες περιοχές της πρωτεύουσας, και κατηγόρησε την αστυνομία για αδράνεια στις επιθέσεις των ακροδεξιών έναντι μεταναστών.⁶⁶ Λίγες ημέρες αργότερα κατήγγειλε ότι «η αστυνομία αδρανεί ή απουσιάζει σκανδαλωδώς όταν εκδηλώνονται εγκληματικές επιθέσεις ακροδεξιών ομάδων σε βάρος μεταναστών».⁶⁷

Απ' ό,τι φαίνεται ουδέποτε απαγγέλλθηκαν κατηγορίες σε κάποιο άτομο σε σχέση με τα βίαια επεισόδια του Μαΐου του 2011. Παρά το γεγονός ότι η αστυνομία, σε ανακοίνωση την οποία εξέδωσε στις 12 Μαΐου 2011, έκανε λόγο για την προσαγωγή 47 ατόμων (40 Ελλήνων και 7 αλλοδαπών) για ανάκριση εκείνη την ημέρα, η Human Rights Watch δεν μπόρεσε να πληροφορηθεί εάν τελικά ασκήθηκε ποινική δίωξη ή παραπέμφθηκε κάποιο άτομο σε δίκη και, εάν ναι, με ποιες κατηγορίες. Με επιστολή της με ημερομηνία 17 Μαΐου 2012, η Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών ενημέρωσε τη Human Rights Watch ότι τα περιστατικά «τέθηκαν στο Αρχείο Αγνώστων Δραστών». Δύο Αφγανοί συνελήφθησαν για τη δολοφονία του Μανώλη Καντάρη στις 10 Μαΐου 2011· σύμφωνα με την Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών, η υπόθεση τελεί ακόμη υπό διερεύνηση.⁶⁸

Συνεχιζόμενη βία

Οι βίαιες επιθέσεις εναντίον μεταναστών και αιτούντων άσυλο στην Αθήνα ούτε ξεκίνησαν ούτε σταμάτησαν τον Μάιο του 2011. Όπως έχει προαναφερθεί, η Human Rights Watch κατέγραψε 51 σοβαρές επιθέσεις στο διάστημα από τον Αύγουστο του 2009 έως τον Μάιο του 2012.

Παρότι τα θύματα επιθέσεων από τα οποία πήραμε συνέντευξη ήταν στην πλειονότητά τους άνδρες, μιλήσαμε επίσης με επτά γυναίκες οι οποίες είχαν δεχθεί επίθεση, όπως μας

⁶⁵ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Abduwahab Mohammed, Αθήνα, 15 Δεκεμβρίου 2011.

⁶⁶ «Γ. Καμίνης: “Μεικτές περιπολίες, στοπ στους αλλοδαπούς”», *Το Βήμα*, 16 Μαΐου 2011, <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=400988> (πρόσβαση στις 12 Απριλίου 2012).

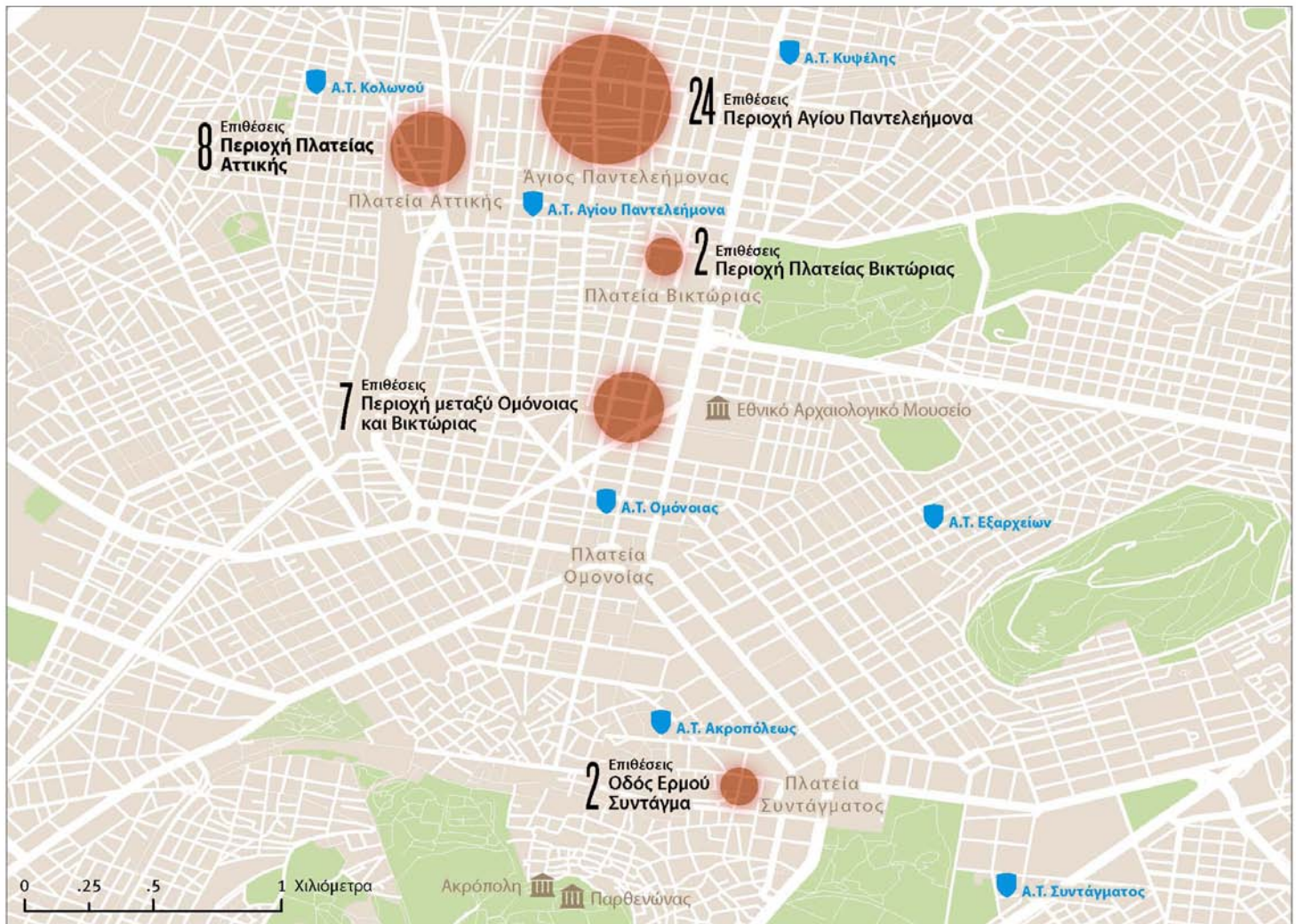
⁶⁷ Kathy Tzivilakis, “Politicians urged to tackle Athens crime” (Εκκλήση πολιτικών για πάταξη της εγκληματικότητας στην Αθήνα), *Athens News*, 21 Μαΐου 2011.

⁶⁸ Επιστολή από την Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών, με ημερομηνία 17 Μαΐου 2012. Στο αρχείο της Human Rights Watch.

είπαν. Δύο από τις γυναίκες αυτές ήταν σε προχωρημένη εγκυμοσύνη όταν δέχθηκαν την επίθεση. Οι πέντε γυναίκες ήταν Σομαλές και οι δύο Αφγανές.

Από την έρευνα της Human Rights Watch και τις επιλεγμένες μαρτυρίες που παρατίθενται στη συνέχεια προκύπτει ότι οι μεγάλες πλατείες στο κέντρο της Αθήνας, όπως είναι η πλατεία Αγίου Παντελεήμονα, η πλατεία Αττικής και η πλατεία Βικτωρίας, αποτελούν ιδιαίτερα επικίνδυνες περιοχές για όποιον δεν μοιάζει με Έλληνα.

Επιθέσεις στο κέντρο της Αθήνας καταγεγραμμένες από τη Human Rights Watch

Αυτός ο χάρτης παρουσιάζει τις σοβαρές επιθέσεις κατά μεταναστών και αιτούντων άσυλο σε κεντρικές γειτονιές της Αθήνας, καταγεγραμμένες στην έκθεση αυτή. Δεν περιλαμβάνει όλες τις επιθέσεις στο κέντρο της Αθήνας που έχουν αναφερθεί, ούτε εκείνες σε άλλα μέρη της Αθήνας ή σε άλλες πόλεις της Ελλάδας.

Άγιος Παντελεήμονας

Οι επανειλημμένες επιθέσεις στο σπίτι της Razia Sharife, μιας Αφγανής αιτούσας άσυλο και ανύπανδρης μητέρας τριών παιδιών, αποτυπώνουν την ένταση της αντιμεταναστευτικής δραστηριότητας στη συνοικία του Αγίου Παντελεήμονα. Το ημιυπόγειο διαμέρισμά της, δίπλα στην πλατεία Αγίου Παντελεήμονα, έχει δεχθεί επιθέσεις πολλές φορές, συμπεριλαμβανομένων τεσσάρων περιστατικών τον Ιανουάριο του 2012 και ενός περιστατικού τον Απρίλιο του 2012. Σε τρία περιστατικά τον Ιανουάριο, άτομα πέταξαν μπουκάλια και πέτρες στα παράθυρα και στην πόρτα της. Το τέταρτο περιστατικό τον ίδιο μήνα, στις 15 Ιανουαρίου 2012, ήταν πιο σοβαρό: η Sharife ανέφερε ότι κάποιος, τον οποίο αναγνώρισε ως γείτονα, αφού έσπασε πρώτα τα παράθυρα, έριξε στη συνέχεια δακρυγόνο μέσα στο διαμέρισμα. Η ίδια πιστεύει ότι ο δράστης στη συνέχεια ψέκασε με πυροσβεστήρα στο εσωτερικό του διαμερίσματος, κάτι που της προκάλεσε τον φόβο ότι «ήθελε να μας κάψει ζωντανούς».⁶⁹ Τον Απρίλιο του 2012, πολυμελής ομάδα ανδρών με καλυμμένα πρόσωπα εισέβαλαν στο διαμέρισμά της, έσπασαν μπουκάλια μπίρας σε όλο τον χώρο και κατέστρεψαν έπιπλα. Μετά έφυγαν. Δεν τραυματίστηκε κανένα από τα άτομα που βρίσκονταν εκείνη την ώρα μέσα στο διαμέρισμα, συμπεριλαμβανομένων των τριών μικρών παιδιών της (ένα 3 ετών και δύο δίδυμα 11 ετών).⁷⁰

Η Human Rights Watch πήρε συνέντευξη από τη Sharife για πρώτη φορά στις 9 Ιανουαρίου 2012, λίγο μετά το περιστατικό κατά το οποίο της είχαν πετάξει μπουκάλια και πέτρες στα παράθυρα και στην εξώπορτά της. Η Sharife εξήγησε:

Κάθε φορά που περνάνε από εδώ γίνονται αυτά [τα πράγματα]. Τρεις ημέρες πριν ήρθαν και χτυπούσαν με τα πόδια τους την πόρτα... σήμερα σπάσανε το παράθυρο και την πόρτα. Πρώτα πετάξανε μπουκάλια και σπάσανε τα τζάμια με πέτρες, και πετάξανε πέτρες μέσα, και μετά κλοτσάγανε την πόρτα με τα πόδια τους... Φοράνε μαύρα ρούχα και κουκούλες και κάνουν αυτά τα πράγματα. Σήμερα, όταν έγινε αυ[τή η επίθεση], πήρα τηλέφωνο την αστυνομία... Ήρθαν, μου πήραν κατάθεση... και μου είπαν ότι δεν μπορούν να κάνουν κάτι, και ότι πρέπει να πάω... να κάνω μήνυση. Μέχρι τώρα έχω κάνει τρεις φορές μήνυση... μία το 2010 και δύο φορές το 2011... και πηγαίνω [στο τμήμα] και μου απαντάνε ότι θα ψάξουνε... αλλά δεν κάνουν τίποτα. Σήμερα

⁶⁹ Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Razia Sharife, Αθήνα, 25 Ιανουαρίου 2012.

⁷⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Razia Sharife, Αθήνα, 8 Μαΐου 2012.

ήτανε μόνο άντρες [αυτοί που επιτέθηκαν], αλλά συχνά είναι και δύο κοπέλες που έχουν σκύλους. Και οι κοπέλες φοράνε κουκούλες και μαύρα ρούχα... Καθημερινά κάθονται στο καφενείο που είναι δίπλα στην εκκλησία... Γιατί δεν μπορεί [η αστυνομία] να τους πιάσει;⁷¹

Η Human Rights Watch παρατήρησε το σπασμένο παράθυρο και τις ρωγμές στην πόρτα.

Όταν η ερευνήτρια της Human Rights Watch επισκέφθηκε το διαμέρισμα της Sharife στις 13 Ιανουαρίου 2012 για να πάρει συνεντεύξεις και από άλλους Αφγανούς θύματα επιθέσεων, έγινε η ίδια μάρτυρας επίθεσης στο διαμέρισμα. Εκείνη την ώρα στο διαμέρισμα βρίσκονταν γύρω στα δώδεκα άτομα, μεταξύ των οποίων η Sharife, τα τρία παιδιά της, η ερευνήτρια και επτά Αφγανοί άνδρες.

Η ερευνήτρια της Human Rights Watch καθόταν μαζί με έναν διερμηνέα κοντά στο παράθυρο που έβλεπε στον δρόμο, με κλειστή την κουρτίνα, όταν άκουσε έναν δυνατό θόρυβο, καθώς άτομα που βρίσκονταν απ' έξω άρχισαν να χτυπούν την πόρτα με κάποιο αντικείμενο που η ίδια δεν μπόρεσε να αναγνωρίσει. «Η πόρτα είναι από χοντρό γυαλί και μπορούσα να

διακρίνω τις ρωγμές που εμφανίζονταν και τις σκιές ατόμων πίσω από την πόρτα», ανέφερε. Όλοι παρέμειναν μέσα όσο διαρκούσε η επίθεση, περίπου τρία λεπτά, και η ερευνήτρια κάλεσε την αστυνομία αμέσως μόλις τελείωσε (9:23 μ.μ. σύμφωνα με το μητρώο κλήσεων του κινητού της τηλεφώνου).⁷²

Η πρόσοψη της κατοικίας της Razia Sharife μία ημέρα μετά την επίθεση που δέχθηκε τον Ιανουάριο του 2012. © 2012 Eva Cossé / Human Rights Watch

⁷¹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Razia Sharife, Αθήνα, 9 Ιανουαρίου 2012.

⁷² Περιγραφή του περιστατικού, η οποία συντάχθηκε από την ερευνήτρια της Human Rights Watch λίγο μετά το συμβάν.

Η αστυνομία, όταν έφτασε στο σημείο, πήρε πληροφορίες από τη Sharife και την ερευνήτρια της Human Rights Watch σχετικά με την επίθεση, αλλά καμία από τις δύο δεν ήταν σε θέση να περιγράψει τους δράστες, επειδή και οι δύο είχαν μείνει μέσα στο σπίτι κατά τη διάρκεια της επίθεσης. Η Sharife έδωσε στην αστυνομία διευκρινίσεις για τις προηγούμενες επιθέσεις και αναφέρθηκε στην ομάδα που συναθροίζεται συστηματικά στην πλατεία Αγίου Παντελεήμονα. Οι αστυνομικοί υπάλληλοι έφυγαν λίγο αργότερα προς αναζήτηση των δραστών της επίθεσης· δεν μίλησαν με άλλο άτομο στο διαμέρισμα ούτε με κανέναν άλλο στο διπλανό ίντερνετ καφέ, το οποίο ανήκει σε Αφγανό και ήταν ανοικτό εκείνη την ώρα.

Αφού έφυγε η αστυνομία, η ερευνήτρια της Human Rights Watch μίλησε με έναν Αφγανό ο οποίος είχε γίνει μάρτυρας της επίθεσης από το καφέ· όπως ανέφερε, ήταν πέντε ή έξι άνδρες που χτυπούσαν την πόρτα με σφυριά. Την επομένη, ο Said Jafari, ο 40χρονος ιδιοκτήτης του ίντερνετ καφέ και ένας από τους υπαλλήλους του είπαν στη Human Rights Watch ότι είχαν δει δύο ή τρεις άνδρες να ορμούν στην πόρτα, ενώ οι άλλοι στέκονταν στη γωνία και παρακολουθούσαν. Όλοι τους φορούσαν μαύρα ρούχα και κουκούλες, σύμφωνα με τον Jafari.⁷³ Έξω από την πόρτα του διαμερίσματος η ερευνήτρια παρατήρησε τρεις μεγάλες πέτρες και ένα σπασμένο μπουκάλι μπύρας.

Σύμφωνα με τη Sharife, η αστυνομία επέστρεψε τρεις φορές το ίδιο βράδυ, διαφορετικοί αστυνομικοί υπάλληλοι κάθε φορά, για να υποβάλει περισσότερες ερωτήσεις σχετικά με το συμβάν. Μάλιστα το επόμενο πρωί την επισκέφθηκαν αστυνομικοί από το Τμήμα Αλλοδαπών: «Μου ζήτησαν τη ροζ κάρτα μου. Την έδωσα. Είπαν “δεν είσαι Αφγανή, δεν σε πιστεύουμε, απόδειξέ μας ότι είσαι Αφγανή”. Είχα διαβατήριο και τους το έδειξα και έφυγαν».⁷⁴

Συνοδευόμενη από την ίδια ερευνήτρια της Human Rights Watch και έναν διερμηνέα, η Sharife υπέβαλε μήνυση στο αστυνομικό τμήμα του Αγίου Παντελεήμονα στις 14 Ιανουαρίου 2012. Ο αστυνομικός υπάλληλος που πήρε κατάθεση από τη Sharife επέμενε ότι απαιτούνταν παράβολο 100 ευρώ για την υποβολή της μήνυσης. Όπως είπε, η αστυνομία είχε λάβει εντολή από την εισαγγελία να μην κάνει δεκτές μηνύσεις χωρίς την κατάθεση του παραβόλου και ότι οι μηνύσεις που διαβιβάζονται στην εισαγγελία χωρίς το παράβολο τίθενται αμέσως στο αρχείο. Εντέλει έκανε δεκτή τη μήνυση, παρότι δεν

⁷³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Said Jafari και υπάλληλο του ίντερνετ καφέ (το όνομά του δεν αποκαλύπτεται κατόπιν αιτήματός του), Αθήνα, 14 Ιανουαρίου 2012.

⁷⁴ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Razia Sharife, Αθήνα, 14 Ιανουαρίου 2012.

κατέθεσε το παράβολο, και με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με ημερομηνία 13 Μαρτίου 2012, το αστυνομικό τμήμα Αγίου Παντελεήμονα ενημέρωσε τη Human Rights Watch ότι η μήνυση της Sharife διαβιβάστηκε στην Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών στις 18 Ιανουαρίου 2012. Σύμφωνα με πληροφορίες ο εισαγγελέας διέταξε προκαταρκτική εξέταση στις 31 Ιανουαρίου 2012. Το μήνυμα ανέφερε επιπλέον ότι «από την υπηρεσία μας καθημερινά διατίθενται πεζές και εποχούμενες περιπολίες για την αστυνόμευση της περιοχής ευθύνης μας για την αποτροπή αξιόποινων πράξεων σε βάρος των πολιτών καθώς και την επιβολή της ισχύουσας νομοθεσίας».⁷⁵

Η Sharife κάλεσε επίσης την αστυνομία μετά το περιστατικό της 15ης Ιανουαρίου 2012, όταν οι δράστες έριξαν δακρυγόνο μέσα στο διαμέρισμά της, όπως και ύστερα από άλλη μία επίθεση που δέχθηκε τον Απρίλιο του 2012. Όπως μας είπε, η αστυνομία ήρθε και τις δύο φορές, της πήρε κατάθεση και την προέτρεψε να μετακομίσει. Έκτοτε δεν είχε άλλη επικοινωνία με την αστυνομία, ούτε είναι ενήμερη για τυχόν εξελίξεις στο πλαίσιο των ερευνών, παρά το γεγονός ότι παρείχε στοιχεία για τον γείτονα τον οποίο υποψιάζεται ότι εμπλέκεται στην επίθεση της 15ης Ιανουαρίου.⁷⁶

Ο Said Jafari, ο 40χρονος Αφγανός ιδιοκτήτης του ίντερνετ καφέ που βρίσκεται δίπλα στο διαμέρισμα της Sharife, μας είπε ότι χρειάστηκε να αντικαταστήσει το τζάμι της βιτρίνας του τρεις φορές εξαιτίας παρόμοιων επιθέσεων. Σημειώθηκαν δύο επιθέσεις το 2010 και μία τον Αύγουστο του 2011. Στην τελευταία κάποιος έγραψε «Εξω οι ξένοι» με γαλάζια γράμματα στα ρολά της βιτρίνας του καταστήματος. Όταν ο Jafari κατήγγειλε το περιστατικό στο αστυνομικό τμήμα Αγίου Παντελεήμονα, η αστυνομία επιχείρησε να καλύψει το σύνθημα με μαύρο σπρέι, αλλά εξακολουθεί να φαίνεται καθαρά. Ο Jafari κατήγγειλε ότι αρνήθηκαν να του δώσουν αντίγραφο της μήνυσης που υπέβαλε και ότι η αστυνομία δεν προέβη σε καμία ενέργεια, παρά τις επανειλημμένες καταγγελίες του οι οποίες συνέδεαν μια ομάδα ατόμων που συχνάζει σε καφετέρια στη γωνία της πλατείας με τις συγκεκριμένες επιθέσεις.⁷⁷

⁷⁵ Μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου προς τη Human Rights Watch από το αστυνομικό τμήμα Αγίου Παντελεήμονα, 13 Μαρτίου 2012. Στο αρχείο της Human Rights Watch.

⁷⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Razia Sharife, Αθήνα, 8 Μαΐου 2012.

⁷⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Said Jafari, Αθήνα, 11 Ιανουαρίου 2012.

Η Human Rights Watch κατέγραψε 23 ακόμη σοβαρές επιθέσεις που σημειώθηκαν στη συνοικία του Αγίου Παντελεήμονα στο διάστημα από τον Αύγουστο του 2009 έως τον Απρίλιο του 2012. Στη συνέχεια περιγράφονται τρεις από αυτές.

Safar Haidari, Δεκέμβριος 2011

Ο Safar Haidari, ένας 29χρονος αιτών άσυλο από το Αφγανιστάν, είναι αντιπρόεδρος του πολιτιστικού συλλόγου «Nour». Στις 23 Δεκεμβρίου, γύρω στις 8 μ.μ., δέχθηκε επίθεση σε απόσταση 200 περίπου μέτρων από το αστυνομικό τμήμα του Αγίου Παντελεήμονα. Μια ομάδα 10-15 ανδρών, που όλοι τους έδειχναν να είναι γύρω ή κάτω των 30 ετών και φορούσαν κράνη ή κουκούλες, τον πλησίασαν, τον ρώτησαν από πού είναι και στη συνέχεια ένας από αυτούς του έριξε γροθιά στο δεξί μάτι. Εκείνος έπεσε στο έδαφος και τότε τα μέλη της ομάδας άρχισαν να τον χτυπούν με ξύλα και να τον κλοτσούν. Οι δράστες τού απέσπασαν το κινητό του και τα τσιγάρα του και στη συνέχεια έφυγαν.

Ο Safra Haidari αμέσως μετά την επίθεση που δέχθηκε τον Δεκέμβριο του 2011.
© 2011 Ανώνυμος

Μπροστά μου ήταν ένα μαγαζί με κόσμο... Το σώμα μου με πονούσε και δεν μπορούσα να κουνηθώ πολύ... Πήγα εκεί. Δυο τρία άτομα εκεί στο μαγαζί είχανε δει τι έγινε. Ρώτησα από που πήγανε [οι δράστες] και μου είπαν πως οι μισοί έφυγαν προς την Αχαρνών και οι άλλοι μισοί προς την πλατεία Αττικής. Είχα ένα δεύτερο κινητό μαζί μου, κι επειδή το είχα στην τσέπη μου, στο παντελόνι μου, δεν μπόρεσαν να μου το πάρουν και πήρα τηλέφωνο την αστυνομία. Δεκαπέντε με είκοσι λεπτά αργότερα ήρθανε δύο μηχανές της αστυνομίας... Δεν ξέρω αν ήρθανε ειδικά για μένα ή αν θέλανε να πάνε κάπου αλλού. Τους είπα τι έγινε. Μου ζητήσανε τα χαρτιά μου. Εκείνη την ώρα ήμουνα σε πάρα πολύ άσχημη θέση, γιατί δεν μπορούσα να δω καλά και μου ζητήσανε τα χαρτιά μου. Είπα «εντάξει, χαρτιά έχω, αλλά πρώτα εσείς πρέπει να φύγετε για να βρείτε αυτούς που φύγανε τώρα. Κάπου κοντά πρέπει να είναι, στην Αττική, στην Αχαρνών».⁷⁸

⁷⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Safar Haidari, Αθήνα, 3 Ιανουαρίου 2012.

Οι αστυνομικοί περιπολίας τού είπαν να καταγγείλει την επίθεση στο αστυνομικό τμήμα. Ο Haidari μετέβη πράγματι στο τμήμα, αλλά έφυγε γύρω στα είκοσι λεπτά αργότερα χωρίς να υποβάλει μήνυση, επειδή πονούσε και αισθανόταν ότι οι αστυνομικοί δεν του έδιναν σημασία. «Ήτανε πέντε αστυνομικοί. Εκείνη την ώρα είχα πονοκέφαλο γιατί με χτυπήσανε στο κεφάλι μου. Είπα δεν μπορώ να περιμένω εδώ, θέλω να πάω στο νοσοκομείο και ο αστυνομικός μού λέει, “εμείς έχουμε δουλειά τώρα και δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα, να περιμένετε”. Αλλά είδα, εκεί στο γραφείο, τους πέντε αστυνομικούς να πίνουν καφέ και να κουβεντιάζουν. Τους έκανα παρατήρηση. Μου είπανε ξανά να περιμένω».⁷⁹

Ο Haidari μετέβη ξανά στο αστυνομικό τμήμα στις 27 Δεκεμβρίου, αλλά έφυγε και πάλι άπραγος, αφού θεώρησε ότι περίμενε πολλή ώρα. «Ήτανε και ένας παππούς Έλληνας εκεί. Τον εξυπηρέτησαν αμέσως. Εγώ περίμενα πάλι είκοσι λεπτά με μισή ώρα. Ρώτησα μέχρι πότε θα περιμένω εδώ και μου είπανε ότι έχουνε πάρα πολλή δουλειά και δεν μπορούνε να κάνουνε κάτι τώρα. Μετά έφυγα».⁸⁰

Ο καρπός του Yasser Abdurraham. © 2012 Judith Sunderland / Human Rights Watch

Yasser Abdurraham, Δεκέμβριος 2011

Ο Abdurraham, ένας 18χρονος Σομαλός, ανέφερε ότι δέχθηκε επίθεση στις αρχές Δεκεμβρίου του 2011 μπροστά στην εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα από έξι ή επτά άνδρες που επέβαιναν σε μοτοσικλέτες.

Ήταν αργά, γύρω στις 2 π.μ. Γυρνούσα σπίτι με τα πόδια, μόνος. Μου φώναξαν –«Για έλα, για έλα, Αφρική, Αφρική»– και

πήγα προς το μέρος τους και με χτύπησαν... με ένα μπουκάλι μπίρας. Έσπασε πάνω στο κεφάλι μου και μου χάραξαν τον καρπό όταν σήκωσα το χέρι μου [για να προστατευθώ]. Μου έριξαν γροθιά στο πρόσωπο, μου έσπασαν ένα δόντι και τη μύτη. Δεν ξέρω γιατί το έκαναν αυτό. Δεν είπαν τίποτα αφοτου άρχισαν να με χτυπούν. Ήρθε η αστυνομία και αυτοί

⁷⁹ Ό.π.

⁸⁰ Ό.π.

έφυγαν με τις μηχανές τους. Έδειξα [στους αστυνομικούς] τον καρπό μου και είπα «μποξ, μποξ» [για να δείξει ότι τον είχαν χτυπήσει] και αυτοί είπαν «ε, Αφρική» και έκαναν έναν μορφασμό και έφυγαν. Δεν πήγα ξανά στην αστυνομία [για να το καταγγείλω]. Δεν κάνουν τίποτα για ανθρώπους σαν εμένα.⁸¹

Mina Ahmad, Οκτώβριος 2011

Παρότι δεν μπορούσε να ανακαλέσει την ακριβή ημερομηνία, η Mina Ahmad, μία 20χρονη Σομαλή, μας είπε ότι δέχθηκε επίθεση γύρω στα τέλη Οκτωβρίου του 2011, όταν ήταν έξι μηνών έγκυος, κοντά στην εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα. Είχε μαζί την κόρη της, νηπιακής ηλικίας, και ήταν έξι μηνών έγκυος. Πέντε έξι άνδρες, όλοι ντυμένοι στα μαύρα, την πλησίασαν, καθώς εκείνη ετοιμαζόταν να διασχίσει τον δρόμο.

Πρώτα με ρώτησαν «Από πού είσαι;», είπα «Σομαλία». Μόλις απάντησα προσπάθησαν να μου πάρουν την κόρη μου... Με χτύπησαν στο κεφάλι με ένα ξύλο... Έπεσα κάτω αιμόφυρτη. Μόλις έπεσα κάτω και είδαν ότι αιμορραγούσα, έφυγαν τρέχοντας. Η κόρη μου έκλαιγε. Δεν μπορούσα να τη δω, αλλά την άκουγα να κλαίει πίσω μου... Φώναξα κάποιους φίλους. Όλοι [όσοι βρίσκονταν εκεί τη στιγμή της επίθεσης] κοίταζαν, αλλά κανείς δεν με βοήθησε. Ήρθαν φίλοι και με βοήθησαν. Δεν πήγα στο νοσοκομείο, έμεινα σπίτι... Πήρα και έβαλα καφέ στην πληγή. Τώρα έχω μια μικρή ουλή. [Τότε] το μόνο που σκεφτόμουν ήταν το μωρό που είχα μέσα μου. Δεν με ένοιαζε που είχα χτυπήσει. Σκεφτόμουν μόνο το μωρό και την κόρη μου.⁸²

Μολονότι τaráχτηκε, η κόρη της Ahmad δεν έπαθε τίποτα· ο γιος της Ahmad γεννήθηκε υγιής έναν μήνα μετά. Όπως ανέφερε η Ahmad, οι δράστες τής φώναξαν: «Φύγε από τη χώρα!» Η Ahmad ζει στην Ελλάδα από το 2009. Κατά τον χρόνο της επίθεσης και της συνέντευξης που μας παραχώρησε δεν διέθετε έγγραφα· στη συνέχεια υπέβαλε αίτημα ασύλου. Δεν κατήγγειλε την επίθεση στην αστυνομία.

⁸¹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Yasser Abdurrahman, Αθήνα, 12 Ιανουαρίου 2012.

⁸² Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Mina Ahmad (ψευδώνυμο), Αθήνα, 12 Δεκεμβρίου 2011.

Επιθέσεις σε άλλες περιοχές του κέντρου της Αθήνας

Η ξενοφοβική βία δεν περιορίζεται στη συνοικία του Αγίου Παντελεήμονα. Καταγράψαμε 19 επιθέσεις σε άλλες περιοχές του κέντρου της Αθήνας, καθώς και σε πέντε άλλες συνοικίες της πόλης. Στη συνέχεια παρατίθενται τέσσερα περιστατικά από τις συνοικίες της Αττικής και της Βικτώριας στο κέντρο της πρωτεύουσας.

Douglas Ebenezer Kesse, Ιανουάριος 2012

Ο Douglas Ebenezer Kesse, ένας 32χρονος αιτών άσυλο από την Γκάνα, δέχθηκε βίαιη επίθεση κοντά σε μεγάλο αμαξοστάσιο στην περιοχή του σταθμού μετρό «Αττική» στις 9 Ιανουαρίου 2012. Περπατούσε στον δρόμο μεταξύ 8:30 και 9 μ.μ., όταν δέχθηκε επίθεση από ομάδα περίπου δέκα νεαρών που φορούσαν μαύρα ρούχα και είχαν μαζί τους τρία σκυλιά.

Πρώτα, ένας από αυτούς με ρώτησε «Ε, φίλε, από πού είσαι;». Αυτό είναι το μόνο πράγμα, τα μόνα λόγια που μπορούσα να θυμηθώ. Εντελώς ξαφνικά... όρμησαν καταπάνω μου με τα ξύλα. Όλοι, έτσι. Όλοι τους μου όρμησαν και άρχισαν να με χτυπούν... Έπεσα κάτω, όταν [ύστερα] σηκώθηκα, επειδή πάλευα για να επιβιώσω, επειδή πολλοί με χτυπούσαν, σηκώθηκα, ξαναέτρεξα, και τα σκυλιά με κυνήγησαν, με έριξαν κάτω και συνέχισαν πάλι να με δέρνουν. Την τρίτη φορά σηκώθηκα, έτρεξα, με χτύπησαν στα πόδια με τα ξύλα τους και ξαναέπεσα κάτω, κι έτσι, την τέταρτη φορά, κατάφερα να τρέξω μια μικρή απόσταση. Κάποια αυτοκίνητα ερχόντουσαν έτσι, προς το μέρος τους, οπότε έφυγαν. Φώναξα. Είμαι χριστιανός, οπότε οι μόνες λέξεις που ξέρω ότι θα μπορούσαν να με σώσουν είναι «Ιησούς Χριστός». Οπότε αρχίζω να φωνάζω, να λέω το όνομα του Ιησού, «Ιησού, Ιησού!» Ήταν κάποιοι στον δρόμο, αλλά απλώς παρακολουθούσαν τι γινόταν, σαν να έβλεπαν ταινία... Κανείς δεν ήρθε να με βοηθήσει.⁸³

Οι δράστες της επίθεσης απέσπασαν επίσης το πορτοφόλι του Kesse, το οποίο, όπως ανέφερε στη Human Rights Watch, περιείχε μεγάλο χρηματικό ποσό που το είχε ανάγκη για να πληρώσει το ενοίκιό του. Αφού ανάρρωσε στο σπίτι του από την επίθεση, ο Kesse πήγε αργότερα το ίδιο βράδυ στο αστυνομικό τμήμα της Κυψέλης κοντά στην οδό Πατησίων, στην περιοχή της πλατείας Αμερικής, το πλησιέστερο τμήμα από εκεί όπου διαμένει. Οι

⁸³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Douglas Ebenezer Kesse, Αθήνα, 11 Ιανουαρίου 2012.

αστυνομικοί υπάλληλοι τον ενημέρωσαν ότι δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα και ότι έπρεπε να καταγγείλει την επίθεση στο αστυνομικό τμήμα του Αγίου Παντελεήμονα. Ο Kesse δεν έκανε κάτι τέτοιο.

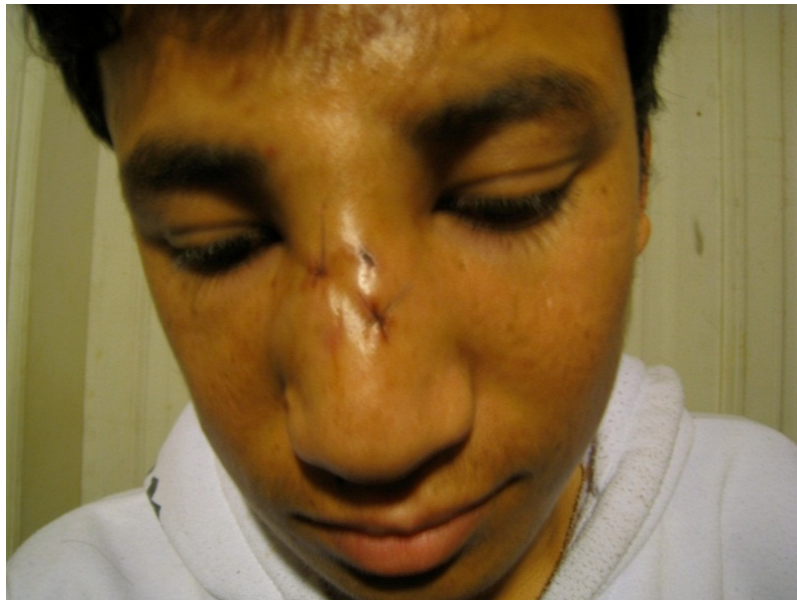
Η επίθεση αυτή, η μοναδική στα τέσσερα χρόνια διαμονής του στην Ελλάδα, έχει σημαδέψει τον Kesse. Όπως μας εξήγησε:

Αισθάνομαι πολύ άσχημα γιατί, ως άνθρωποι, δεν θα έπρεπε να μας φέρονται έτσι. Ξέρουμε ότι στην Ευρώπη δεν θα έπρεπε να συμβαίνουν τέτοια πράγματα... επειδή δεν είναι στη ζούγκλα. Νιώθω τέτοια θλίψη και τέτοια απογοήτευση όταν βλέπω να συμβαίνει κάτι τέτοιο σε κάποιον που ζητάει πολιτικό άσυλο και που είναι άνθρωπος. Είμαι άνθρωπος· δεν είμαι ζώο για να με κυνηγούν με ξύλα.⁸⁴

Mehdi Naderi, Δεκέμβριος 2011

Ο Naderi, ένας 22χρονος Αφγανός που ήρθε στην Ελλάδα τον Σεπτέμβριο του 2011, τραυματίστηκε ύστερα από επίθεση που δέχθηκε ο ίδιος και δύο φίλοι του σε πεζόδρομο κοντά στην πλατεία Αττικής το βράδυ της 12ης Δεκεμβρίου 2011.

Μιλήσαμε και με τα τρία θύματα την επόμενη ημέρα. Ο Naderi ανέφερε ότι, ενώ περπατούσαν στον δρόμο, τους επιτέθηκε μια ομάδα 15 περίπου ατόμων.

Ο Mehdi Naderi. © 2011 Eva Cossé / Human Rights Watch

⁸⁴ Ο.π.

Δεν είπανε τίποτα. Ξαφνικά επιτέθηκαν, με χτυπήσανε, και έφυγαν. Ήταν γύρω στις 8:30 με 9:00 μ.μ. Ήμασταν στο δρόμο... Ήτανε σκοτεινά και δεν καταλάβαμε τίποτα. Δεν τους είδαμε. Ξαφνικά επιτέθηκαν. Αλλά καταλάβαμε ότι ήταν άντρες αυτοί που μας χτυπούσαν. Ξαφνικά βγήκαν από το πάρκο, στην πλατεία Αττικής, και άρχισαν να χτυπάνε. Κάτι λέγανε, αλλά εμείς δεν καταλάβαμε. Είχανε στα χέρια τους ξύλα και σίδερα. Παντού με έχουν χτυπήσει, και στο σώμα. Δεν είναι μόνο η μύτη και το κεφάλι μου... Άρχισα να τρέχω, αλλά κυλούσε πολύ αίμα. Ξαφνικά ένιωσα ζάλη και σταμάτησα και οι φίλοι μου με πιάσανε. Μας κυνηγάγανε για πολύ [πολλή ώρα]. Ερχόντουσαν από πίσω μας. Την ώρα που επιτέθηκαν, οι δύο φίλοι μου προλάβανε και ξέφυγαν. Έτρεξα πολύ.⁸⁵

Ο Naderi και οι φίλοι του πήγαν σπίτι, όμως αργότερα, με την βοήθεια ενός Αφγανού ακτιβιστή, κάλεσαν ασθενοφόρο και μετέβησαν στο Κοργιαλένειο-Μπενάκειο Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών για θεραπεία. Ο Naderi έκανε ράμματα στο κεφάλι και στη μύτη. Σύμφωνα με τον Naderi και τον Medhi Sarwari, έναν από τους φίλους του που ήταν μάρτυρας της επίθεσης και που τον συνόδευσε στο νοσοκομείο, εκείνο το βράδυ στο νοσοκομείο ήταν τρεις ακόμη τραυματίες μετανάστες και πολλοί αστυνομικοί. Δεν διευκρινίστηκε με ποιον τρόπο τραυματίστηκαν οι μετανάστες.⁸⁶

Ο Naderi δεν κατήγγειλε την επίθεση στην αστυνομία. «Δεν σκέφτηκα να πάω στην αστυνομία, γιατί είμαι σίγουρος ότι, αν πάω, η αστυνομία δεν θα μου κάνει καλό, αλλά περισσότερο θα με ενοχλήσει. Οι περισσότεροι αυτό λένε. Ότι έχουν πάει στην αστυνομία και η αστυνομία δεν κάνει τίποτα και τους τρομάζει».⁸⁷

Hassan Mohamed, Οκτώβριος 2011

Ο Hassan Mohamed, ένας 25χρονος Σομαλός χωρίς έγγραφα στην Ελλάδα, δέχθηκε επίθεση στις 29 Οκτωβρίου καθώς επέστρεφε στο σπίτι του από ίντερνετ καφέ κοντά στην πλατεία Βικτωρίας.

⁸⁵ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Mehdi Naderi, τον Medhi Sarwari και τον Zaki Hassani, Αθήνα, 13 Δεκεμβρίου 2011.

⁸⁶ Ό.π.

⁸⁷ Ό.π.

Μιλούσα στο τηλέφωνο και αυτοί ήρθαν καταπάνω μου. Γύρω στα 20 με 25 άτομα. Με χτύπησαν. Εγώ έτρεχα και αυτοί με χτυπούσαν. Έχασα τις αισθήσεις μου. Η αστυνομία ήρθε και κάλεσε ασθενοφόρο. Μου είπαν να ξαναπάω μετά το νοσοκομείο με τα χαρτιά. Ξαναπήγα, τους είπα «εγώ είμαι αυτός που μαζέψατε από τον δρόμο, εδώ είναι το χαρτί με όλα [τα στοιχεία]: εξετάσεις αίματος, αξονική, ακτινογραφίες». Είχα σπάσει το κόκαλο κάτω από το δεξί μάτι.

Ο Mohamed δεν υπέβαλε τελικά μήνυση, διότι φοβήθηκε ότι θα τεθεί υπό κράτηση επειδή δεν διέθετε νόμιμα έγγραφα.⁸⁸

Mahmoud και Maria, Αύγουστος 2011

Ο Mahmoud και η Maria είναι ένα ζευγάρι Αφγανών αναγνωρισμένων προσφύγων στην Ελλάδα. Στις 5 Αυγούστου 2011, μέρα μεσημέρι, κοντά στον σταθμό μετρό «Αττική», δύο άνδρες που επέβαιναν σε μοτοσικλέτα επιτέθηκαν στη Maria προκαλώντας της μόνιμη εμφανή ουλή στο αριστερό της χέρι. Οι δύο επιβαίνοντες στη μοτοσικλέτα κράδαιναν προς το μέρος τους ένα αντικείμενο, το οποίο ο Mahmoud περιέγραψε ως «κάτι άσπρο, ίσως ξύλο με καρφιά», φωνάζοντας «βρωμιάρα». Όπως ανακαλεί η Maria,

Οι ουλές της Maria από την επίθεση που δέχθηκε τον Αύγουστο του 2011.
© 2011 Mahmoud

Είχα το χέρι μου μπροστά στο κεφάλι μου, όταν κάτι χτύπησε το χέρι μου. Μετά, κρατούσα το χέρι μου, ήταν κάτι πολύ σκληρό, δεν ξέρω τι, αλλά

⁸⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Hassan Mohamed, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011.

έμοιαζε με πριόνι. Το χέρι μου είχε σακατευτεί εδώ. Το τραύμα ήταν τόσο βαθύ που έβλεπες το κόκαλο.⁸⁹

Ο Mahmoud, όπως μας εξήγησε, θεωρεί ότι οι δράστες στόχευαν τον ίδιο, αλλά χτύπησαν τη Maria όταν εκείνος, ενστικτωδώς, έσκυψε.⁹⁰

Μετά την επίθεση, ο Mahmoud και η Maria έφυγαν τρέχοντας και δεν μετέβησαν στο νοσοκομείο παρά μόνον την επόμενη ημέρα. Η Maria μάς είπε ότι δεν κατήγγειλαν την επίθεση στην αστυνομία, διότι «είχαμε ήδη ακούσει ότι η αστυνομία δεν μας βοηθάει σε τέτοιες περιπτώσεις».⁹¹ Ο Mahmoud ανέφερε χαρακτηριστικά: «Να πάμε στην αστυνομία; Αστειεύεστε; Αν πας στην αστυνομία, θα σου πουν να πας να παλέψεις μόνος σου».⁹²

Η Maria, αν και σε καλύτερη κατάσταση τώρα, είχε συγκλονιστεί τρομερά από την επίθεση. «Δεν ήθελα πια να βγαίνω έξω, και ο άντρας μου έπρεπε να τρέχει για όλες τις καθημερινές δουλειές και όσα κανονικά έκανα εγώ... Τώρα προσπαθώ να ντύνομαι πιο πολύ όπως οι Ελληνίδες· δεν θέλω να τραβάω καθόλου την προσοχή».⁹³

⁸⁹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Maria (ψευδώνυμο), Αθήνα, 11 Μαΐου 2012.

⁹⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Mahmoud (ψευδώνυμο), Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011. Στην πρώτη μας συνάντηση με το ζευγάρι, στις 9 Δεκεμβρίου 2011, μίλησε μόνο ο Mahmoud. Η Maria μπόρεσε να μιλήσει και εκείνη στη δεύτερη συνάντησή μας στις 11 Μαΐου 2012.

⁹¹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Maria, Αθήνα, 11 Μαΐου 2012.

⁹² Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Mahmoud, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011.

⁹³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Maria, Αθήνα, 11 Μαΐου 2012.

III. Βία σε άλλες περιοχές της Ελλάδας

Παρά το γεγονός ότι η ξενοφοβική βία φαίνεται να είναι εντονότερη μέσα και γύρω από την Αθήνα, από ειδησεογραφικές αναφορές προκύπτει ότι το αντιμεταναστευτικό αίσθημα έχει οδηγήσει σε βιαιοπραγίες και σε άλλες περιοχές της χώρας. Η Human Rights Watch κατέγραψε επιθέσεις στον Ασπρόπυργο, μια πόλη περίπου 20 χιλιόμετρα βόρεια της Αθήνας, καθώς και μία επίθεση στην Κόρινθο, περίπου 80 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της πρωτεύουσας. Σύμφωνα με αναφορές, αρκετά περιστατικά έχουν σημειωθεί και στην Κρήτη· εντούτοις, η Human Rights Watch δεν κατόρθωσε να διερευνήσει κατά τρόπο ανεξάρτητο τα εν λόγω περιστατικά.

Ασπρόπυργος, Σεπτέμβριος 2011

Κύμα επιθέσεων κατά μεταναστών που διήρκεσε δύο ημέρες και έλαβε χώρα στα μέσα Σεπτεμβρίου 2011 στον Ασπρόπυργο είχε ως αποτέλεσμα τον τραυματισμό αρκετών Πακιστανών μεταναστών. Η αστυνομία δήλωσε σε επικεφαλής πακιστανικής κοινότητας ότι οι επιθέσεις πυροδοτήθηκαν ύστερα από καταγγελίες για παρενόχληση νεαρής Ελληνίδας από Πακιστανό.⁹⁴

Ο ακριβής αριθμός των επιμέρους περιστατικών που έλαβαν χώρα, καθώς και των ατόμων που δέχθηκαν επίθεση, παραμένει αδιευκρίνιστος. Σύμφωνα με τη λαϊκή οργάνωση «Ενωμένοι Ενάντια στο Ρατσισμό και τη Φασιστική Απειλή», 25 άτομα τραυματίστηκαν σε μπαράζ επιθέσεων, μεταξύ των οποίων και βίαιες επιθέσεις από συμμορίες σε σταθμό του προαστιακού σιδηροδρόμου, επίθεση σε λεωφορείο, καθώς και επιθέσεις σε δέκα διαφορετικές κατοικίες. Όλες οι επιθέσεις σημειώθηκαν στις 10 Σεπτεμβρίου 2011.⁹⁵

Η Asia Ilieva, της οποίας η μαρτυρία σχετικά με επίθεση στο κατάστημα του Πακιστανού συντρόφου της παρατίθεται στη συνέχεια, επιβεβαίωσε ότι οι συμμορίες είχαν στοχοποιήσει συγκεκριμένα τους Πακιστανούς:

⁹⁴ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Javet Aslam, Αθήνα, 11 Ιανουαρίου 2012.

⁹⁵ Ενωμένοι Ενάντια στο Ρατσισμό και τη Φασιστική Απειλή, «Ρατσιστικό πογκρόμ στον Ασπρόπυργο με την κάλυψη της αστυνομίας», δελτίο Τύπου, 11 Σεπτεμβρίου 2011, http://www.antiracismfascism.org/index.php?option=com_content&view=article&id=327:2011-09-11-17-50-32&catid=38:press-releases-announcements&Itemid=150 (πρόσβαση στις 10 Απριλίου 2012).

Εδώ, δεν υπήρξε σπίτι που να μην είχανε μπει και να μην είχανε χτυπήσει παιδιά. Όσα σπίτια είχανε Πακιστανούς, όλα τα παιδιά ήτανε χτυπημένα. Περίπου είκοσι παιδιά εκείνο το βράδυ ήτανε στο νοσοκομείο. Αυτό είχε ξεκινήσει από το Σάββατο [1ο Σεπτεμβρίου]... [οι δράστες] μπαίνανε μέσα στα λεωφορεία, χτυπάγανε τα παιδιά και τα κατεβάζανε. Είχε ξεκινήσει από το Σάββατο αυτό, και συνέχισε την Κυριακή όλη μέρα.⁹⁶

Ο 40χρονος Mahmoud S., Πακιστανός υπήκοος που διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα εδώ και 14 χρόνια, μας είπε ότι δέκα κουκουλοφόροι, οπλισμένοι με ξύλα, σιδερόβεργες και κατσαβίδια, εισέβαλαν στο σπίτι του στην περιοχή Γκοριτσά Ασπροπύργου το βράδυ της 11ης Σεπτεμβρίου 2011. Ο Mahmoud και οι πέντε συγκατοίκοί του, επίσης Πακιστανοί, είχαν πέσει για ύπνο όταν «ήρθανε, σπάσανε την πόρτα, και μπήκανε μέσα στο σπίτι».

Φώναζαν «Μαλάκα, τη μάνα σου, το σπίτι σου»... Είχανε ξύλα, τα πόδια τους, σίδερα... Τα σπάσανε όλα και χτύπησαν εμένα και τα παιδιά που μένουνε εδώ... Με χτυπήσανε στο κεφάλι και στο στήθος και έτρεχε αίμα. Έχω ακόμα τρύπα στο κεφάλι. Με σίδερο με χτυπήσανε. Η επίθεση κράτησε περίπου είκοσι λεπτά. Το σπίτι είχε τρία δωμάτια και σε κάθε δωμάτιο κοιμόντουσαν δύο άτομα. Πρώτα πήγαν στο ένα δωμάτιο, μετά στο άλλο, γι' αυτό κράτησε είκοσι λεπτά. Σύνολο, πέντε παιδιά χτυπήθηκαν, γιατί το έκτο παιδί ήταν μέσα στην τουαλέτα και κρύφτηκε.⁹⁷

Και τα πέντε θύματα διακομίσθηκαν με ασθενοφόρο σε νοσοκομείο της Μαγούλας. Ο Mahmoud χρειάστηκε να κάνει πέντε ή έξι ράμματα στο κεφάλι, ένας από τους συγκατοίκους του εννέα ράμματα, κι ένας άλλος έφερε κατάγματα σε τρία πλευρά και τραύματα στο κεφάλι.⁹⁸ Ο Mahmoud, όπως μας δήλωσε, κάλεσε την αστυνομία πολλές φορές μετά την επίθεση, «αλλά δεν ήρθε». Παρά το γεγονός ότι οι αστυνομικοί υπάλληλοι μίλησαν αργότερα μαζί του και με τους συγκατοίκους του στο νοσοκομείο, ο ίδιος δεν διαθέτει καμία ενημέρωση για τυχόν διερεύνηση της επίθεσης.⁹⁹ Ο Mahmoud και οι συγκατοίκοί του έχουν έκτοτε μετακομίσει σε άλλη περιοχή του Ασπροπύργου.

⁹⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Javet Ikbal και την Asia Ilieva, Γκοριτσά (Ασπρόπυργος), 8 Ιανουαρίου 2012.

⁹⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Mahmoud S, Μαγούλα (Ασπρόπυργος), 8 Ιανουαρίου 2012.

⁹⁸ Μέλος του προσωπικού της Human Rights Watch ψηλάφησε την ουλή κάτω από τα μαλλιά του Mahmoud.

⁹⁹ Ο.π.

Ο Javet Aslam, πρόεδρος κοινότητας Πακιστανών που διαμένουν στην Ελλάδα, έγινε μάρτυρας επίθεσης σε κατοικία αργά το βράδυ της 11ης Σεπτεμβρίου. Νωρίτερα το ίδιο βράδυ είχε συναντηθεί με τον διοικητή του αστυνομικού τμήματος Ασπροπύργου, ο οποίος τον είχε διαβεβαιώσει ότι η αστυνομία θα αναλάμβανε δράση για τα περιστατικά βίας, έτσι, όταν του τηλεφώνησε κάποιος και τον ενημέρωσε για την επίθεση στο σπίτι του, ο Aslam τηλεφώνησε αμέσως στον διοικητή.

Είπε ότι δεν είχε κανέναν να στείλει. Εγώ επέμεινα, είπα στείλτε έστω έναν ή δύο, και μία ώρα αργότερα έστειλε δύο αστυνομικούς. Πήγα μαζί τους, υπήρχε πολύς κόσμος, και οι αστυνομικοί είπαν ότι δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα... ίσως επειδή ήταν μόνο δύο... και έφυγαν. Μας άφησαν εκεί. Ήταν περίπου 30 άτομα που έσπαγαν πράγματα μέσα στο σπίτι. Γύρω στις 11 μ.μ. Μετά οι αστυνομικοί πήγαν έναν τραυματία στο νοσοκομείο. Γιατί η αστυνομία δεν προετοιμάστηκε για να επέμβει καλύτερα, με δεδομένες τις επιθέσεις της προηγούμενης ημέρας και τις συναντήσεις ατόμων με σκοπό να οργανώσουν τις επιθέσεις; Πώς γίνεται να μην το ήξερε [η αστυνομία] αυτό;¹⁰⁰

Όπως ανέφερε ο Aslam, οι αστυνομικοί υπάλληλοι του τμήματος Ασπροπύργου είπαν ότι δεν επρόκειτο για ρατσιστικές επιθέσεις, επειδή πυροδοτήθηκαν ύστερα από καταγγελίες για παρενόχληση νεαρής Ελληνίδας από Πακιστανό άνδρα. «Εγώ όμως λέω, αν συνέβη αυτό, τότε ο εγκληματίας είναι ένας, όχι όλοι», δήλωσε ο Aslam.¹⁰¹

Ο Javet Ikbal και η Asia Ilieva περιέγραψαν επίθεση στο κατάστημά τους στην περιοχή Γκοριτσά Ασπροπύργου στις 11 Σεπτεμβρίου 2011 γύρω στις 10 μ.μ. Ο Abit Housein, αδελφός του Ikbal, 32 ετών, βρισκόταν στο κατάστημα τη στιγμή της επίθεσης και τραυματίστηκε στο κεφάλι. Ο Ikbal, ένας 52χρονος πακιστανικής καταγωγής, ο οποίος απέκτησε στη συνέχεια την ελληνική υπηκοότητα, και η Asia Ilieva, η 56χρονη σύντροφός του από τη Βουλγαρία, είναι ιδιοκτήτες του μίνι μάρκετ από το 2003· αυτή είναι η πρώτη φορά που δέχθηκαν τέτοια επίθεση. Όπως διευκρίνισε η Ilieva,

¹⁰⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Javet Aslam, Αθήνα, 11 Ιανουαρίου 2012.

¹⁰¹ Ο.π.

Φύγαμε [από το μαγαζί για] να βάλουμε βενζίνη [στο αμάξι]. Γυρνάμε, και είχαμε σταματήσει εδώ στον δρόμο γιατί από εδώ, δεν περιγραφόταν πόσο κόσμο είχε... Μιλάμε για 200-300 άτομα... Ψηλά παιδιά, όμορφα, δυνατά παιδιά... Δεν είχαν τίποτα καλυμμένο [δηλ. τα πρόσωπά τους]. Και ήταν ντυμένοι με σπορ ρούχα. Αλλά κρατάγανε ξύλινα ρόπαλα και είχαν πέτρες. Το μαγαζί ήταν γεμάτο πέτρες [μετά την επίθεση]. Είχανε και σφυριά. Δεν είχαν σημαίες ούτε τίποτα.

Γυρνάω το κεφάλι μου και λέω «φως δεν έχει το μαγαζί». Αφήνουμε πάντα μια λάμπα αναμμένη και το φως φαίνεται απ' έξω, γιατί ο αδερφός του [Ikbal] κοιμόταν εδώ... Ερχόμαστε εδώ [στο μαγαζί], τι να δούμε; Δεν είχε μείνει τίποτα όρθιο. Όλα τα ψυγεία ήταν έξω σπασμένα, υπήρχε φωτιά... Μέσα σε δεκαπέντε λεπτά το είχαν κάνει! Και... ήταν και μια λίμνη αίματος, γιατί είχαν ανοίξει το κεφάλι του αδερφού του [Ikbal]. Η ζημιά σε λεφτά ήταν 5.000 με 6.000 ευρώ. Τα πέταξα όλα. Δεν είχαμε ασφάλεια στο μαγαζί.¹⁰²

Τρία περιπολικά από το αστυνομικό τμήμα Αγίων Αναργύρων απάντησαν στην κλήση του Ikbal και κατέφθασαν στο σημείο μέσα σε λίγα λεπτά. Το ζευγάρι υπέβαλε μήνυση, αλλά έκτοτε δεν είχε καμία ενημέρωση σχετικά με τη διερεύνηση της υπόθεσης. Ο Ikbal κατήγγειλε ότι οι αρχές δεν έκαναν τίποτα για να αποτρέψουν τη βία:

Η αστυνομία ήταν ενημερωμένη για τα πάντα. Δεν έκανε τίποτα. Ούτε περιπολία ούτε τίποτα. Η αστυνομία κανονικά περνάει κάθε μέρα. Για τρεις ημέρες δεν βγήκε από τον Ασπρόπυργο αστυνομία, ούτε με μηχανάκι ούτε με αυτοκίνητο. Αλλά δεν φταίει κανένας, δεν υπάρχει νόμος, κράτος δεν υπάρχει, αστυνομία δεν υπάρχει, λογική δεν υπάρχει».¹⁰³

Ο αδελφός του Ikbal, ο οποίος χρειάστηκε να κάνει ράμματα στο κεφάλι σε τρία διαφορετικά σημεία, μετακόμισε στη Νίκαια, προάστιο της Αθήνας, και αργότερα έφυγε από την Ελλάδα. Όπως εξήγησε η Ilieva: «Δεν τον αφήσαμε να μείνει εδώ... Γιατί φοβόμασταν μήπως γυρίσουν [οι δράστες] και τον σκοτώσουν. Κι εμείς, δέκα μέρες, το

¹⁰² Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Javet Ikbal και την Asia Ilieva, Γκοριτσά (Ασπρόπυργος), 8 Ιανουαρίου 2012.

¹⁰³ Ο.π.

μαγαζί όπως ήτανε σπασμένο, το αφήσαμε έτσι, δεν κάναμε τίποτα». Πρόσθεσε ότι πολλοί από εκείνους που δέχθηκαν επιθέσεις εκείνες τις ημέρες έχουν εγκαταλείψει την περιοχή, ενώ όσοι έχουν μείνει φοβούνται να κυκλοφορήσουν το βράδυ. Ως μέτρο προφύλαξης ο Ikbāl και η Ilīena έχουν αφαιρέσει την επιγραφή στα ούρντου από την πρόσοψη του καταστήματός τους.¹⁰⁴

Κόρινθος, Φεβρουάριος 2012

Στις 18 Φεβρουαρίου 2012 δύο Βορειοαφρικανοί τραυματίστηκαν σοβαρά σε επίθεση κοντά στον εγκαταλελειμμένο σιδηροδρομικό σταθμό όπου διαμένουν στην Κόρινθο. Σύμφωνα με μαρτυρίες που συγκέντρωσε η Human Rights Watch από τον Mostafa El Mouzdahir, έναν Μαροκινό, και από δύο αυτόπτες μάρτυρες, ομάδα επτά ατόμων ελληνικής καταγωγής πήγαν στον σιδηροδρομικό σταθμό γύρω στις 3:30 μ.μ. ισχυριζόμενοι ότι δύο μετανάστες είχαν κλέψει κάποιο χρηματικό ποσό. Ακούγοντας τις εκκλήσεις για βοήθεια, ο El Mouzdahir και ο φίλος του, Isham βγήκαν από το βαγόνι όπου διαμένουν και είδαν μια ομάδα ανδρών να χτυπούν έναν μετανάστη. Καθώς όλο και περισσότεροι μετανάστες συνέρρεαν στο σημείο, οι Έλληνες τράπηκαν σε φυγή, αλλά πλήθος μαζεύτηκε γύρω από το αυτοκίνητο ενός από τους δράστες. Ο El Mouzdahir μάς είπε ότι προσπάθησε να αποτρέψει το λιντσάρισμα, αλλά κατέληξε τελικά να είναι θύμα:

Μπήκε στο αυτοκίνητό του. Κάποιοι Αλγερινοί τον ακολούθησαν και προσπάθησαν να ανοίξουν την πόρτα, και πήγα εκεί... να τους πω να σταματήσουν. Τους είπα να μην τον χτυπήσουν, να τον αφήσουν να φύγει. Και ο Έλληνας είπε ευχαριστώ... Μιλάω λίγα ελληνικά, κι έτσι... του είπα «κανείς δεν θα σε χτυπήσει, αλλά κλείσε την πόρτα και φύγε, και δεν υπάρχει πρόβλημα». Μόλις έκλεισε την πόρτα, είδε κάποια άτομα μπροστά από το αυτοκίνητό του. Τρελάθηκε. Πάτησε γκάζι και χτύπησε τον Saïd τον Αλγερινό στα πόδια και μετά προχώρησε ευθεία για περίπου 200 μέτρα και μετά πάτησε πάλι γκάζι με όπισθεν και με χτύπησε. Ήμασταν πολλοί, αλλά δεν κατάφερα να ξεφύγω... Δέχτηκα ένα δυνατό χτύπημα στο κεφάλι και μετά τα ξέχασα όλα. Πονάω ακόμα στα πόδια, στην πλάτη, στο σαγόνι, στο κεφάλι.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Ο.π.

¹⁰⁵ Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Mostafa El Mouzdahir, 1 Μαρτίου 2012.

Οχημα χτυπάει με όπισθεν τον El Mouzdahir, © 2012 Alessandro Penso, Κόρινθος, 18 Φεβρουαρίου 2012

Ο Isham, φίλος του El-Mouzdahir, καθώς και δύο ξένοι δημοσιογράφοι (ένας Ισπανός ρεπόρτερ και ένας Ιταλός φωτορεπόρτερ) έγιναν μάρτυρες της επίθεσης.

Αφού το αυτοκίνητο έφυγε με μεγάλη ταχύτητα, η αστυνομία έσπευσε στο σημείο και μετέφερε τους δημοσιογράφους, κανέναν όμως από τους μετανάστες, στο αστυνομικό τμήμα για να τους πάρει κατάθεση. Ο Isham διευκρίνισε ότι το ασθενοφόρο για τον El Mouzdahir και τον Saïd έφτασε πολύ αργότερα: «Φανταστείτε! Είμαστε σε απόσταση πέντε λεπτών με τα πόδια [από το νοσοκομείο] και το ασθενοφόρο έκανε μία ώρα να έρθει. Μετέφεραν δύο άτομα στο ίδιο ασθενοφόρο».¹⁰⁶

Ο El Mouzdahir και ο Saïd νοσηλεύθηκαν επί πέντε και τέσσερις ημέρες, αντίστοιχα. Ο El Mouzdahir δήλωσε στη Human Rights Watch ότι αστυνομικοί υπάλληλοι φρουρούσαν τον

¹⁰⁶ Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Isham (το επώνυμο δεν αποκαλύπτεται κατόπιν αιτήματός του), 1 Μαρτίου 2012.

θάλαμό του το πρώτο βράδυ και ότι επέστρεψαν δύο φορές για να του πάρουν κατάθεση. Πιστεύει ότι το άτομο που τον ανέκρινε ήταν ο αστυνομικός διοικητής.

Μου μίλησε για τις εφημερίδες. Είπε «εσύ και οι εφημερίδες φταίτε που έχουμε μεγάλο πρόβλημα με πολλές χώρες». Εγώ δεν είπα τίποτα... Μετά μου είπε «τώρα θα σου δώσω το χαρτί [εντολή να εγκαταλείψει την Ελλάδα εντός 30 ημερών] και σου εύχομαι περαστικά. Όταν φύγεις από εδώ, κανένας αστυνομικός δεν θα σε ενοχλήσει στον δρόμο». Οι αστυνομικοί ήταν ευγενικοί, επειδή είχαν ακούσει ότι οι φωτογραφίες μου κυκλοφόρησαν στην Ισπανία, στην Ιταλία, παντού».¹⁰⁷

Ο οδηγός του αυτοκινήτου παραδόθηκε στην αστυνομία στις 20 Φεβρουαρίου, δύο ημέρες μετά την επίθεση. Ο Πάνος Δαμέλος, ένας ακτιβιστής κατά του ρατσισμού στην Κόρινθο που παρακολούθησε την υπόθεση, ανέφερε ότι, όπως τον πληροφόρησαν από την αστυνομία, δεν θεωρούσαν ότι επρόκειτο για επίθεση με ρατσιστικά κίνητρα αλλά μάλλον για πράξη ενός άνδρα με ψυχολογικά προβλήματα. Οι αστυνομικές αρχές, σύμφωνα με τον κ. Δαμέλο, αρνήθηκαν να ερευνήσουν το ενδεχόμενο συσχέτισης του περιστατικού με το αυτοκίνητο με την ομαδική επίθεση σε βάρος μεταναστών στον εγκαταλελειμμένο σιδηροδρομικό σταθμό. Κανείς από τους μετανάστες χωρίς χαρτιά δεν ήθελε να υποβάλει μήνυση, και η αστυνομία ισχυρίστηκε ότι δεν είχε υποχρέωση να κινήσει αυτεπάγγελτη έρευνα· κανείς από τους υπόλοιπους δράστες δεν έχει αναγνωριστεί.¹⁰⁸

Οι El Mouzhadir και Isham δήλωσαν στη Human Rights Watch ότι αυτή ήταν η δεύτερη επίθεση που δέχονταν. Πολυμελής ομάδα από νεαρούς, άλλοι με μοτοσικλέτες και άλλοι πεζή, πραγματοποίησε επίθεση στον σιδηροδρομικό σταθμό γύρω στα τέλη Νοεμβρίου του 2011. Όπως ανέφεραν, γύρω στα μεσάνυχτα ένας φίλος τους, που ήταν έξω και μιλούσε στο τηλέφωνο, είδε μια ομάδα πενήντα περίπου ατόμων που άρχισαν να πετάνε πέτρες. Ο φίλος τους έσπευσε να μπει στο βαγόνι, όπου βρίσκονταν ο El Mouzhadir και ο Isham, και έκλεισε την πόρτα. Ο El Mouzhadir θυμήθηκε τις πέτρες που έπεφταν «βροχή». Ο ίδιος, όπως και ο Isham, σε χωριστές συνεντεύξεις τους, κατήγγειλαν ότι η αστυνομία «δεν νοιάζεται» που μια ομάδα επτά ή οκτώ ατόμων συγκεντρώνονται τακτικά σε γειτονικό πάρκο μαζί με τα σκυλιά τους και παρενοχλούν τους μετανάστες. Θεωρούσαν ότι οι ίδιοι

¹⁰⁷ Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Mostafa El Mouzadahir, 1 Μαρτίου 2012.

¹⁰⁸ Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Πάνο Δαμέλο, 13 Απριλίου 2012.

νεαροί θα μπορούσαν να έχουν εμπλοκή στην επίθεση με τις πέτρες. Ο Isham εξήγησε ότι δύο νεαροί αστυνομικοί υπάλληλοι έσπευσαν στο σημείο λίγο μετά το συμβάν: «Τους είπαμε ότι ήταν οι ρατσιστές και μετά έφυγαν. Δεν τους νοιάζει. Δεν ξανάρθαν ούτε να μας κάνουν ερωτήσεις ούτε τίποτα».¹⁰⁹

Κρήτη, 2011

Στις 13 Μαΐου 2011 Αλβανός υπήκοος διακομίστηκε στο νοσοκομείο Ρεθύμνου στην Κρήτη, φέροντας πολλαπλά τραύματα ύστερα από επίθεση που δέχθηκε από ομάδα Ελλήνων.¹¹⁰ Ένας άλλος Αλβανός υπέστη ελαφρύτερα τραύματα στην ίδια επίθεση. Σύμφωνα με πληροφορίες, η αστυνομία ερευνούσε το ενδεχόμενο η επίθεση να υποκινήθηκε από ρατσιστικό κίνητρο και να συσχετίζεται με τα επεισόδια στην Αθήνα λίγες ημέρες νωρίτερα.¹¹¹ Στις 11 Σεπτεμβρίου 2011 η αστυνομία Λασιθίου συνέλαβε τέσσερις νεαρούς και έναν 16χρονο για τον άγριο ξυλοδαρμό ενός μετανάστη από τον Μαυρίκιο την προηγούμενη ημέρα.¹¹²

Στις 19 Νοεμβρίου 2011 τρεις Πακιστανοί διακομίστηκαν στο νοσοκομείο ύστερα από επίθεση που δέχθηκαν στο σπίτι τους στο Πέραμα Μυλοποτάμου, επίθεση την οποία η αστυνομία διερευνά ως αντίποινα για τον ξυλοδαρμό και τον στραγγαλισμό ηλικιωμένης γυναίκας σε ληστεία με φερόμενους ως δράστες δύο Αφγανούς μετανάστες.¹¹³ Μερικές ώρες αργότερα, στην ίδια περιοχή, ένα αυτοκίνητο που ανήκε σε Πακιστανό υπήκοο τυλίχθηκε στις φλόγες.¹¹⁴

Πάτρα, Μάιος 2011 και Μάιος 2012

Στην Πάτρα, στις 7 Μαΐου 2011, λίγες ημέρες πριν από τα βίαια επεισόδια στην Αθήνα, επίθεση με ρίψη μολότοφ σημειώθηκε σε εγκαταλελειμμένο κτίριο στο οποίο διέμεναν τέσσερις άστεγοι Ρουμάνοι. Σύμφωνα με την εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, η αστυνομία

¹⁰⁹ Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Isham, 1 Μαρτίου 2012.

¹¹⁰ «Ρέθυμνο – Στο νοσοκομείο μετά από ξυλοδαρμό δύο μετανάστες», *Το Βήμα-Ρέθυμνο*, 13 Μαΐου 2011, <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=400452> (πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2012).

¹¹¹ Ο.π.

¹¹² «Six held for migrant attack on Crete» (Εξι συλλήψεις για επίθεση εναντίον μετανάστη στην Κρήτη), *Καθημερινή*, αγγλική έκδοση, 11 Σεπτεμβρίου 2011, http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_ws11_1_11/09/2011_405782 (πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2012). Ο πατέρας του 16χρονου τέθηκε επίσης υπό κράτηση.

¹¹³ «Άγνωστοι έστειλαν -για αντίποινα- στο νοσοκομείο τρεις νεαρούς», *Creta Live* ηλεκτρονική έκδοση, 19 Νοεμβρίου 2011, http://www.cretalive.gr/new/61406/crete/Agnostoi_esteilan_sto_nosokomeio_treis_nearous (πρόσβαση στις 12 Απριλίου 2012).

¹¹⁴ «Προβληματισμός για το νέο κρούσμα στο Πέραμα - “Λαμπάδιασε” αυτοκίνητο», *Creta Live* ηλεκτρονική έκδοση, 20 Νοεμβρίου 2011, http://www.cretalive.gr/new/61474/crete/Lampadiase_autokinito_sto_Perama (πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2012).

διενεργούσε έρευνες για να εντοπίσει τον δράστη και εξέταζε το ενδεχόμενο να επρόκειτο για επίθεση υποκινούμενη από ρατσιστικό κίνητρο.¹¹⁵ Η εισαγγελία Πάτρας, απαντώντας σε λεπτομερείς ερωτήσεις της Human Rights Watch σχετικά με τη συγκεκριμένη υπόθεση, δήλωσε απλά ότι η υπόθεση τελεί ακόμη υπό διερεύνηση και οι άγνωστοι δράστες αναζητούνται με την κατηγορία της πράξης του εμπρησμού από τον οποίο μπορούσε να προκύψει κίνδυνος ανθρώπου.¹¹⁶

Στις 19 Μαΐου 2012, στην Πάτρα, ένας 30χρονος Έλληνας βρήκε μοιραίο θάνατο ύστερα από επίθεση που δέχθηκε με μαχαίρι από τρεις άνδρες, οι οποίοι εικάζεται ότι είναι Αφγανοί υπήκοοι. Σύμφωνα με δημοσιεύματα, η αστυνομία συνέλαβε έναν Αφγανό και καταζητεί άλλους δύο που συνδέονται με τη δολοφονία.¹¹⁷ Τις ημέρες που ακολούθησαν τη δολοφονία πραγματοποιήθηκαν μεγάλες και βίαιες αντιμεταναστευτικές συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας μπροστά από εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο, στο οποίο διέμεναν εκατοντάδες μετανάστες. Στις 23 Μαΐου 2012, περίπου 350 άτομα που η αστυνομία περιέγραψε ως «κυρίως μέλη της Χρυσής Αυγής» συμμετείχαν σε συγκέντρωση κατά των μεταναστών που οδήγησε σε συμπλοκές με την αστυνομία.¹¹⁸ Σύμφωνα με ανακοίνωση της αστυνομίας, οκτώ αστυνομικοί τραυματίστηκαν και διακομίσθηκαν σε νοσοκομείο, ενώ προκλήθηκαν υλικές ζημιές σε ένα υπηρεσιακό λεωφορείο μεταφοράς προσωπικού, ένα περιπολικό και δύο υπηρεσιακές μοτοσικλέτες. Οι αστυνομικοί υπάλληλοι προχώρησαν στην προσαγωγή 22 ατόμων για ανάκριση και στη σύλληψη πέντε εξ αυτών.

Σε έκκληση που απηύθυνε για τερματισμό της βίας στην Πάτρα, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες τόνισε ότι «η αγανάκτηση για τη δολοφονική αυτή ενέργεια, για την οποία έχει επιληφθεί πλέον η Δικαιοσύνη, δεν μπορεί και δεν πρέπει να οδηγήσει σε πράξεις αυτοδικίας και νέο κύκλο βίας. Πολύ περισσότερο, δεν μπορεί να αποτελεί άλλοθι

¹¹⁵ «Προσπάθησε να κάψει με μολότοφ άστεγους μετανάστες στην Πάτρα», Ελευθεροτυπία *ηλεκτρονική έκδοση*, 7 Μαΐου 2011, <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=273588> (πρόσβαση στις 12 Απριλίου 2012).

¹¹⁶ Επιστολή προς τη Human Rights Watch με ημερομηνία 26 Απριλίου 2012. Στο αρχείο της Human Rights Watch.

¹¹⁷ “Three Afghans suspected of killing local near Patra port” (Τρεις Αφγανοί οι ύποπτοι της δολοφονίας κατοίκου κοντά στο λιμάνι της Πάτρας), *Καθημερινή, αγγλική έκδοση*, 21 Μαΐου 2012, http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_ws1_1_21/05/2012_443221 (πρόσβαση στις 22 Μαΐου 2012).

¹¹⁸ Ελληνική Αστυνομία, «Ανακοίνωση της Γ.Α.Δ.Π. Δυτικής Ελλάδας σχετικά με χθεσινά επεισόδια στην Πάτρα, έξω από το παλιό εργοστάσιο της “Πειραικής Πατραϊκής”», Δελτίο Τύπου, 23 Μαΐου 2012, http://astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=15451&Itemid=912&lang= (πρόσβαση στις 29 Μαΐου 2012).

για στοχοποίηση και επιθέσεις εναντίον μεταναστών και προσφύγων που βρίσκονται στην περιοχή της Πάτρας ή οπουδήποτε αλλού στην ελληνική επικράτεια».¹¹⁹

Η Human Rights Watch έστειλε επιστολές, στις 12 Απριλίου 2012 στην εισαγγελία Κορίνθου και στις 21 Απριλίου 2012 στις εισαγγελίες Λασιθίου και Ρεθύμνου στην Κρήτη, ζητώντας πληροφορίες για τα εν λόγω περιστατικά. Η επιστολή προς την εισαγγελία Κορίνθου επεστράφη κλειστή στις 25 Μαΐου 2012 και εστάλη εκ νέου στις 6 Ιουνίου 2012. Κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας Έκθεσης δεν είχαμε λάβει απάντηση σε καμία από τις επιστολές.

¹¹⁹ Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), «Εκκλήση της Υπατης Αρμοστείας να σταματήσει ο κύκλος της βίας στην Πάτρα», Δελτίο Τύπου, 24 Μαΐου 2012, <http://www.unhcr.se/en/media/artikel/c49dc5bafd4ca36f9c122fazed3acd4c/unhcr-calls-for-an-end-to-the-cycle.html> (πρόσβαση στις 24 Μαΐου 2012).

IV. Νομικές υποχρεώσεις της Ελλάδας

Η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο μέρος του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR), το οποίο υποχρεώνει όλα τα συμβαλλόμενα κράτη να εγγυώνται σε όλα τα άτομα τα θεμελιώδη δικαιώματά τους χωρίς καμία διάκριση, μεταξύ άλλων, φυλής, γλώσσας, θρησκείας, εθνικής προέλευσης ή άλλης ιδιότητας.¹²⁰ Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η οποία παρακολουθεί τη συμμόρφωση με το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, έχει καταστήσει σαφές ότι τα κράτη έχουν θετική υποχρέωση να αποτρέπουν και να τιμωρούν την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από ιδιώτες.¹²¹ Η Ελλάδα είναι επίσης συμβαλλόμενο μέρος της Διεθνούς Σύμβασης Περί Καταργήσεως Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (ICERD), η οποία υποχρεώνει τα κράτη να εγγυηθούν σε όλους «άνευ διακρίσεως φυλής, χρώματος ή εθνικής ή εθνολογικής προελεύσεως... το δικαίωμα προσωπικής ασφαλείας και προστασίας υπό του Κράτους κατά της βιαιοπραγίας και σωματικής βλάβης εκ μέρους είτε κρατικών αξιωματούχων ή εκ μέρους παντός ατόμου, ομάδος ή ιδρύματος».¹²²

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα το 1974, προβλέπει τη χρήση όλων των αναγνωριζομένων στη Σύμβαση δικαιωμάτων χωρίς διακρίσεις λόγω φυλής, χρώματος, θρησκείας, ή εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, μεταξύ άλλων λόγων.¹²³ Η Σύμβαση επιβάλλει επίσης στα κράτη θετικές υποχρεώσεις για προστασία των ατόμων από επίθεση, βιαιοπραγία, ή πρόκληση βλάβης

¹²⁰ ICCPR, G.A. res 2200A (XXI), 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 52, U.N. Doc A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, τέθηκε σε ισχύ στις 23 Μαρτίου 1976, άρθρο 2 παράγραφος 1· βλέπε επίσης ό.π., άρθρο 26 (ίση προστασία ενώπιον του νόμου). Η Ελλάδα κύρωσε το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα στις 5 Μαΐου 1997.

¹²¹ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, General Comment 31, Nature of the General Legal Obligations on States Parties to the Covenant (Γενική Παρατήρηση 31, Φύση των Γενικών Νομικών Υποχρεώσεων των Συμβαλλόμενων Κρατών του Συμφώνου), U.N. Doc CCPR/C/21/Rev.1/Add.13 (2004): «Ωστόσο, οι θετικές υποχρεώσεις των Συμβαλλόμενων Κρατών για τη διασφάλιση των εκ του Συμφώνου δικαιωμάτων θα έχουν εκπληρωθεί πλήρως μόνον εφόσον τα άτομα προστατεύονται από το Κράτος, όχι μόνο από παραβιάσεις των εκ του Συμφώνου δικαιωμάτων από τους υπαλλήλους του, αλλά και από πράξεις που διαπράττονται από ιδιώτες, είτε πρόσωπα είτε φορείς... Ενδέχεται να υπάρχουν περιστάσεις κατά τις οποίες η παράλειψη διασφάλισης των εκ του Συμφώνου δικαιωμάτων...θα οδηγούσε σε παραβιάσεις των εν λόγω δικαιωμάτων εκ μέρους των Συμβαλλόμενων Κρατών, ως αποτέλεσμα του ότι τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιτρέπουν ή παραλείπουν να λάβουν κατάλληλα μέτρα ή να επιδείξουν δέουσα επιμέλεια για να αποτρέψουν, να τιμωρήσουν, να διερευνήσουν ή να αποκαταστήσουν τη βλάβη που προκλήθηκε από τέτοιες πράξεις ιδιωτών, είτε ατόμων είτε φορέων», παρ. 8.

¹²² Σύμβαση Περί Καταργήσεως Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (ICERD), υιοθετήθηκε και παρέμεινε ανοιχτή για υπογραφή και επικύρωση από την από 21 Δεκεμβρίου 1965 2106 (XX) απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών και τέθηκε σε ισχύ στις 4 Ιανουαρίου 1969, άρθρο 5, εδάφιο β. Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση Περί Καταργήσεως Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων στις 18 Ιουνίου 1970.

¹²³ Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Συμβούλιο της Ευρώπης, Σειρά Συνθηκών, αριθ. 5, Ρώμη, 4 Νοεμβρίου 1950, κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 28 Νοεμβρίου 1974.

από ιδιώτες, ιδίως σε συνδυασμό με την προστασία των δικαιωμάτων στη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα.¹²⁴

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει θεμελιώσει στη νομολογία του το καθήκον των κρατών να διερευνούν εάν η τέλεση ποινικού αδικήματος υποκινήθηκε από ρατσιστικό κίνητρο. Στην απόφασή του, του 2005 στην υπόθεση *Nachova και λοιποί κατά Βουλγαρίας*, το Δικαστήριο υποστήριξε ότι:

Κατά τη διερεύνηση βίαιων περιστατικών... οι κρατικές αρχές έχουν επιπλέον καθήκον να προβαίνουν σε κάθε εύλογη ενέργεια για να αποκαλύψουν τυχόν ρατσιστικό κίνητρο και να αποδείξουν αν το εθνοτικό μίσος ή οι προκαταλήψεις έπαιξαν ρόλο στα σχετικά συμβάντα. Τυχόν παράλειψή τους να το πράξουν και αντιμετώπιση της βίας και βαναυσότητας που προκαλούνται από ρατσιστικά κίνητρα επί ίσης βάσεως με υποθέσεις που δεν έχουν ρατσιστικές προεκτάσεις θα ισοδυναμούσε με παράβλεψη της ειδικής φύσης πράξεων που είναι ιδιαίτερα καταστροφικές για τα θεμελιώδη δικαιώματα.¹²⁵

Το Δικαστήριο έχει επαναλάβει τη θετική υποχρέωση διερεύνησης των πιθανών ρατσιστικών κινήτρων σε πολλές διαδοχικές υποθέσεις.¹²⁶ Σε σχέση με τις φονικές επιθέσεις το δικαστήριο επεσήμανε ότι:

¹²⁴ ΕΣΔΑ, άρθρα 1, 2, και 3. Βλέπε, για παράδειγμα, τις υποθέσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου *A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 1998, παρ. 22: «Το Δικαστήριο θεωρεί ότι, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, το άρθρο 1 της Σύμβασης επιτάσσει στα υψηλά συμβαλλόμενα μέρη να εγγυώνται σε όλα τα πρόσωπα που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους, τα καθοριζόμενα από τη Σύμβαση δικαιώματα και ελευθερίες, τους επιβάλλει να λαμβάνουν μέτρα ικανά να αποτρέψουν την περίπτωση να υποστούν τα εν λόγω πρόσωπα βασανιστήρια ή απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, συμπεριλαμβανομένης κακομεταχείρισης από ιδιώτες»· και *Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1998, Συλλογή Αποφάσεων 1998-VII, σελ. 3159, παρ. 115: «Η πρώτη φράση του άρθρου 2, παράγραφος 1, επιβάλλει στο κράτος την υποχρέωση όχι μόνο να απέχει από κάθε πράξη σκόπιμης και παράνομης στέρησης της ζωής αλλά και να υιοθετεί τα μέτρα που είναι αναγκαία για την προστασία της ζωής όσων υπάγονται στη δικαιοδοσία του... Η υποχρέωση του κράτους επεκτείνεται πέραν του πρωταρχικού καθήκοντός του να εγγυάται το δικαίωμα στη ζωή με τη θέσπιση αποτελεσματικών διατάξεων ποινικού δικαίου, προκειμένου να αποτρέψει την τέλεση αδικημάτων κατά του ατόμου που να υποστηρίζονται από μηχανισμούς επιβολής του νόμου για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία των παραβάσεων των εν λόγω διατάξεων».

¹²⁵ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης], *Nachova και λοιποί κατά Βουλγαρίας*, απόφαση της 6ης Ιουλίου 2005, παρ. 156-159.

¹²⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, *Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας*, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2005 παρ. 63 – 65· *Ζελίλωφ κατά Ελλάδας* απόφαση της 24ης Μαΐου 2007, παρ. 72 – 74· *Secić κατά Κροατίας*, απόφαση της 31ης Μαΐου 2007, παρ. 66· *Cobzaru κατά Ρουμανίας*, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2007, παρ. 88 – 91· *Cakir κατά Βελγίου* απόφαση της 10ης Μαρτίου 2009 παρ. 77 – 78· *Beganović κατά Κροατίας*, απόφαση της 25ης Ιουνίου 2009, παρ. 93.

[Ο]ταν στην επίθεση υπάρχει ρατσιστικό κίνητρο, είναι ιδιαίτερα σημαντικό η διερεύνηση να γίνεται με αυστηρότητα και αμεροληψία, έχοντας υπόψη την ανάγκη να επιβεβαιώνεται συνεχώς η καταδίκη του ρατσισμού από την κοινωνία και να διατηρείται η εμπιστοσύνη των μειονοτήτων στην ικανότητα των αρχών να τις προστατεύουν από την απειλή της ρατσιστικής βίας.¹²⁷

Η απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του Ποινικού Δικαίου, η οποία εκδόθηκε τον Νοέμβριο του 2008, τονίζει την υποχρέωση των κρατών της ΕΕ να διασφαλίζουν ότι ο ρατσισμός και η ξενοφοβία τιμωρούνται με «αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές» ποινικές κυρώσεις.¹²⁸ Η απόφαση πλαίσιο, η οποία αποτελεί νομικά δεσμευτική πράξη, ορίζει υποχρέωση να διασφαλίζεται ότι τα ρατσιστικά και ξενοφοβικά κίνητρα θεωρούνται στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου επιβαρυντικές περιστάσεις κατά την τέλεση εγκλημάτων ή επισύρουν αύξηση της ποινής.¹²⁹

Ως μέλος του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), η Ελλάδα δεσμεύεται επίσης από την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου του 2009 σχετικά με την «Καταπολέμηση των Εγκλημάτων Μίσους», η οποία καλεί τα κράτη να λάβουν μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος, μεταξύ άλλων με τη συλλογή αξιόπιστων δεδομένων, την κατάλληλη προσαρμογή της νομοθεσίας, την παροχή συνδρομής στα θύματα και την αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού.¹³⁰

Διεθνείς και εθνικοί φορείς για τα ανθρώπινα δικαιώματα εκφράζουν τον προβληματισμό τους για το γεγονός ότι η Ελλάδα δεν έχει συμμορφωθεί με αυτές τις υποχρεώσεις. Τον Ιούνιο του 2012 η Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων ανέφερε ότι η Ελλάδα θα πρέπει «να καταπολεμήσει ισχυρά τις αυξανόμενες εκδηλώσεις φυλετικών διακρίσεων, ξενοφοβίας και συναφούς βίας, με τη δημόσια καταδίκη κάθε τέτοιας μισαλλοδοξίας και βίας με ρατσιστικό κίνητρο, ώστε να δώσει ένα σαφές και μονοσήμαντο μήνυμα ότι οι

¹²⁷ Βλέπε Angelova και Iliev κατά Βουλγαρίας, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2007 και Menson και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου, αριθ. 47916/99, Απόφαση περί του παραδεκτού της 6ης Μαΐου 2003, ΕΔΔΑ 2003-V.

¹²⁸ Απόφαση-πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2008 για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L328, της 6ης Δεκεμβρίου 2008, <http://www.legal-project.org/documents/219.pdf> (πρόσβαση στις 12 Μαρτίου 2010), προοίμιο, αιτιολογική σκέψη (5).

¹²⁹ Απόφαση-πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου, άρθρο 4.

¹³⁰ Υπουργικό Συμβούλιο ΟΑΣΕ, Απόφαση υπ' αριθ. 9/09, "Combating Hate Crimes" (Καταπολέμηση των Εγκλημάτων Μίσους), Αθήνα, 2 Δεκεμβρίου 2009, MC Dec 9/09, <http://www.osce.org/item/41853.html> (πρόσβαση στις 5 Νοεμβρίου 2010).

συμπεριφορές ρατσισμού και διακρίσεων, και εκ μέρους αστυνομικών και άλλων κρατικών αξιωματούχων, δεν είναι αποδεκτές, και να προβεί στη δίωξη και στην τιμωρία όσων διαπράττουν τέτοιες πράξεις».¹³¹

Το 2009 η Επιτροπή του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων είχε εκφράσει την ανησυχία της για το ότι η Ελλάδα δεν επεδείκνυε τη δέουσα επιμέλεια στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων με ρατσιστικό κίνητρο και προέτρεψε τις ελληνικές αρχές να «διασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή όλων των νομικών διατάξεων που αποσκοπούν στην εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων καθώς και το ότι τα εγκλήματα με ρατσιστικό κίνητρο θα διώκονται ποινικά και θα τιμωρούνται με αποτελεσματικό τρόπο».¹³²

Επίσης, το 2009 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) προέτρεψε τις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν κατάλληλη αρχική και συνεχή εκπαίδευση για τους δικαστές και τους εισαγγελείς όσον αφορά τη «νομοθεσία κατά του ρατσισμού, γενικά, και ιδιαίτερα τους νέους νόμους που προβλέπουν τα ρατσιστικά κίνητρα ενός εγκλήματος να θεωρούνται επιβαρυντικό στοιχείο για την επιβολή της ποινής».¹³³ Η εν λόγω διάταξη εξετάζεται λεπτομερέστερα παρακάτω.

Στην έκθεση της Παγκόσμιας Περιοδικής Επιθεώρησης για την Ελλάδα στο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, τον Μάιο του 2011, πολλές χώρες διατύπωσαν ανησυχίες για τις διακρίσεις και την έλλειψη ανεκτικότητας, συμπεριλαμβανομένης της ρατσιστικής βίας, και προέβησαν σε σειρά συστάσεων, μεταξύ άλλων τη διασφάλιση της αποτελεσματικής δίωξης και τιμωρίας των εγκλημάτων που τελούνται με ρατσιστικά κίνητρα.¹³⁴ Η Ελλάδα αποδέχθηκε αυτές τις συστάσεις.

Τον Ιούνιο του 2011 η ελληνική Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της πολιτείας, εξέφρασε την ανησυχία της για την

¹³¹ Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων, Καταληκτικές παρατηρήσεις: Ελλάδα, CAT/C/GRC/CO/5-6, Ιούνιος 2012, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/cats48.htm> (πρόσβαση στις 8 Ιουνίου 2012).

¹³² Επιτροπή του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, Καταληκτικές παρατηρήσεις: Ελλάδα, CERD/C/GRC/CO/19, 28 Αυγούστου 2009, <http://www.unhcr.org/refworld/type,CONCOBSERVATIONS,,GRC,4aba17fe2,o.html> (πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2012).

¹³³ Έκθεση της ECRI για την Ελλάδα (τέταρτος κύκλος επιτήρησης), CRI (2009) 31, 15 Σεπτεμβρίου 2009, σελ. 13, <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Greece/GRC-CbC-IV-2009-031-ENG.pdf> (πρόσβαση στις 2 Νοεμβρίου 2011).

¹³⁴ Έκθεση της Ομάδας Εργασίας για την Παγκόσμια Περιοδική Επιθεώρηση: Ελλάδα, U.N. Doc A/HRC/18/13, 11 Ιουλίου 2011, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/146/11/PDF/G1114611.pdf?OpenElement> (πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2012).

εντεινόμενη ρατσιστική και ξενοφοβική βία και εξέδωσε σειρά προτάσεων που περιλάμβαναν τη βελτίωση της εκπαίδευσης των αστυνομικών και δικαστικών όσον αφορά τα ρατσιστικά εγκλήματα, την εισαγωγή ειδικών οδηγιών για τη διερεύνηση ρατσιστικών εγκλημάτων και τη δημιουργία ενός συστήματος υποχρεωτικής καταγραφής με τη χρήση ειδικής φόρμας, τη δημιουργία θεσμών διαμεσολάβησης της αστυνομίας και ειδικών ομάδων αστυνομικών για τα ρατσιστικά εγκλήματα, τη βελτίωση των σχέσεων αστυνομίας-κοινότητας και τη δημιουργία ενός ενιαίου ειδικού συστήματος καταγραφής για τη βελτίωση της συλλογής δεδομένων και της ανάλυσης των ρατσιστικών εγκλημάτων.¹³⁵

Η Ελλάδα οφείλει να καταδικάσει δημόσια και απερίφραστα τη ρατσιστική και ξενοφοβική βία και να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της που απορρέουν από το Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, λαμβάνοντας αποτελεσματικά μέτρα για την αποτροπή αυτού του είδους της βίας, καθώς και για τη διερεύνηση αυτών των εγκλημάτων και τη δίωξη των δραστών. Αυτές οι υποχρεώσεις ισχύουν είτε οι δράστες είναι κρατικοί λειτουργοί είτε ιδιώτες.

¹³⁵ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «Προτάσεις για την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την αστυνομία και τη δικαιοσύνη», Δελτίο Τύπου, 9 Ιουνίου 2011, http://www.nchr.gr/media/gnwmateuseis_eeda/Site_version2/diakriseis/EEDA_RV_AstynDikfinal.pdf (πρόσβαση στις 12 Ιουλίου 2011).

V. Απόκριση της πολιτείας

Αυτό που φοβάμαι τώρα είναι ότι το κράτος δεν μπορεί να μας προστατεύσει.

Εάν η κυβέρνηση δεν παρέμβει, τα πράγματα θα γίνουν πολύ χειρότερα.

—Ali Rahimi, Αφγανός αιτών άσυλο, Αθήνα, 5 Δεκεμβρίου 2011

Από τις περιπτώσεις που τεκμηριώνονται στην παρούσα Έκθεση καταδεικνύεται ότι οι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο έχουν ελάχιστες πιθανότητες να δικαιωθούν. Τα θύματα βίαιων ρατσιστικών και ξενοφοβικών επιθέσεων στην Αθήνα αντιμετωπίζουν αναρίθμητα εμπόδια στην προσπάθειά τους να καταγγείλουν τα ποινικά αδικήματα και να κινήσουν τις έρευνες της αστυνομίας. Οι μετανάστες που δεν διαθέτουν έγγραφα έρχονται αντιμέτωποι με την απειλή της κράτησης και της απέλασης σε περίπτωση που καταγγείλουν το ποινικό αδίκημα. Οι αρχές δεν έχουν έως τώρα επιδείξει επιθετική στάση στη δίωξη της ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας αυτής καθαυτήν. Η ελληνική πολιτεία –καθώς και η ΕΕ και η ευρύτερη διεθνής κοινότητα– ανήσυχες για την οικονομική κρίση και απασχολημένες με τον έλεγχο της παράνομης μετανάστευσης, σε μεγάλο βαθμό κλείνουν τα μάτια.

Αξιωματούχοι του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη αλλά και εισαγγελικοί λειτουργοί επικαλέστηκαν τον μικρό αριθμό καταγγελιών και δικαστικών υποθέσεων ως απόδειξη του ότι η ρατσιστική και ξενοφοβική βία δεν συνιστά σοβαρό ή εντεινόμενο πρόβλημα.¹³⁶ Η ανάλυση αυτή δεν λαμβάνει υπόψη την ελλιπή καταγγελία των περιστατικών βίας από θύματα τα οποία είτε δεν τρέφουν εμπιστοσύνη στον τρόπο απόκρισης της αστυνομίας ή, εάν πρόκειται για μετανάστες που δεν διαθέτουν έγγραφα, φοβούνται ότι θα τεθούν υπό κράτηση εάν μιλήσουν. Πρωτίστως, όμως, η ανάλυση αυτή, δεν λαμβάνει υπόψη τον ανεπαρκή τρόπο απόκρισης των αστυνομικών και δικαστικών αρχών σε επιθέσεις αυτού του είδους.

Ανεπαρκής απόκριση των αστυνομικών αρχών

Η Human Rights Watch κατέγραψε σοβαρές παραλείψεις στον τρόπο απόκρισης των αστυνομικών αρχών σε περιστατικά και καταγγελίες βίας σε βάρος μεταναστών και

¹³⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με οκτώ αξιωματούχους του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, υπό την ηγεσία του υποστράτηγου Βασιλείου Κουσουτίη, διευθυντή, Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011· συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ιωάννη Τέντε, Γενικό Εισαγγελέα, και τον Αθανάσιο Κασιρώδη, αντεισαγγελέα, Άρειος Πάγος, Αθήνα, 6 Δεκεμβρίου 2011.

αιτούντων άσυλο. Παρά τις εγκυκλίους του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, τις τροποποιήσεις του κώδικα δεοντολογίας των αστυνομικών και τα μαθήματα επιμόρφωσης σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι αστυνομικές αρχές δεν φαίνονται επαρκώς προετοιμασμένες ή διατεθειμένες να ερευνήσουν καταγγελίες ρατσιστικής βίας.

Ο ταξίαρχος Γεώργιος Νίτσας από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη επέμεινε ότι όλα τα περιστατικά ερευνώνται με τη δέουσα επιμέλεια:

Όταν έχουμε καταγγελίες από μετανάστες, εμείς προσπαθούμε να τις συστηματοποιήσουμε και να επιδείξουμε ευαισθησία στον χειρισμό τους. Διενεργούμε έρευνες. Μέχρι σήμερα έχουμε καταγράψει μεμονωμένα περιστατικά και δεν έχουμε ανακαλύψει ρατσιστικά κίνητρα. Όταν, όμως, υπάρχουν συμπλοκές μεταξύ Ελλήνων και μεταναστών, το ρατσιστικό κίνητρο ερευνάται συστηματικά... Κάτι που δεν είναι εύκολο.¹³⁷

Θεωρητικά, υπάρχουν τα κατάλληλα νομικά μέσα και οι κατευθυντήριες γραμμές προς την αστυνομία. Η Ελλάδα, ευθυγραμμιζόμενη με την απόφαση πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του Ποινικού Δικαίου, προχώρησε το 2008 στην τροποποίηση του Ποινικού της Κώδικα, καθιερώνοντας το ρατσιστικό κίνητρο ως επιβαρυντική περίπτωση. Με εγκύκλιο διαταγή που εξέδωσε το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη το 2006 προς την Ελληνική Αστυνομία με θέμα «Η αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, της μισαλλοδοξίας και της μη ανεκτικότητας, κατά την αστυνομική δράση», οι αστυνομικές αρχές καλούνται να διερευνούν την ύπαρξη πιθανού ρατσιστικού κινήτρου κατά την τέλεση αξιόποινης πράξης όταν το επικαλούνται οι παθόντες και οι μάρτυρες ενός εγκλήματος, όταν υπάρχουν ενδείξεις με βάση στοιχεία αποδεκτά από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, όταν το ομολογούν οι φερόμενοι ως δράστες ενός εγκλήματος ή όταν οι φερόμενοι ως δράστες και τα θύματα του εγκλήματος αυτοπροσδιορίζονται ή ανήκουν σε διαφορετικές φυλετικές, θρησκευτικές και κοινωνικές ομάδες.¹³⁸

¹³⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με οκτώ αξιωματούχους του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, υπό την ηγεσία του υποστράτηγου Βασιλείου Κουσούτη, διευθυντή, Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011.

¹³⁸ Αναφέρεται σε επιστολή του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη προς την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, υπογεγραμμένη από τον ταξίαρχο Ιωάννη Καλαμαρά, με ημερομηνία 25 Φεβρουαρίου 2011. Στο αρχείο της Human Rights Watch.

Το πρόγραμμα σπουδών των αστυνομικών περιλαμβάνει μαθήματα σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και σε θέματα ρατσισμού και ξενοφοβίας. Για τη διδασκαλία των μαθημάτων αυτών προσκαλούνται εξωτερικοί καθηγητές, συνήθως πανεπιστημιακοί διδάκτορες.¹³⁹ Η Αναστασία Τσουκαλά, πανεπιστημιακή διδάκτωρ και σύμβουλος στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη σε θέματα εκπαίδευσης, δήλωσε ότι η προκατάληψη, ως γνωστόν, εξακολουθεί να συνιστά πρόβλημα εντός του σώματος της αστυνομίας. «Τα μαθήματα υπάρχουν, οι καθηγητές είναι ικανοί, άρα γιατί δεν έχουμε αποτελέσματα; Οι αστυνομικοί ζουν σε μια κοινωνία συντηρητική και ξενοφοβική... και αντανακλούν ευρύτερες κοινωνικές προκαταλήψεις», δήλωσε.¹⁴⁰ Αστυνομικός υπάλληλος που μας παραχώρησε συνέντευξη υπό τον όρο ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία του εξέφρασε το παράπονο ότι τα μαθήματα δεν τους διδάσκουν συγκεκριμένες τεχνικές για τον τρόπο διερεύνησης εγκλημάτων μίσους. Όπως είπε, «θα ήθελα να μάθω για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σεμινάρια και στην πράξη. Κάποιος να έρθει να μου πει ένα, δύο, τρία συγκεκριμένα πράγματα που πρέπει να κάνω. Οι καθηγητές έχουν συνηθίσει σε ένα κοινό πιο θεωρητικό. Εμείς, στα τρία πρώτα λεπτά έχουμε κοιμηθεί».¹⁴¹

Η αστυνομία στερείται διορισμένων οργάνων ή διευθύνσεων με ειδίκευση στην αντιμετώπιση και τη διερεύνηση εγκλημάτων μίσους, καθώς και εγκλημάτων ρατσιστικής βίας, παρά το γεγονός ότι διαθέτει μονάδες ειδικών επιχειρήσεων για άλλες μορφές εγκληματικότητας όπως το παράνομο εμπόριο και οι ληστείες σε μέσα μαζικής μεταφοράς.¹⁴²

Οι αστυνομικοί υπάλληλοι στο κέντρο της Αθήνας αντιμετωπίζουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους πολυάριθμες δυσκολίες και απειλές, οι οποίες έχουν στο σύνολό τους επιταθεί εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και των ελλείψεων που παρατηρούνται σε ανθρώπινο δυναμικό και υλικά μέσα. Ο Ιωάννης Μακρής, πρόεδρος της Ένωσης

¹³⁹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με οκτώ αξιωματούχους του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, υπό την ηγεσία του υποστράτηγου Βασιλείου Κουσουτή, διευθυντή, Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011· συνέντευξη της Human Rights Watch με την Αναστασία Τσουκαλά, πανεπιστημιακή διδάκτορα και σύμβουλο στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, εκπρόσωπο του Υπουργείου στην Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Αθήνα, 8 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁴⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Αναστασία Τσουκαλά, πανεπιστημιακή διδάκτορα και σύμβουλο στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, εκπρόσωπο του Υπουργείου στην Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Αθήνα, 8 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁴¹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με ανώνυμο αστυνομικό υπάλληλο, Ελλάδα, 16 Απριλίου 2012.

¹⁴² Συνέντευξη της Human Rights Watch με οκτώ αξιωματούχους του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, υπό την ηγεσία του υποστράτηγου Βασιλείου Κουσουτή, διευθυντή, Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011.

Αστυνομικών Υπαλλήλων Αττικής, κατήγγειλε τον Μάιο του 2011 ότι μόλις το ένα τρίτο των υπηρεσιακών οχημάτων της αστυνομίας ήταν κατάλληλα για χρήση σε περιπολίες ως αποτέλεσμα της έλλειψης πόρων. «Από τις μπότες μέχρι τα αλεξίσφαιρα γιλέκα, η αστυνομία στην Αθήνα πάσχει από έλλειψη πόρων», δήλωσε.¹⁴³ Ο αστυνομικός υπάλληλος που μας παραχώρησε συνέντευξη υπό τον όρο ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία του και ο οποίος υπηρέτησε επί δύο χρόνια σε αστυνομικό τμήμα στο κέντρο της Αθήνας κατήγγειλε τα εξής: «Εδώ δεν υπάρχουν λεφτά για απλά πράγματα. Είχαμε φτάσει σε ένα σημείο να θέλουμε να στείλουμε σήμα ότι δεν έχουμε χαρτί, ε, και δεν είχαμε χαρτί να στείλουμε σήμα».¹⁴⁴

Παρά τις δυσκολίες αυτές, όλα σχεδόν τα θύματα που παραχώρησαν συνέντευξη στη Human Rights Watch και είχαν κάποιο είδος επαφής με την αστυνομία ύστερα από επίθεση που είχαν δεχθεί ανέφεραν ότι τους είχε παρασχεθεί κάποιο είδος άμεσης βοήθειας, και συγκεκριμένα η εξασφάλιση ιατρικής φροντίδας.

Ωστόσο, η ελλιπής καταγγελία των περιστατικών βίας από τα θύματα συνιστά σημαντικό πρόβλημα. Πολλά από τα θύματα που δεν διέθεταν έγγραφα και μας παραχώρησαν συνέντευξη δήλωσαν ότι δεν ζητούν τη συνδρομή της αστυνομίας διότι φοβούνται ότι θα τεθούν υπό κράτηση και θα απελαθούν. Άλλοι μετανάστες χωρίς έγγραφα που δεν είχαν ποτέ απευθυνθεί στην αστυνομία επικαλέστηκαν την εμπειρία φιλικών τους προσώπων, τα οποία, παρότι επιχειρήσαν να καταγγείλουν ποινικά αδικήματα, δεν βρήκαν ανταπόκριση ή υπέστησαν κακομεταχείριση. Τέλος, πολλά από τα θύματα προέβαλαν αρνητικές προσωπικές εμπειρίες που είχαν στο παρελθόν με την αστυνομία ως αιτία για την έλλειψη εμπιστοσύνης στον θεσμό. Όπως μας εξήγησε η Μαριάννα Τζεφαράκου από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, «ακόμη και όσοι διαθέτουν χαρτιά νιώθουν φόβο ή απροθυμία να πάνε στην αστυνομία. Σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν πάει και η αστυνομία τούς είπε να φύγουν. Οπότε δεν έχουν καμία εμπιστοσύνη».¹⁴⁵

Όσοι, όμως, προβαίνουν τελικά στην καταγγελία των περιστατικών στην αστυνομία, είτε λόγω τυχαίας συνάντησης με αστυνομικούς υπαλλήλους αμέσως μετά από επίθεση που έχουν δεχθεί είτε λόγω συνειδητής προσπάθειας να υποβάλουν έγκληση ή μήνυση,

¹⁴³ Ανθή Καρασσάβα, "Crime casts long shadow over Athens" (Η εγκληματικότητα ρίχνει βαριά σκιά πάνω από την Αθήνα), *Los Angeles Times*, 31 Μαΐου 2011, <http://articles.latimes.com/2011/may/31/world/la-fg-greece-austerity-20110531> (πρόσβαση στις 4 Απριλίου 2012).

¹⁴⁴ Συνέντευξη της Human Rights Watch με αστυνομικό υπάλληλο, Ελλάδα, 16 Απριλίου 2012.

¹⁴⁵ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Μαριάννα Τζεφαράκου, Αθήνα, 6 Δεκεμβρίου 2011.

σκιαγραφούν μια γενική εικόνα αστυνομικής αδράνειας ή αδιαφορίας, η οποία έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις διαβεβαιώσεις της πολιτείας. Οι αστυνομικές αρχές δεν προβαίνουν σε καμία ενέργεια εάν δεν υποβληθεί έγκληση από το θύμα, ακόμη και στην περίπτωση που υπήρξε επέμβαση της αστυνομίας στο σημείο της επίθεσης. Οι μετανάστες χωρίς έγγραφα που παραχώρησαν συνέντευξη στη Human Rights Watch αποθαρρύνονταν συστηματικά από την υποβολή εγκλήσεων ή μηνύσεων. Η αστυνομία είπε σε ορισμένα από τα θύματα ότι έπρεπε να καταθέσουν παράβολο για να υποβάλουν έγκληση ή μήνυση. Τέλος, οι έρευνες που διενεργούν οι αστυνομικές αρχές για όσες μηνύσεις υποβάλλονται είναι ανεπαρκείς.

Επτά θύματα που μας παραχώρησαν συνέντευξη ανέφεραν ότι η αστυνομία τα προέτρεψε να ανταποδώσουν με τον ίδιο τρόπο. Ο Ali Mohammadi, ένας 25χρονος Αφγανός αιτών άσυλο, για παράδειγμα, δήλωσε ότι, όταν υπέβαλε μήνυση ύστερα από επίθεση που είχε δεχθεί, ένας αστυνομικός υπάλληλος τον ρώτησε γιατί δεν τους χτύπησε και αυτός. «Εγώ του είπα, φίλε, αν ήθελα να χτυπήσω κάποιον, δεν θα είχα φύγει από την πατρίδα μου. Ήρθα να ζήσω σαν άνθρωπος».¹⁴⁶

Αδυναμία πρόληψης επιθέσεων

Ύψιστη αποστολή της αστυνομίας είναι η πρόληψη του εγκλήματος, και ειδικότερα του βίαιου εγκλήματος. Εντούτοις, ελάχιστα είναι τα στοιχεία εκείνα από τα οποία θα μπορούσε να συναχθεί ότι η αστυνομία ακολουθεί μια στρατηγική για την πρόληψη βίαιων επιθέσεων σε βάρος μεταναστών, παρά τις επανειλημμένες επιθέσεις που έχουν σημειωθεί σε ορισμένες περιοχές της πόλης, κυρίως στον Άγιο Παντελεήμονα, και το συχνά επαναλαμβανόμενο φαινόμενο σφοδρότατων βίαιων αντιποίνων που παρατηρείται στον απόηχο εγκλημάτων αποδιδόμενων σε μετανάστες (π.χ. το κύμα επιθέσεων τον Μάιο του 2011 στο κέντρο της Αθήνας και τα κρούσματα βίας στον Ασπρόπυργο τον Σεπτέμβριο του 2011).

Ο Safar Haidari, θύμα επίθεσης τον Δεκέμβριο του 2011, η οποία και περιγράφεται παραπάνω, απέδωσε την αύξηση των επιθέσεων στην αδυναμία των αρχών να αντιμετωπίσουν τα περιστατικά βίας.

Στις περιοχές, στον Άγιο Παντελεήμονα και στην Αττική, έχουν μαζευτεί πάρα πολλοί άνθρωποι που έρχονται από παντού. Γι' αυτόν τον λόγο, οι

¹⁴⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ali Mohammadi (ψευδώνυμο), Αθήνα, 11 Ιανουαρίου 2012.

Έλληνες τώρα δεν θέλουν στην περιοχή τους να είναι τόσα άτομα. Εντάξει, κάπου κάπου έχουν δίκιο, αλλά για όλα, εγώ νομίζω, φταίει το κράτος. Το κράτος πρέπει να κάνει κάτι... Είναι οργανωμένες ομάδες. Έχουν στα χέρια τους ξύλα, φοράνε κράνος στο κεφάλι και πηγαίνουν 10-12 άτομα μαζί σε μια περιοχή. Είναι οργανωμένοι. Αυτό συμβαίνει πολύ συχνά στον Άγιο Παντελεήμονα. Και τώρα, το βράδυ, δεν μπορώ να πάω στο γραφείο, γιατί φοβάμαι.¹⁴⁷

Ανώτερος αξιωματούχος του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη διαβεβαίωσε τη Human Rights Watch ότι το επιχειρησιακό πρόγραμμα αντεγκληματικής πολιτικής της αστυνομίας για τα έτη 2010-2014 εφιστούσε την προσοχή στο ρατσιστικό έγκλημα· εντούτοις, η μόνη αναφορά που η Human Rights Watch κατόρθωσε εκ πρώτης όψεως να εντοπίσει στο εν λόγω πρόγραμμα ήταν η δέσμευση για συνεργασία με τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης με σκοπό την «ανάπτυξη κοινών συλλογικών δράσεων για την ασφάλεια» ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων, όπως είναι οι «ομάδες με πολιτισμικές διαφοροποιήσεις».¹⁴⁸ Η αστυνομική παρουσία στο κέντρο της Αθήνας, παρότι έντονη, δεν φαίνεται να συνδέεται με κάποιο είδος στρατηγικής ανάπτυξης στο πλαίσιο μιας προληπτικής προσέγγισης των φαινομένων ρατσιστικής βίας.

Παρά τις αναμφισβήτητες δυσκολίες στη διερεύνηση εγκλημάτων που διαπράττονται από κουκουλοφόρους δράστες, τους οποίους τα θύματα δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσουν, η μη λήψη προληπτικών μέτρων σε περιοχές όπου έχουν επανειλημμένα εκδηλωθεί κρούσματα βίας καθιστά την όλη επιχειρηματολογία κενή περιεχομένου, δεδομένου ότι η ανάπτυξη δυνάμεων πρόληψης θα συνιστούσε αποτελεσματικό μέσο αστυνόμευσης, αυξάνοντας τις πιθανότητες οι ίδιοι οι αστυνομικοί υπάλληλοι να γίνονται μάρτυρες επιθέσεων και να συλλαμβάνουν τους δράστες επ' αυτοφώρω.

Επιπλέον, είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι μέσα ενημέρωσης, απλοί πολίτες, παρατηρητές ΜΚΟ, ακόμη και κυβερνητικοί αξιωματούχοι, συσχετίζουν ρητά τις επιθέσεις σε βάρος μεταναστών με τις επονομαζόμενες «ομάδες πολιτών» ή και με μέλη της Χρυσής

¹⁴⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Safer Haidari, Αθήνα, 3 Ιανουαρίου 2012. «Αττική» ονομάζεται η συνοικία που περιλαμβάνει την πλατεία Αττικής.

¹⁴⁸ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, «Πρόγραμμα Αντεγκληματικής Πολιτικής (2010-2014)», http://www.minocp.gov.gr/images/stories//FILES09/antegklimatiki_politiki_2010-2014.pdf (πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2012).

Αυγής, ενώ η αστυνομία δεν φαίνεται να διαθέτει στρατηγική για την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων των εν λόγω ομάδων με σκοπό την πρόληψη ενδεχόμενων επιθέσεων.

Αποθάρρυνση των μεταναστών χωρίς έγγραφα από την υποβολή μηνύσεων

Η αστυνομία τα κάνει όλα ανάποδα. Πρώτα ζητάει τα χαρτιά [σου].

—Mohammad Nadeem, Πακιστανός, Αθήνα, 7 Δεκεμβρίου 2011

Η στάση της αστυνομίας προς τους μετανάστες που δεν διαθέτουν έγγραφα και έχουν πέσει θύματα ρατσιστικών επιθέσεων καλλιεργεί την έλλειψη εμπιστοσύνης προς τις αρχές, καθώς και τον φόβο της σύλληψης και της απέλασης, γεγονός το οποίο λειτουργεί αποτρεπτικά για πάρα πολλούς άλλους ακόμη και στο να σκεφτούν το ενδεχόμενο να ζητήσουν τη συνδρομή των αρχών επιβολής του νόμου. Υπάλληλοι του αστυνομικού τμήματος του Αγίου Παντελεήμονα διεμήνυσαν με ωμό τρόπο στον Hassan Mohammed ότι θα συλληφθεί εάν προσπαθήσει να υποβάλει μήνυση. Η αστυνομία τού είχε παράσχει βοήθεια ύστερα από επίθεση που είχε δεχθεί από πολυμελή ομάδα, η οποία τον εγκατέλειψε αιμόφυρτο και αναίσθητο στον δρόμο στις 29 Οκτωβρίου 2011. Το θύμα, αφού έλαβε την απαιτούμενη ιατρική φροντίδα, μετέβη στο αστυνομικό τμήμα, αλλά οι αστυνομικοί υπάλληλοι τον έδιωξαν:

Τους είπα, εγώ είμαι αυτός που μαζέψατε από τον δρόμο, εδώ είναι το χαρτί με όλα [τα στοιχεία]: εξετάσεις αίματος, αξονική, ακτινογραφίες. Είχα σπάσει το κόκαλο κάτω από το δεξί μάτι. Τους έδειξα [στους αστυνομικούς]. Ζήτησαν τα χαρτιά μου. Είμαι παράνομος, και μου είπαν, πρέπει να σεβάλουμε φυλακή. Ήμουν τραυματισμένος. Τελικά τα παράτησα.¹⁴⁹

Ενδεικτική είναι και η εμπειρία του Kazim G. Ο 17χρονος Αφγανός Kazim G. δέχθηκε επίθεση τον Σεπτέμβριο του 2011 κοντά στην πλατεία Βικτωρίας από πολυμελή ομάδα ατόμων, μεταξύ των οποίων και ένα κορίτσι, οι οποίοι του επιτέθηκαν με μπουκάλι και τον χτύπησαν στο σώμα και στα πόδια με σκληρό αντικείμενο. Όπως μας είπε, «όταν οι αστυνομικοί είδαν ότι η εντολή μου να φύγω από την Ελλάδα είχε λήξει τέσσερις μέρες πριν, είπαν “δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα για σένα, γιατί είσαι παράνομος εδώ. Οπότε μπορείς απλά να πας να τους δείς”. Από το κεφάλι μου έτρεχε αίμα από το μπουκάλι, και είχα χτυπήσει στο χέρι αλλά... δεν με βοήθησαν».¹⁵⁰

¹⁴⁹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Hassan Mohammed, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁵⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Kazim G., Αθήνα, 2 Δεκεμβρίου 2011.

Ο Jawed Haidari, ένας 19χρονος Αφγανός που δεν διέθετε έγγραφα, είχε παρόμοια εμπειρία. Καθώς προσπαθούσε μετά βίας να επιστρέψει σπίτι του ύστερα από τον ξυλοδαρμό που είχε υποστεί από ομάδα τεσσάρων ή πέντε ατόμων αργά το βράδυ της 8ης Ιανουαρίου 2011 στην οδό Μιχαήλ Βόδα, συνάντησε τυχαία τρεις αστυνομικούς υπάλληλους. Αφού εξακρίβωσαν ότι ο Haidari δεν διέθετε νόμιμα έγγραφα, οι αστυνομικοί υπάλληλοι τον οδήγησαν στην πλατεία Αγίου Παντελεήμονα και τον άφησαν εκεί. Ο Haidari δεν μπορούσε να καταλάβει γιατί τον είχαν συνοδεύσει έως την πλατεία. «Δεν ξέρω», μας είπε. «Εγώ εξήγησα τι έγινε... αλλά δεν μου έδωσαν σημασία. Με ρώτησαν μόνο αν έχω χαρτιά».¹⁵¹

Σε άλλη περίπτωση που κατέγραψε η Human Rights Watch, η αστυνομία παρότρυνε τον 26χρονο Πακιστανό Asif Ali να δεχθεί τη συγγνώμη των δραστών ύστερα από επίθεση που είχε δεχθεί ο ίδιος και ένα φιλικό του πρόσωπο σε στάση λεωφορείου στη συνοικία του Ρέντη στην Αθήνα, τον Αύγουστο του 2011. Η αστυνομία έσπευσε στο σημείο ύστερα από κλήση που έλαβε από αυτόπτες μάρτυρες και έπιασε τους δράστες. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του Ali, οι αστυνομικοί υπάλληλοι τον ενημέρωσαν ότι μπορούσε να υποβάλει μήνυση μόνον εφόσον διέθετε νόμιμα έγγραφα και ότι θα ήταν προτιμότερο για όλους να ζητήσουν οι δράστες συγγνώμη «και να λήξει το θέμα εδώ».

Τα παιδιά ζήτησαν συγγνώμη. Δέχθηκα τη συγγνώμη. Δεν θέλω φασαρίες. Είναι δεύτερη χώρα μου [η Ελλάδα]. Ήθελα να κάνω μήνυση, αλλά είναι το θέμα ότι δεν έχω χαρτιά. Αν κάνω μήνυση, εγώ θα πάω φυλακή και αυτοί δεν θα πάνε. Αυτούς αύριο θα τους αφήσουν και εμένα θα με κρατήσουν στο τμήμα, μέσα.¹⁵²

Πράγματι, οι περισσότεροι μετανάστες χωρίς έγγραφα που μας παραχώρησαν συνέντευξη δεν είχαν καταγγείλει επίθεση στην αστυνομία. Η Deeqa Ibrahim, μία 19χρονη Σομαλή, μας εξήγησε ότι δεν πήγε στην αστυνομία «γιατί πολύς κόσμος δέχεται επιθέσεις και η αστυνομία τούς πάει στο νοσοκομείο και μετά δεν κάνει τίποτα. Άσε που θα μου ζητήσουν τα χαρτιά μου και θα με βάλουν φυλακή... Το ελληνικό κράτος δεν κάνει τίποτα. Εμείς ζητάμε σεβασμό. Ζητάμε ασφάλεια. Αν ήξερα ότι θα γίνονταν τέτοια πράγματα, θα είχα μείνει στη Σομαλία».¹⁵³ Η Ibrahim είχε δεχθεί επίθεση ένα βράδυ του Οκτωβρίου του 2011

¹⁵¹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Jawed Haidari, Αθήνα, 13 Ιανουαρίου 2012.

¹⁵² Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Asif Ali, Αθήνα, 7 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁵³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Deeqa Ibrahim, Αθήνα, 12 Ιανουαρίου 2012.

κοντά στην πλατεία Βικτώριας από πέντε άνδρες, οι οποίοι την χτύπησαν με μπουκάλι. Όταν ρωτήσαμε τον Saleh Ibrahim, έναν άλλο Σομαλό (που δεν σχετίζεται με την προαναφερθείσα υπόθεση) εάν πήγε στην αστυνομία ύστερα από την επίθεση που δέχθηκε, μας είπε: «Φυσικά και όχι! Γιατί, αν πάω στην αστυνομία, θα βάλω και άλλους μπελάδες στο κεφάλι μου».¹⁵⁴ Ο Juma Rizzaie, ένας 26χρονος Αφγανός, δήλωσε ότι δεν μπήκε στον κόπο να καταγγείλει την επίθεση που δέχθηκε τον Δεκέμβριο του 2011 «γιατί τέτοια πράγματα συμβαίνουν συχνά, και η αστυνομία το μόνο που λέει στον κόσμο είναι να πάει και να κάνει το ίδιο, οπότε ξέρω ότι δεν θα κάνουν τίποτα».¹⁵⁵

Η Human Rights Watch δεν γνωρίζει για περιπτώσεις στις οποίες μετανάστες χωρίς έγγραφα, οι οποίοι επιχείρησαν να καταγγείλουν επίθεση, τέθηκαν υπό κράτηση απλώς και μόνον επειδή διέμεναν στην Ελλάδα χωρίς να διαθέτουν νόμιμα έγγραφα. Εντούτοις, ένας αστυνομικός υπάλληλος, καθώς και εισαγγελικοί λειτουργοί με τους οποίους μιλήσαμε δεν απέκλεισαν ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Ο ανώνυμος αστυνομικός υπάλληλος που μας παραχώρησε συνέντευξη δήλωσε κατηγορηματικά: «Αμα κάποιος έρθει και δεν έχει χαρτιά, δεν μπορώ να τον αφήσω να φύγει».¹⁵⁶ Ανώτατη εισαγγελική λειτουργός στην Πάτρα υποστήριξε ότι, βάσει της νομοθεσίας, απαιτείται η κράτηση και η απέλαση θύματος που δεν διαθέτει έγγραφα.¹⁵⁷

Ο αντεισαγγελέας Πρωτοδικών Αθηνών Γεώργιος Καλούδης επέμεινε ότι οι μετανάστες που δεν διαθέτουν έγγραφα και είναι θύματα αξιόποινων πράξεων δεν θα τιμωρούνται. Αναγνωρίζοντας ότι, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, «εάν το θύμα δεν διαθέτει έγγραφα, η αστυνομία απλώς τούς αφήνει να φύγουν», ο κ. Καλούδης δήλωσε ότι η αστυνομία έχει υποχρέωση να κάνει δεκτή έγκληση ή μήνυση που υποβάλλεται από μετανάστη που δεν διαθέτει έγγραφα και παράλληλα να εξετάσει το νομικό καθεστώς του θύματος. Τα θύματα για τα οποία έχει ήδη εκδοθεί εντολή απέλασης μπορούν να υποβάλουν αίτημα αναστολής στο Τμήμα Απελάσεων.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Saleh Ibrahim, Αθήνα, 15 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁵⁵ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Juma Rizzaie, Αθήνα, 11 Ιανουαρίου 2012.

¹⁵⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με ανώνυμο αστυνομικό υπάλληλο, Ελλάδα, 16 Απριλίου 2012.

¹⁵⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Διονυσία Παπαδοπούλου, Προιστάμενη Εισαγγελέα Πρωτοδικών, Πάτρα, 1 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁵⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γεώργιο Καλούδη, αντεισαγγελέα Πρωτοδικών, Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών, Αθήνα, 8 Δεκεμβρίου 2011.

Επιμονή στην κατάθεση παραβόλου για την υποβολή μήνυσης

Η Human Rights Watch είναι ενήμερη για τρεις περιπτώσεις στις οποίες τα θύματα υποχρεώθηκαν, κατόπιν υποδείξεων από αστυνομικούς υπαλλήλους, να καταθέσουν παράβολο για να υποβάλουν έγκληση. Στα τέλη του 2010, η Ελλάδα εισήγαγε την κατάθεση παραβόλου 100 ευρώ (125 δολαρίων) για την υποβολή μηνύσεων στην αστυνομία. Ο Γιάννης Ιωαννίδης, γενικός γραμματέας Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, διευκρίνισε ότι η καθιέρωση του παραβόλου επιδιώκει να αποθαρρύνει την υποβολή μηνύσεων για επιπόλαιους λόγους, οι οποίες δημιουργούν συμφόρηση σε ένα χρόνια αργό σύστημα απονομής δικαιοσύνης.¹⁵⁹

Ο ελληνικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας διακρίνει μεταξύ των αυτεπαγγέλτως διωκόμενων και των κατ' έγκληση διωκόμενων αδικημάτων.¹⁶⁰ Κατά γενικό κανόνα, ύστερα από την καταγγελία ή την αναφορά αξιόποινης πράξης, η δημόσια αρχή υποχρεούται να προβεί στην άσκηση ποινικής δίωξης, ενώ σε περίπτωση αδικήματος το οποίο αφορά την πρόκληση περιορισμένης βλάβης σε βάρος ενός ατόμου (και όχι μείζονος δημοσίου συμφέροντος), απαιτείται κατά κανόνα η υποβολή έγκλησης από τον παθόντα για την κίνηση ποινικής δίωξης. Πολλά σοβαρά κακουργήματα –που τιμωρούνται με κάθειρξη από πέντε έτη έως ισόβια– διώκονται αυτεπάγγελτα, ενώ δεν συμβαίνει το ίδιο για πολλά πλημμελήματα – που τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι πέντε έτη. Για παράδειγμα, βάσει της ελληνικής νομοθεσίας, η επικίνδυνη σωματική βλάβη και η απλή σωματική βλάβη συνιστούν και τα δύο πλημμελήματα· το πρώτο διώκεται αυτεπάγγελτα, ενώ το δεύτερο διώκεται μόνον ύστερα από έγκληση του παθόντα. Ομοίως, η φθορά ξένης περιουσίας συνιστά πλημμέλημα το οποίο διώκεται ύστερα από έγκληση του παθόντα.

Εξ όσων συνάγουμε η εισαγγελική αρχή μπορεί να ασκεί την αυτεπάγγελτη αρμοδιότητά της για την κίνηση ποινικής δίωξης στη βάση ευθειών αναφορών από τις αστυνομικές αρχές ή το θύμα, από τα μέσα ενημέρωσης ή άλλες πηγές, καθώς και ύστερα από την παραλαβή έγκλησης. Οι αστυνομικές αρχές υποχρεούνται να αναφέρουν στην εισαγγελική αρχή, ακόμη και ελλείψει έγκλησης εκ μέρους του θύματος, κάθε αυτεπαγγέλτως διωκόμενο αδίκημα για το οποίο λαμβάνουν γνώση. Κοινώς, οι αστυνομικές αρχές οφείλουν να ενημερώνουν την εισαγγελική αρχή για κάθε καταγγελλόμενη επίθεση που

¹⁵⁹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γιάννη Ιωαννίδη, γενικό γραμματέα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Αθήνα, 7 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁶⁰ Ελληνικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, άρθρο 36.

προκαλεί επικίνδυνη σωματική βλάβη στο θύμα, ακόμη και στην περίπτωση ανεπίσημης καταγγελίας στον δρόμο ή στο αστυνομικό τμήμα.

Εντούτοις, ακόμη και στην περίπτωση αυτεπαγγέλτως διωκόμενου αδικήματος, εάν η εισαγγελική αρχή ενημερωθεί μέσω μήνυσης που υποβλήθηκε στην αστυνομία, ο εγκαλών υποχρεούται να καταθέσει το παράβολο.¹⁶¹ Σύμφωνα, ωστόσο, με όσα δήλωσαν ανώτεροι εισαγγελικοί λειτουργοί από την Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών στη Human Rights Watch, το παράβολο ισχύει μόνο στην περίπτωση ποινικών αδικημάτων τα οποία δεν δίδονται αυτεπάγγελτα και ότι, σε περίπτωση αμφισβήτησης ή αντιδικίας, ο εισαγγελέας είναι εκείνος που αποφασίζει κατά πόσον ισχύει ή όχι το παράβολο.¹⁶²

Δικαστικοί λειτουργοί, καθώς και αξιωματούχοι του Υπουργείου Δικαιοσύνης διαβεβαίωσαν τη Human Rights Watch ότι τα εγκλήματα όπου πιθανολογείται η ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου θα δίδονται αυτεπάγγελτα.¹⁶³ Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ωστόσο, δεν ορίζει ρητά ότι δίδεται αυτεπάγγελτα κάθε αδίκημα στο οποίο υπάρχει ως επιβαρυντική περίπτωση το ρατσιστικό κίνητρο, ανεξάρτητα από το είδος του αδικήματος.¹⁶⁴

Ο αστυνομικός υπάλληλος που μας παραχώρησε συνέντευξη υπό τον όρο ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία του δήλωσε ότι, στην πράξη, νιώθει την υποχρέωση να ζητεί από όλα τα θύματα να καταβάλουν το παράβολο.

Η θεωρία είναι καλή. Αλλά στην πράξη, άμα είκοσι άτομα έρθουν να καταθέσουν μήνυση κατ' αγνώστου, είναι μια διαδικασία πάρα πολύ χρονοβόρα και απασχολούνται δέκα υπηρεσίες για μια μήνυση που δεν έχει κανένα νόημα, γιατί είναι κατ' αγνώστου και δεν πρόκειται να τους βρεις

¹⁶¹ Επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με τον Δημήτρη Ζημιανίτη, εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών, 5 Ιουνίου 2012. Στο αρχείο της Human Rights Watch. Εξαιρέσεις από την υποχρέωση κατάθεσης του παραβόλου εισήχθησαν πρόσφατα με τον νόμο 4055/2012· σε αυτές περιλαμβάνονται τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και εμπορίας, καθώς και οι δημόσιοι λειτουργοί σε βάρος των οποίων τελούνται αξιόποινες πράξεις κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Θύματα άλλων αυτεπαγγέλτως διωκόμενων αδικημάτων με αποδεδειγμένη οικονομική αδυναμία δικαιούνται να λάβουν το ευεργέτημα της πενίας. Ό.π.

¹⁶² Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Ελένη Ράικου, προϊσταμένη της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών, και τον Γεώργιο Καλούδη, αντεισαγγελέα Πρωτοδικών, Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών, Αθήνα, 8 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁶³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Ελένη Ράικου, Προϊσταμένη της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών, Αθήνα, 8 Δεκεμβρίου 2011· συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γιάννη Ιωαννίδη, γενικό γραμματέα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Αθήνα, 7 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁶⁴ Επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με τον Δημήτρη Ζημιανίτη, εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών, 5 Ιουνίου 2012. Στο αρχείο της Human Rights Watch.

πότε [τους δράστες]. Θα την στείλεις στην εισαγγελία, θα την πάρουν, θα την βάλουν σε ένα συρτάρι... Θα την δούνε πάλι, θα δούνε ότι δεν έχει το παράβολο 100 ευρώ, θα πούνε ότι είναι άκυρη, και γεια σας.¹⁶⁵

Ένας άλλος αστυνομικός υπάλληλος ανέφερε στην ουσία το ίδιο πράγμα, όταν ερευνήτρια στη Human Rights Watch βοήθησε τη Razia Sharife, θύμα επίθεσης που περιγράφεται λεπτομερώς παραπάνω, να υποβάλει έγκληση. Ο αστυνομικός υπάλληλος δήλωσε ότι η αστυνομία έχει λάβει εντολή να μην κάνει δεκτές μηνύσεις χωρίς την κατάθεση του παραβόλου και επεσήμανε ότι οι εισαγγελικοί λειτουργοί «θέτουν αμέσως στο αρχείο» τις μηνύσεις αυτές.¹⁶⁶ Εν τέλει, έκανε δεκτή τη μήνυση της Sharife, παρότι δεν κατέθεσε το παράβολο.

Ο Adams Ziad, ένας 39χρονος Σουδανός που ζει στην Ελλάδα από το 2004, κατέθεσε, ωστόσο, το παράβολο για να καταγγείλει την επίθεση που δέχθηκε από ομάδα πέντε ατόμων τον Σεπτέμβριο του 2011. Παρακάτω, περιγράφονται οι λοιπές δυσκολίες που αντιμετώπισε κατά την υποβολή της μήνυσης. Στην τρίτη περίπτωση που πληροφορηθήκαμε, το θύμα αποφάσισε να μην προχωρήσει σε μήνυση ακριβώς διότι, όπως τον ενημέρωσαν οι αστυνομικοί υπάλληλοι, θα στοίχιζε 100 ευρώ.

Ο Mokhtar Azizi, ένας 25χρονος Ιρανός κουρδικής καταγωγής, είναι αιτών άσυλο και ζει στην Ελλάδα από το 2009. Στις 4 Απριλίου 2011, δέχθηκε επίθεση από τρεις άνδρες κοντά στην πλατεία Ομονοίας. Αφού τον κλότσησαν και τον γρονθοκόπησαν, οι δύο δράστες κατόρθωσαν να διαφύγουν, ενώ ο τρίτος ακινητοποιήθηκε από το θύμα. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του Azizi, οι τρεις αστυνομικοί υπάλληλοι που έσπευσαν στο σημείο επιχείρησαν να διαμεσολαβήσουν:

Η αστυνομία τού ζήτησε [του δράστη] να πει ότι δεν θα ξαναχτυπήσει μετανάστες και πρόσφυγες. Ο δράστης ζήτησε συγνώμη γι' αυτό που έκανε και είπε ότι δεν θα το ξανακάνει και η αστυνομία είπε, εντάξει, μπορείς να φύγεις. Αλλά εγώ δεν ήθελα να πει συγνώμη στην αστυνομία· εμένα δεν με ρώτησαν αν ήθελα να τον συγχωρήσω.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Συνέντευξη της Human Rights Watch με ανώνυμο αστυνομικό υπάλληλο, Ελλάδα, 16 Απριλίου 2012.

¹⁶⁶ Αστυνομικός υπάλληλος στο αστυνομικό τμήμα Αγίου Παντελεήμονα, 14 Ιανουαρίου 2012.

¹⁶⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Mokhtar Azizi, Αθήνα, 6 Δεκεμβρίου 2011.

Οι αστυνομικοί υπάλληλοι οδήγησαν, τελικά, τον Azizi, καθώς και τον φερόμενο ως δράστη στο αστυνομικό τμήμα Ομοιοίας, όπου τον ενημέρωσαν ότι, για να υποβάλει έγκληση, έπρεπε να καταβάλει το ποσό των 100 ευρώ. Παρότι ζήτησε να επικοινωνήσει τηλεφωνικά με τη ΜΚΟ «Γιατροί του Κόσμου» ή με δικηγόρο, κάτι τέτοιο δεν του επιτράπη. Μας είπε ότι οι αστυνομικοί υπάλληλοι τον απείλησαν ότι θα τον έθεταν υπό κράτηση σε περίπτωση που επιχειρούσε να μιλήσει στο τηλέφωνο. Δεδομένου ότι δεν διέθετε τα χρήματα, ο Azizi δεν προχώρησε σε μήνυση.

Ανεπαρκής απόκριση και διερεύνηση

Η Human Rights Watch μίλησε με 37 θύματα επιθέσεων τα οποία, όπως δήλωσαν, είχαν κάποιο είδος επαφής με την αστυνομία αμέσως μετά από επίθεση που είχαν δεχθεί. Μόνον επτά εξ αυτών επιχείρησαν, στη συνέχεια, να υποβάλουν έγκληση ή μήνυση, από τις οποίες μόνον οι πέντε χαρακτηρίστηκαν παραδεκτές. Κανένα από τα θύματα δεν διαπίστωσε πρόοδο στην υπόθεσή του ή έστω είχε εκ νέου επικοινωνία με την αστυνομία στο πλαίσιο των ερευνών.

Υπάρχουν, φυσικά, πραγματικά εμπόδια στο πλαίσιο διερεύνησης υποθέσεων όπου το θύμα δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσει τους δράστες ή να παράσχει λεπτομερείς περιγραφές. Αναφερόμενος στο υποθετικό σενάριο όπου το θύμα δέχεται επίθεση από δέκα άτομα τα οποία δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσει, ο ανώνυμος αστυνομικός υπάλληλος που αναφέρεται παραπάνω δήλωσε: «Στέλνουμε ένα σήμα σε όλες τις υπηρεσίες για “αναζήτηση δέκα ατόμων” και μετά, μια που το κάναμε, μια που δεν το έκανε κανένας. Θα μπει στο αρχείο».¹⁶⁸

Εντούτοις, η προφανής πάγια ανεπάρκεια της αστυνομίας να επιδείξει οποιαδήποτε επιμέλεια στη διερεύνηση υποθέσεων υποδηλώνει την ύπαρξη μιας παγιωμένης συμπεριφοράς αδιαφορίας, στην καλύτερη περίπτωση, και αμέλειας, στη χειρότερη. Παρά το γεγονός ότι, σε αρκετά περιστατικά που καταγράψαμε, οι αστυνομικές αρχές εξασφάλισαν ασθενοφόρο για την περίθαλψη των θυμάτων, ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις εκείνες όπου η αστυνομία μετέβη στη συνέχεια στο νοσοκομείο, προκειμένου να λάβει λεπτομερή κατάθεση από το θύμα ύστερα από επίθεση που είχε δεχθεί. Μετά την επέμβαση της αστυνομίας σε επίθεση που διαπράχθηκε σε βάρος δύο Αιγυπτίων και ενός Παλαιστινίου στις 8 Μαΐου 2012 στην Καλλιθέα και τη διακομιδή και των τριών θυμάτων στο νοσοκομείο, η

¹⁶⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με ανώνυμο αστυνομικό υπάλληλο, Ελλάδα, 16 Απριλίου 2012.

αστυνομία έλαβε τελικά κατάθεση μόνον από ένα από τα θύματα.¹⁶⁹ Στην περίπτωση της Sharife, που περιγράφεται αναλυτικά παραπάνω, η αστυνομία ουδέποτε έλαβε κατάθεση από τους αυτόπτες μάρτυρες των πολλαπλών επιθέσεων στο διαμέρισμά της.

Ο Qadir Hossaini, ο 33χρονος αφγανός διερμηνέας από τη ΜΚΟ «Γιατροί του Κόσμου», παρέμεινε επί μία εβδομάδα στο νοσοκομείο και έκανε ράμματα κοντά στο δεξί του μάτι ύστερα από επίθεση που δέχθηκε στις 15 Σεπτεμβρίου 2010, κοντά στην εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα, από ομάδα 25 ατόμων, όπως εικάζεται από τους αυτόπτες μάρτυρες. Ο Hossaini, παρότι δεν ανακαλεί το περιστατικό, κατόρθωσε να συρθεί έως το πλησιέστερο αστυνομικό τμήμα, όπου οι αστυνομικοί υπάλληλοι κάλεσαν ασθενοφόρο. Ο Hossaini δήλωσε στη Human Rights Watch:

Η αστυνομία δεν με ρώτησε τίποτα τότε [εκείνη την ημέρα], αλλά τρεις μέρες μετά, αφού με είδαν στην τηλεόραση, δύο αστυνομικοί από το κεντρικό αστυνομικό τμήμα [ΓΑΔΑ] ήρθαν να μου πάρουν κατάθεση. Τους έδωσα τα ονόματα των φίλων μου, αλλά η αστυνομία δεν επικοινωνήσε ποτέ μαζί τους. Σχεδόν δύο μήνες μετά, με κάλεσαν στο κεντρικό αστυνομικό τμήμα [ΓΑΔΑ] και με ρώτησαν για τη στάση της αστυνομίας. Έκτοτε, δεν είχα καμία απολύτως επαφή με την αστυνομία. Όταν ήρθαν στο νοσοκομείο, με ρώτησαν αν ήθελα να υποβάλω μήνυση, αλλά τους είπα ότι δεν θα μπορούσα να τους αναγνωρίσω [τους δράστες]. Το μέρος που με χτύπησαν ήταν πολύ σκοτεινό. Το μόνο που θυμάμαι είναι ότι ήταν νεαροί, γύρω στα 17 ή στα 18, και όλοι τους αγόρια.¹⁷⁰

Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα θύματα έκαναν λόγο για απαράδεκτο τρόπο απόκρισης των αστυνομικών αρχών στο σημείο της επίθεσης, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου οι φερόμενοι ως δράστες βρίσκονταν ακόμη εκεί. Ο Adams Ziad, που αναφέρεται παραπάνω, δέχθηκε επίθεση από ομάδα τεσσάρων ανδρών και μίας γυναίκας στις 12 Σεπτεμβρίου 2011, γύρω στις 9 π.μ., στην Καλλιθέα, ενώ πήγαινε στη δουλειά του. Οι δράστες τον εξύβρισαν, τον χτύπησαν στο πρόσωπο και στο κεφάλι και κατέστρεψαν τα προσωπικά του αντικείμενα.¹⁷¹

¹⁶⁹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Bishoy (το επώνυμο δεν αποκαλύπτεται κατόπιν αιτήματος του συνομιλητή), θύμα της επίθεσης, Αθήνα, 12 Μαΐου 2012.

¹⁷⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Qadir Hossaini, Αθήνα, 6 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁷¹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Adams Ziad, Αθήνα, 29 Νοεμβρίου 2011.

Ο Ziad κατόρθωσε να διαφύγει και αρκετά κοντά στο σημείο της επίθεσης συνάντησε τέσσερις αστυνομικούς υπαλλήλους. Τους διηγήθηκε τι είχε συμβεί και τους έδωσε και περιγραφή του οχήματος των δραστών, αναφέροντας τμήμα του αριθμού της πινακίδας κυκλοφορίας. Ενώ μιλούσε με τους αστυνομικούς υπαλλήλους, οι δράστες επέστρεψαν στο σημείο της επίθεσης. Παρά την εμφανή διάθεση ενός αστυνομικού να προσεγγίσει μαζί με τον Ziad τους φερόμενους ως δράστες, οι συνάδελφοί του τον απέτρεψαν, επιμένοντας ότι ο Ziad έπρεπε να μεταβεί στο πλησιέστερο αστυνομικό τμήμα για να υποβάλει καταγγελία. Εντούτοις, κράτησαν τη ροζ κάρτα του Ziad (απόδειξη του καθεστώτος του ως αιτούντα άσυλο), την οποία και παρέλαβε αργότερα από το αστυνομικό τμήμα Καλλιθέας.

Ο Ziad αντιμετώπισε και άλλες δυσκολίες στην προσπάθειά του να καταγγείλει το έγκλημα. Οι αστυνομικοί υπάλληλοι του τμήματος Καλλιθέας τον ενημέρωσαν ότι δεν μπορούν να καταχωρίσουν την καταγγελία χωρίς αναφορά από τους αστυνομικούς υπαλλήλους στο σημείο της επίθεσης· ο Ziad υποχρεώθηκε να μεταβεί στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αθηνών (ΓΑΔΑ) για να λάβει αντίγραφο της αναφοράς. Την επομένη, στις 13 Σεπτεμβρίου, επέστρεψε στο αστυνομικό τμήμα Καλλιθέας με ένα μικροσκοπικό σημείωμα που είχε λάβει ως απόδειξη της αναφοράς που είχε κατατεθεί στη ΓΑΔΑ. Ο Ziad, όπως μας είπε, αρνήθηκε τελικά να υπογράψει την έκθεση που συνέταξε ο υπάλληλος εκείνη την ημέρα, διότι περιείχε λάθη. Ζήτησε τη συνδρομή δικηγόρου για τη σύνταξη της δικής του καταγγελίας σχετικά με το συμβάν, την οποία και κατέθεσε στις 14 Σεπτεμβρίου. Όπως έχει όμως προαναφερθεί, έπρεπε να καταβάλει παράβολο 100 ευρώ. Ο Ziad έλαβε παραπεμπτικό για εξέταση από ιατροδικαστή, μόνον αφού υπέβαλε τη μήνυση και ενώ είχαν περάσει δύο ημέρες από την επίθεση. Εώς τις αρχές Μαΐου του 2012 ο Ziad δεν είχε καμία ενημέρωση από την αστυνομία σχετικά με τη διερεύνηση της υπόθεσης.¹⁷²

Ο Cidiki Kaba, ένας 36χρονος αιτών άσυλο από τη Σενεγάλη, δέχθηκε επίθεση από έναν άνδρα και δύο εφήβους στις 26 Νοεμβρίου 2011, γύρω στις 9 μ.μ., στη συνοικία των Αγίων Αναργύρων στο κέντρο της Αθήνας. Ο άνδρας, αφού τον γρονθοκόπησε και τον κλότσησε, στη συνέχεια τράβηξε μαχαίρι. Οι κάτοικοι της περιοχής που προσέτρεξαν σε βοήθεια του Kaba έπιασαν τους δύο νεαρούς δράστες και κάλεσαν την αστυνομία. Ο άνδρας διέφυγε.¹⁷³

¹⁷² Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Adams Ziad, Αθήνα, 9 Μαΐου 2012.

¹⁷³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Cidiki Kaba (ψευδώνυμο), Αθήνα, 29 Νοεμβρίου 2011.

Η αστυνομία οδήγησε τον Kaba και τους δύο έφηβους στο αστυνομικό τμήμα Ιλίου / Αγίων Αναργύρων, όπου υπήρξε, όπως προκύπτει, μεγάλη συζήτηση γύρω από το ζήτημα της επίσημης καταγραφής του περιστατικού. «Ένας από τους αστυνομικούς είπε πως δεν άξιζε τον κόπο, πως [οι δύο συλληφθέντες] ήταν ανήλικοι και πως ο άλλος είχε διαφύγει, αλλά υπήρξε διαφωνία μεταξύ τους και τότε ρώτησαν τον προϊστάμενό τους που είπε πως, άμα υπάρχει μαχαίρι, πρέπει να κάνουν αναφορά».¹⁷⁴

Η Human Rights Watch ζήτησε ενημέρωση για την εν λόγω υπόθεση σε επιστολή που απηύθυνε στην εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών και στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη στις 4 Απριλίου 2012. Κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας Έκθεσης δεν είχαμε λάβει καμία απάντηση.

Ο Baktiar Mohammadi ήταν τόσο εξοργισμένος από τη στάση της αστυνομίας, που υπέβαλε έγκληση στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών. Ο Mohammadi, ένας 23χρονος Αφγανός αιτών άσυλο, ο οποίος ζει στην Ελλάδα εδώ και έξι χρόνια, δέχθηκε επίθεση στις 6 Αυγούστου 2009 μπροστά από την εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα. Ομάδα δέκα ατόμων τού επιτέθηκε επειδή αρνήθηκε να αλλάξει πορεία συμμορφούμενος προς την υπόδειξη ενός άνδρα ότι ως μουσουλμάνος δεν μπορούσε να περνάει μπροστά από την εκκλησία. «Με χτύπησαν στο πρόσωπο, στο κεφάλι, στα χείλη. Είχα αίματα [στο πρόσωπό μου]», δήλωσε ο Mohammadi.¹⁷⁵

Και μετά δεν ξέρω, για μισή ώρα νομίζω πως ήμουνα ξαπλωμένος κάτω, δεν ξέρω πού ήμουνα. Και μετά πήγα σιγά σιγά στην αστυνομία, που είναι εδώ κοντά [τμήμα Αγίου Παντελεήμονα], και είπα «με χτύπησαν δέκα άτομα μπροστά στην εκκλησία, μπορείτε να με βοηθήσετε;» και λέει «όχι, πήγαινε στον γιατρό πρώτα και μετά να έρθεις εδώ», εγώ λέω «πώς να πάω, ήρθα εδώ με τα τέσσερα πόδια μου, σαν ζωο. Πώς να πάω στον γιατρό;» Μου είπαν «πάρε ταξί». Πήρα τηλέφωνο έναν φίλο μου και του είπα να έρθει να πάμε στο νοσοκομείο. Ο φίλος μου ήρθε, πήγαμε μαζί στο νοσοκομείο, μέχρι τις τέσσερις το πρωί από τις εννέα το βράδυ, και μετά γυρίσαμε πίσω στην αστυνομία... Μου λένε, «τι κάνεις εδώ; Φύγε και να έρθεις το μεσημέρι». Πήγα στο σπίτι και γύρισα πάλι το μεσημέρι και μου λένε «τώρα

¹⁷⁴ Ο.π.

¹⁷⁵ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Baktiar Mohammadi, Αθήνα, 11 Ιανουαρίου 2012.

είναι μεσημεριανό, πρέπει να φάμε εμείς, έλα πάλι το απόγευμα». Πήγα σπίτι και γύρισα το απόγευμα [στο τμήμα] και μου λένε ότι ο προϊστάμενος δεν είναι εδώ, και εγώ λέω «μας κοροϊδεύετε εσείς; Τι κάνετε;»¹⁷⁶

Κατόπιν υποδείξεων που έλαβε από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, ο Mohammadī επέβαλε μήνυση απευθείας στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών για την επίθεση σε βάρος του, καθώς και κατά των αστυνομικών υπαλλήλων για παράβαση καθήκοντος. Ύστερα από δύο και πλέον χρόνια, ο Mohammadī έλαβε επιστολή από την Εισαγγελία, με ημερομηνία 24 Νοεμβρίου 2011, με την οποία τον ενημέρωνε ότι δεν υπήρχαν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία για τη θεμελίωση του ισχυρισμού περί αστυνομικής αμέλειας, αλλά ότι η υπόθεση των τραυματισμών που προκλήθηκαν από άγνωστους δράστες εξακολουθεί να τελεί υπό διερεύνηση.¹⁷⁷ Η επιστολή, με ημερομηνία 4 Απριλίου 2012, που απνύθυνε η Human Rights Watch προς την Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών, με την οποία ζητούσε ενημέρωση για τυχόν εξελίξεις στην εν λόγω υπόθεση δεν είχε λάβει καμία απάντηση κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας Έκθεσης.

Μη δίωξη των επιθέσεων ως εγκλημάτων μίσους

Η απροθυμία των αστυνομικών αρχών να καταγράψουν και να κινήσουν την ουσιώδη προκαταρκτική διαδικασία για την έρευνα βίαιων επιθέσεων σε βάρος μεταναστών και αιτούντων άσυλο έχει ως αποτέλεσμα την παραπομπή ελάχιστων υποθέσεων στη δικαιοσύνη. Η Human Rights Watch είναι ενήμερη για μία μόνο σημαντική υπόθεση, η οποία και περιγράφεται παρακάτω, με θύμα έναν Αφγανό αιτούντα άσυλο, ο οποίος τραυματίστηκε με μαχαίρι κατά τη διάρκεια επίθεσης που δέχθηκε από συμμορία τον Σεπτέμβριο του 2011. Παρά το γεγονός ότι οι εισαγγελικοί λειτουργοί που παραχώρησαν συνέντευξη στη Human Rights Watch επέμειναν στην άποψη ότι τα θύματα μπορούν, αντί να υποβάλουν μήνυση στην αστυνομία, να προσφεύγουν απευθείας στις εισαγγελικές αρχές, στην πλειονότητά τους δεν ενεργούν με τον τρόπο αυτό, είτε διότι δεν γνωρίζουν την ύπαρξη της δυνατότητας αυτής είτε διότι η κατάθεση εγγράφου στην Εισαγγελία φαντάζει ενδεχομένως αρκετά περίπλοκη διαδικασία.

Το σύστημα δικαιοσύνης φαίνεται ότι δεν είναι επαρκώς προετοιμασμένο να αντιμετωπίσει με αποτελεσματικό τρόπο τις περιπτώσεις εκείνες που καταγγέλλονται. Η διάταξη του

¹⁷⁶ Ο.π.

¹⁷⁷ Στο αρχείο της Human Rights Watch.

2008 του ελληνικού Ποινικού Κώδικα, με την οποία καθιερώνεται η επιβαρυντική περίπτωση του ρατσιστικού κινήτρου, δεν έχει εφαρμοστεί ποτέ μέχρι σήμερα. Οι εισαγγελικοί και δικαστικοί λειτουργοί δεν λαμβάνουν καμία ειδίκευση, ενώ δεν υπάρχουν εισαγγελείς καθ' ύλην αρμόδιοι για την εξέταση ρατσιστικών και ξενοφοβικών εγκλημάτων. Πρόσφατα θετικά βήματα, όπως αίτημα του Υπουργείου Δικαιοσύνης για κοινοποίηση των κατευθυντηρίων γραμμών που αφορούν τη ρατσιστική και ξενοφοβική βία σε όλους τους εισαγγελικούς λειτουργούς, υποδηλώνουν ότι έχει αρχίσει να εφιστάται η προσοχή στο φαινόμενο της ρατσιστικής βίας.

Οι εισαγγελείς κακουργημάτων στην Ελλάδα έχουν υποχρέωση να ενεργούν είτε αυτεπάγγελα ή ύστερα από έγκληση του παθόντα, να εποπτεύουν τις έρευνες των διωκτικών αρχών και να ασκούν ποινική δίωξη επί αξιόποινων πράξεων εφόσον υπάρχουν βάσιμα αποδεικτικά στοιχεία. Όπως έχει προαναφερθεί, το είδος του ποινικού αδικήματος είναι εκείνο που καθορίζει κατά πόσον η εισαγγελική αρχή υποχρεούται να κινήσει δίωξη, ακόμη και ελλείψει έγκλησης εκ μέρους του παθόντα. Παρά το γεγονός ότι οι εισαγγελικές αρχές είναι καθ' ύλην αρμόδιες για την εξακρίβωση της αλήθειας και την άσκηση ποινικής δίωξης εφόσον συντρέχουν λόγοι,¹⁷⁸ στην πράξη, τα θύματα απευθύνονται σε δικηγόρους για την εκπροσώπηση των υποθέσεων τους ενώπιον του δικαστηρίου. Ο Χρήστος Ροζάκης, πρώην αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, διευκρίνισε ότι τυχόν περιορισμοί στον ρόλο του εισαγγελέα στη δίκη είναι πρακτικής και όχι θεσμικής φύσεως, επικαλούμενος την έλλειψη χρόνου ή βούλησης.¹⁷⁹ Σύμφωνα με τον αντεισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών κ. Καλούδη, καθοριστικό ρόλο για τον εισαγγελέα επιφυλάσσει το στάδιο της επιβολής της ποινής, όταν θα κληθεί να συμβάλει στην αναγνώριση των κινήτρων που θα επηρεάσουν την απόφαση του δικαστή.¹⁸⁰

Ο χειρισμός των περισσότερων φακέλων καθ' όλη τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας ανατίθεται σε διαφορετικούς εισαγγελικούς λειτουργούς, με τον πρώτο εισαγγελικό λειτουργό να εποπτεύει το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης, έναν δεύτερο λειτουργό να καθορίζει κατά πόσον απαιτείται η άσκηση ποινικής δίωξης και έναν τρίτο να παρίσταται στο δικαστήριο. Οι εισαγγελικοί λειτουργοί ενημερώνονται σε μηνιαία βάση για τις

¹⁷⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Δημήτρη Ζημιανίτη, εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών, Αθήνα, 9 Μαΐου 2012· τον Χρήστο Ροζάκη, πρώην αντιπρόεδρο του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Αθήνα, 11 Μαΐου 2012.

¹⁷⁹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χρήστο Ροζάκη, Αθήνα, 11 Μαΐου 2012.

¹⁸⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γεώργιο Καλούδη, αντεισαγγελέα Πρωτοδικών, Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών, Αθήνα, 8 Δεκεμβρίου 2011.

ημερομηνίες εκείνες τον επόμενο μήνα κατά τις οποίες τελούν «σε καθεστώς εφημερίας» και οφείλουν, ως εκ τούτου, να παρίστανται στο δικαστήριο· έτσι, μπορούν να έχουν πρόσβαση στους φακέλους των δικογραφιών που θα εκπροσωπήσουν στο δικαστήριο κατά τρόπο έγκαιρο. Ο εισαγγελέας Πρωτοδικών Αθηνών Δημήτρης Ζημιανίτης διευκρίνισε ότι ο υπερβολικός αριθμός προσφυγών που κατατίθενται κάθε χρόνο –300.000 υποθέσεις για μόλις 120 εισαγγελικούς λειτουργούς– καθιστά πρακτικά αδύνατη τη μόνιμη ανάθεση των φακέλων των δικογραφιών σε εισαγγελικούς λειτουργούς.¹⁸¹ Ο κ. Ροζάκης ισχυρίστηκε ότι αυτή η έλλειψη συνέχειας δεν δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα, αλλά μάλλον υποχρεώνει τους εισαγγελικούς λειτουργούς να μεριμνούν για τον όσο το δυνατόν πληρέστερο σχηματισμό των φακέλων των δικογραφιών, καθιστώντας δυνατή την παραλαβή τους από τους επόμενους εισαγγελικούς λειτουργούς.¹⁸²

Εντούτοις, η έλλειψη συνέχειας εγείρει ανησυχίες σχετικά με την ποιότητα της ασκούμενης δίωξης σε περίπλοκες υποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων όσων αφορούν εικαζόμενο ρατσιστικό κίνητρο, το οποίο πρέπει να αποδειχθεί πέραν πάσης αμφιβολίας. Παρότι υπάρχουν ειδικοί εισαγγελείς για τη δίωξη ποινικών αδικημάτων όπως η ενδοοικογενειακή βία, το οργανωμένο έγκλημα και η διακίνηση ναρκωτικών, δεν υπάρχουν αντίστοιχα εισαγγελικοί λειτουργοί με ειδική εμπειρογνωμοσύνη σε ρατσιστικά και ξενοφοβικά εγκλήματα. Ο κ. Ζημιανίτης, ο οποίος αποτελεί επίσης τον σύνδεσμο της ελληνικής κυβέρνησης με το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR) του ΟΑΣΕ, τάχθηκε υπέρ του διορισμού ενός εισαγγελικού λειτουργού στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών ο οποίος θα παρέχει εμπειρογνωμοσύνη σε συναδέλφους για τέτοιου είδους ποινικά αδικήματα.¹⁸³

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η Ελλάδα προχώρησε το 2008 στην τροποποίηση του Ποινικού της Κώδικα προκειμένου να καθιερώσει το «μίσος εθνικό, φυλετικό, θρησκευτικό», καθώς και το «μίσος λόγω διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού» ως επιβαρυντική περίπτωση κατά την τέλεση αξιόποινης πράξης.¹⁸⁴ Με βάση τις γενικές

¹⁸¹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Δημήτρη Ζημιανίτη, Αθήνα, 9 Μαΐου 2012.

¹⁸² Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χρήστο Ροζάκη, Αθήνα, 11 Μαΐου 2012.

¹⁸³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Δημήτρη Ζημιανίτη, Αθήνα, 9 Μαΐου 2012.

¹⁸⁴ Νόμος 3719/2008 (ΦΕΚ 241/Α'/26.11.2008), άρθρο 23, παράγραφος 1. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης, Σωτήριος Χατζηγάκης, στη συνοδευτική της προταθείσας τροπολογίας αιτιολογική έκθεση, αναφέρει ότι η μεταρρύθμιση ανταποκρίνεται σε επανειλημμένες συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας και, παρότι περιττή, κρίνεται επιθυμητή «προκειμένου η χώρα μας να μην δίδει την εικόνα στο Συμβούλιο της Ευρώπης ότι δόθεν υστερεί στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ειδικότερα στην αντιμετώπιση των φαινομένων ρατσισμού, ξενοφοβίας και μισαλλοδοξίας». Τροπολογία υπ' αριθ. 347/21 που κατατέθηκε από τον υπουργό Δικαιοσύνης,

αρχές του ελληνικού Ποινικού Δικαίου η ύπαρξη επιβαρυντικής περίπτωσης παρέχει στον δικαστή τη διακριτική ευχέρεια να επιβάλει την ανώτατη προβλεπόμενη ποινή.

Εξ όσων γνωρίζουμε, στα τέσσερα περίπου χρόνια από τη θέσπισή της η επιβαρυντική περίπτωση δεν έχει εφαρμοστεί ούτε μία φορά. Μιλήσαμε με οκτώ εισαγγελείς και έναν αξιωματούχο του Υπουργείου Δικαιοσύνης και κανείς τους δεν ήταν σε θέση να αναφέρει κάποια υπόθεση.

Σχέδιο νόμου το οποίο κατατέθηκε τον Δεκέμβριο του 2011 επεδίωκε την τροποποίηση της διάταξης αυτής ως εξής: «Η τέλεση της πράξης λόγω μίσους κατά ομάδας προσώπων ή προσώπου, που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή ή το σεξουαλικό προσανατολισμό συνιστά επιβαρυντική περίπτωση».¹⁸⁵ Το νομοσχέδιο, του οποίου οι κύριες διατάξεις βελτιώνουν και καθιστούν αυστηρότερες τις ποινικές κυρώσεις για τη διάδοση ρατσιστικού υλικού και την υποκίνηση σε μίσος, αποσύρθηκε στα μέσα Ιανουαρίου του 2012 ενώ επρόκειτο να συζητηθεί στην Ολομέλεια, προφανώς λόγω αντιρρήσεων που αφορούσαν συμπληρωματική τροπολογία άσχετη με το κύριο αντικείμενο του νομοσχεδίου.¹⁸⁶

Αναγνωρίζοντας την αδυναμία αποτελεσματικής εφαρμογής της ισχύουσας διάταξης, ο Γιάννης Ιωαννίδης, γενικός γραμματέας Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, δήλωσε ότι το εν λόγω σχέδιο νόμου θα μπορούσε να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση δεδομένων «των βελτιώσεων που θα επέφερε στη διάταξη του Ποινικού Κώδικα και του παιδαγωγικού σκοπού που θα υπηρετούσε».¹⁸⁷

Ο κ. Ζημιανίτης επεσήμανε στη Human Rights Watch ότι υπήρξαν συζητήσεις για την περαιτέρω βελτίωση του σχεδίου νόμου πριν από την εκ νέου κατάθεσή του ενώπιον της

Σωτήριο Χατζηγάκη στο σχέδιο νόμου «Μεταρρυθμίσεις για την οικογένεια, το παιδί, την κοινωνία και άλλες διατάξεις», 23 Οκτωβρίου 2008. <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bbb19498-1ec8-431f-82e6-023bb91713a9/M-SYMBIOSI.347.pdf> (πρόσβαση στις 17 Μαΐου 2012).

¹⁸⁵ Σχέδιο νόμου «Καταπολέμηση εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας», άρθρο 5, κατατέθηκε στις 5 Δεκεμβρίου 2011. Στο αρχείο της Human Rights Watch.

¹⁸⁶ “Anti-racism bill halted in tracks” (Νομοσχέδιο κατά του ρατσισμού αποσύρεται στο παρά πέντε), Ekathimerini, 16 Ιανουαρίου 2012, http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_ws1_1_16/01/2012_422986 (πρόσβαση στις 17 Ιανουαρίου 2012).

¹⁸⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γιάννη Ιωαννίδη, γενικό γραμματέα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Αθήνα, 7 Δεκεμβρίου 2011.

Βουλής. Ειδικότερα τάχθηκε υπέρ της συμπερίληψης της επιβαρυντικής περίπτωσης του ρατσιστικού κινήτρου σε συγκεκριμένα άρθρα του Ποινικού Κώδικα χαρακτηρίζοντας ορισμένα ποινικά αδικήματα, όπως π.χ. η σωματική βλάβη και η φθορά ξένης περιουσίας. Όπως υποστήριξε, η προσέγγιση αυτή θα καθιστούσε τη διάταξη περισσότερο γνωστή και προσβάσιμη στους εισαγγελείς, αυξάνοντας τις πιθανότητες εφαρμογής της.¹⁸⁸

Σε μια ενέργεια προς τη σωστή κατεύθυνση, ο κ. Ιωαννίδης απεύθυνε τον Απρίλιο του 2012 επιστολή, προς τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, με την οποία τον καλούσε να καταρτίσει και να κοινοποιήσει στους εισαγγελικούς λειτουργούς κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τον βαθμό επιμέλειας που πρέπει να επιδεικνύουν κατά τη διερεύνηση και την ποινική δίωξη κάθε καταγγελίας που αφορά πιθανή τέλεση ρατσιστικού και ξενοφοβικού εγκλήματος.¹⁸⁹ Κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας Έκθεσης, οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές δεν είχαν ακόμη κοινοποιηθεί.

Ali Rahimi: Αναμένοντας την απονομή δικαιοσύνης

Η προσφυγή του Ali Rahimi στη δικαιοσύνη αναδεικνύει τα κακώς κείμενα στον τρόπο λειτουργίας των αστυνομικών αρχών και του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα. Κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας Έκθεσης, η εκδίκαση της δίκης δύο ανδρών και μίας γυναίκας που κατηγορούνται για την επίθεση σε βάρος του Rahimi και δύο φίλων του τον Σεπτέμβριο του 2011, κατά την οποία οι φερόμενοι ως δράστες τον τραυμάτισαν πέντε φορές στον θώρακα με μαχαίρι σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του θύματος, είχε αναβληθεί έξι φορές. Η επόμενη δικάσιμος έχει οριστεί για τον Σεπτέμβριο του 2012. Αδιευκρίνιστο παραμένει το κατά πόσον η εισαγγελική αρχή θα υποστηρίξει την ύπαρξη ρατσιστικού ή ξενοφοβικού κινήτρου κατά την τέλεση της επίθεσης. Οι τρεις κατηγορούμενοι βαρύνονται με την κατηγορία της επικίνδυνης σωματικής βλάβης, η οποία ως πράξη πλημμεληματικού χαρακτήρα τιμωρείται με ποινή φυλάκισης από τρεις μήνες μέχρι πέντε έτη.

Ο 27χρονος Rahimi βρισκόταν μαζί με δύο συμπατριώτες του Αφγανούς, τους Reza Mohammed και Mohammad Mohammad Ali, μπροστά σε κτίριο στη συνοικία του Αγίου Παντελεήμονα στις 16 Σεπτεμβρίου 2011 γύρω στις 9 μ.μ., όταν τους προσέγγισε ομάδα δεκαπέντε ατόμων. Αφού τους ρώτησαν από πού είναι, οι δράστες «άρχισαν να μας βρίζουν,

¹⁸⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Δημήτρη Ζημιανίτη, Αθήνα, 8 Μαΐου 2012.

¹⁸⁹ Ο.π.· “Prosecutors on the lookout for racist incidents” (Σε επιφυλακή οι εισαγγελείς για ρατσιστικές επιθέσεις), *ekathimerini.com*, 25 Απριλίου 2012 (πρόσβαση στις 28 Απριλίου 2012).

να μας λένε βρωμιάρηδες, να φύγουμε από τη χώρα, και ξαφνικά άρχισαν να μας επιτίθενται». ¹⁹⁰ Ο Mohammad Ali διέφυγε, ενώ ο Mohammed, ο οποίος δέχθηκε χτύπημα στο κεφάλι, κατόρθωσε να διαφύγει προς τις εσωτερικές σκάλες του κτιρίου. Ένας άνδρας και μία γυναίκα τον κυνήγησαν στα σκαλιά, αλλά κατόρθωσε να μπει στο διαμέρισμά του και να διαφύγει τον κίνδυνο. Ο Rahimi, ωστόσο, έπεσε στα χέρια τουλάχιστον πέντε δραστών οι οποίοι τον είχαν καταδιώξει στο εσωτερικό του κτιρίου. «Με χτυπήσανε με κλοτσιές, μπουινιές και με ένα μπουκάλι μπίρας, και με μαχαίρωσαν μία φορά δίπλα στην καρδιά, μία φορά στον θώρακα και τρεις στην πλάτη». ¹⁹¹

Ο Ali Rahimi στο νοσοκομείο, αμέσως μετά την επίθεση που δέχθηκε τον Σεπτέμβριο του 2011.
© 2011 Yunus Mohammadi

Ύστερα από κλήση που έλαβε από φιλικό πρόσωπο του θύματος το οποίο διαμένει στο κτίριο, η αστυνομία έσπευσε στο σημείο και κάλεσε ασθενοφόρο. Ο Rahimi ήταν, έως τη στιγμή εκείνη, σε θέση να υποδείξει στην αστυνομία τον άνδρα που τον μαχαίρωσε και που εξακολουθούσε να βρίσκεται μπροστά στο κτίριο. Ο Mohammed, ο οποίος έγινε μάρτυρας της επίθεσης από τις σκάλες, ήταν επίσης σε θέση να αναγνωρίσει τον άνδρα που μαχαίρωσε τον Rahimi. Σύμφωνα με τον Rahimi και τον Mohammed, ο άνδρας και η γυναίκα που καταδίωξαν τον Mohammed στις σκάλες, εξακολουθούσαν να βρίσκονται κοντά στο σημείο της επίθεσης, και τα θύματα υπέδειξαν στην αστυνομία τους δράστες. Η αστυνομία δεν προέβη στη σύλληψη ή στην ανάκριση των δραστών εκείνη τη στιγμή.

Ενώ ο Rahimi διακομιζόταν εσπευσμένα στο νοσοκομείο, ο Mohammed και ο φερόμενος ως δράστης οδηγήθηκαν στο αστυνομικό τμήμα του Αγίου Παντελεήμονα. Εκεί ο Mohammed διέκρινε από το παράθυρο τον ίδιο άνδρα και την ίδια γυναίκα να στέκονται έξω από το αστυνομικό τμήμα. Αφού τους υπέδειξε ως δράστες για άλλη μία φορά στην αστυνομία, η αστυνομία οδήγησε τα δύο άτομα μέσα στο τμήμα και τους ενημέρωσε ότι ο Mohammed τούς κατηγορούσε για επίθεση σε βάρος του. Ο άνδρας και η γυναίκα υπέβαλαν αμέσως μήνυση κατά του Mohammed για ψευδή καταμήνυση και συκοφαντική δυσφήμιση. Οι τρεις τους, καθώς και ο φερόμενος ως δράστης της επίθεσης κατά του Rahimi, οδηγήθηκαν στη συνέχεια στο ίδιο κελί. Ο Mohammed δήλωσε στη Human Rights Watch:

¹⁹⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ali Rahimi, Αθήνα, 5 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁹¹ Ο.π.

[Η αστυνομία] μού πήρε τα αποτυπώματά μου και μετά με έστειλαν στο δωμάτιο μαζί με αυτόν που μαχαίρωσε [τον Rahimi], και μετά από πέντε με δέκα λεπτά έφεραν και τον άλλον με τη γυναίκα. Αυτή η γυναίκα με έβγαλε φωτογραφίες με το κινητό της και με κορόιδεψε πάρα πολύ. Μίλησε και στο τηλέφωνο και είπε «είμαι εδώ μαζί με το γουρούνι». Όταν μίλαγε στο κινητό, έλεγε: «Δεν έχουμε πρόβλημα, εμείς δεν έχουμε πρόβλημα, είμαστε Έλληνες. Η αστυνομία μάς είπε “εμείς είμαστε Έλληνες”. Θα φύγουμε τώρα». Έμεινα τέσσερις ώρες μαζί τους. Με κοιτάζανε άγρια. Και μετά ηρεμήσανε, και αυτός που μαχαίρωσε τον Ali αποκοιμήθηκε και οι άλλοι δύο ηρεμήσανε.¹⁹²

Αδυναμία να αναγνωριστεί η σοβαρότητα του προβλήματος

Ορισμένες από τις θετικές κινήσεις που επισημάνθηκαν παραπάνω καταδεικνύουν ότι οι ελληνικές αρχές εστιάζουν τώρα στο πρόβλημα της αυξανόμενης ρατσιστικής βίας. Επιπλέον, αρκετά ανώτερα κυβερνητικά στελέχη καταδίκασαν τα κρούσματα βίας που εκδηλώθηκαν τον Μάιο του 2011 σε βάρος μεταναστών. Ο τότε υπουργός Προστασίας του Πολίτη Χρήστος Παπουτσήs επεσήμανε ότι η κοινωνική ένταση έχει οδηγήσει σε «έναν πολύ υψηλό κίνδυνο εγκλημάτων μίσους», ενώ ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος Γιώργος Πεταλωτής δήλωσε ότι «το θέαμα “μαχαιρωμένοι μετανάστες στα νοσοκομεία” δεν μπορεί να γίνει ανεκτό από την ελληνική κοινωνία. Οι πολίτες που μένουν στο κέντρο της Αθήνας και μένουν στις γειτονιές όπου υπάρχει έντονο πρόβλημα (εγκληματικότητα) έχουν δίκιο να εξανίστανται... αλλά κανείς δεν έχει δικαίωμα να αυτοδικεί».¹⁹³

Εντούτοις, κρατικοί λειτουργοί, σε πολλές συνεντεύξεις τους με τη Human Rights Watch, υποβάθμισαν την έκταση της ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας. Όπως δήλωσε η προϊσταμένη της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών κ. Ράικου, «πολλά ποινικά αδικήματα διαπράττονται από μετανάστες σε βάρος Ελλήνων, όπως και σε βάρος άλλων μεταναστών... Συνεπώς, αυτό που παρατηρούμε είναι ένα φαινόμενο διαπάλης μεταξύ διαφορετικών εθνικοτήτων».¹⁹⁴ Ο υποστράτηγος Βασίλειος Κουσούτης από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη μάς είπε:

¹⁹² Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Reza Mohammed, Αθήνα, 5 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁹³ “Greek officials urge calm after racist attacks” («Έλληνες αξιωματούχοι συνιστούν ψυχραιμία ύστερα από ρατσιστικές επιθέσεις»), *Athens News*, 13 Μαΐου 2011, <http://www.athensnews.gr/portal/9/41536> (πρόσβαση στις 15 Μαρτίου 2012).

¹⁹⁴ Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Ελένη Ράικου, προϊσταμένη της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών, Αθήνα, 8 Δεκεμβρίου 2011.

Κατά την προσωπική μου γνώμη δεν υπάρχει ροπή στη ρατσιστική βία. Δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι δεν συμβαίνει καθόλου. Τα κίνητρα, πολλές φορές, είναι διαφορετικά. Πολλοί Έλληνες πέφτουν καθημερινά θύματα ληστείας από μετανάστες. Δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι είναι ρατσιστές επειδή ληστεύουν τους Έλληνες. Υπάρχουν και επιθέσεις μεταναστών κατά μεταναστών. Δεν έχουμε καταγράψει αύξηση στα κρούσματα ρατσισμού ή ξενοφοβίας. Φυσικά, υπάρχουν μεμονωμένες επιθέσεις. Όλες οι επιθέσεις που καταγγέλλονται ερευνώνται, και τα ευρήματα διαβιβάζονται στον εισαγγελέα.¹⁹⁵

Επιπλέον, μεγάλο μέρος της δημόσιας αντιπαράθεσης για τη μετανάστευση, τόσο μετά τη δολοφονία του Μανώλη Καντάρη τον Μάιο του 2011 όσο και στις εκστρατείες που προηγήθηκαν των εθνικών εκλογών του Μαΐου του 2012, επικεντρώθηκε στα γενικότερα ζητήματα της εγκληματικότητας και της ανασφάλειας, με τους υποστηρικτές ακροδεξιών παρατάξεων να συσχετίζουν ρητά την αυξημένη εγκληματικότητα με τη μετανάστευση. Ο Μάκης Βορίδης, εκλεγμένος βουλευτής με τη Νέα Δημοκρατία (τότε αντιπολίτευση), ζήτησε την «άμεση απέλαση μεταναστών» μετά τη δολοφονία του Καντάρη.¹⁹⁶ Στις 16 Μαΐου 2011 ανακοινώθηκε δέσμη πολιτικών μέτρων για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας στο κέντρο της πόλης, η οποία περιλάμβανε πρωτίστως μέτρα για την πάταξη της παράνομης μετανάστευσης.¹⁹⁷

Η οικονομική κρίση, πέραν του ότι επιτείνει τις κοινωνικές εντάσεις που βρίσκονται πίσω από τη βία και τη στήριξη ακραίων στοιχείων, αποτελεί επίσης μια βολική δικαιολογία για την ανυπαρξία δράσης. Απηχώντας το αίσθημα πολλών παρατηρητών, ο Σπύρος Ριζάκος, από τη μη κυβερνητική οργάνωση «Αίτημα», χαρακτήρισε την οικονομική κατάσταση ως «ένα καλό πρόσχημα για τους δεξιούς για να εξαπολύσουν ανθρωποκυνηγητό κατά των μεταναστών».¹⁹⁸ Παράλληλα, η Μαρία Κουβέλη, εκλεγμένη δημοτική σύμβουλος στον Δήμο Αθηναίων, επεσήμανε ότι «η οικονομική κρίση είναι τόσο σοβαρή, που άλλα πράγματα

¹⁹⁵ Συνέντευξη της Human Rights Watch με οκτώ αξιωματούχους του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, υπό την ηγεσία του υποστράτηγου Βασιλείου Κουσούτη, διευθυντή, Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011.

¹⁹⁶ Kathy Tzivilakis, "Politicians urged to tackle Athens crime" (Εκκλήση πολιτικών για πάταξη της εγκληματικότητας στην Αθήνα), *Athens News*, 21 Μαΐου 2011, <http://www.athensnews.gr/issue/13444/41896> (πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2012).

¹⁹⁷ Kathy Tzivilakis, "Politicians urged to tackle Athens crime" (Εκκλήση πολιτικών για πάταξη της εγκληματικότητας στην Αθήνα), *Athens News*, 21 Μαΐου 2011, <http://www.athensnews.gr/issue/13444/41896> (πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2012).

¹⁹⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Σπύρο Ριζάκο, Αθήνα, 28 Νοεμβρίου 2011.

φαντάζουν λιγότερο σημαντικά». ¹⁹⁹ Η Καλλιόπη Σπανού, η Ελληνίδα Συνήγορος του Πολίτη, συμφώνησε, επισημαίνοντας ότι η ξενοφοβία «δεν αντιμετωπίζεται σοβαρά ως πολιτικό ζήτημα, αλλά αντιμετωπίζεται περισσότερο ως ζήτημα πολυτελείας». ²⁰⁰

¹⁹⁹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τη Μαρία Κουβέλη, Αθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2011.

²⁰⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Καλλιόπη Σπανού, Συνήγορο του Πολίτη, Αθήνα, 12 Ιανουαρίου 2012.

Συστάσεις

Προς την ελληνική κυβέρνηση

- Να καταδικάσει δημόσια και απερίφραστα τα περιστατικά ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας.
- Να αναπτύξει μια εθνική στρατηγική για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, η οποία θα καθορίζει συγκεκριμένα μέτρα, καθώς και χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή τους, και θα καθιστά τον αρμόδιο κρατικό φορέα για την παρακολούθηση της εφαρμογής.

Προς το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη

- Να επικαιροποιήσει το Επιχειρησιακό Σχέδιο της Αστυνομίας 2010-2014 για την καταπολέμηση του εγκλήματος στην Αθήνα, ώστε να περιλαμβάνει μια στρατηγική πρόληψης της ξενοφοβικής βίας, και να εξασφαλίσει επαρκή ανάπτυξη δυνάμεων και περιπολιών σε περιοχές με υψηλά ποσοστά ξενοφοβικής βίας.
- Να διασφαλίσει ότι θα παρέχεται σε όλους τους αστυνομικούς υπαλλήλους όλων των βαθμών υποχρεωτική εκπαίδευση, δυνατότητα παρακολούθησης μαθημάτων ειδίκευσης, καθώς και εντός της υπηρεσίας εκπαίδευση σε θέματα εντοπισμού, απόκρισης και διερεύνησης εγκλημάτων μίσους, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας.
- Να εκπονήσει και να κοινοποιήσει ειδικές κατευθυντήριες γραμμές για την αστυνομία σε ό,τι αφορά την έρευνα εγκλημάτων μίσους, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας.
- Να διασφαλίσει ότι κάθε αστυνομικό τμήμα στο κέντρο της Αθήνας θα στελεχώνεται από έναν τουλάχιστον υπάλληλο, ή ομάδα υπαλλήλων, με υψηλή ειδίκευση σε εγκλήματα μίσους, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας, καθώς και με εμπειρία στην έρευνα εξτρεμιστικών πράξεων.
- Να διασφαλίσει ότι όλοι οι αστυνομικοί υπάλληλοι έχουν επίγνωση του καθήκοντός τους να επιδεικνύουν επιμέλεια στον χειρισμό καταγγελιών που αφορούν τέλεση πιθανών εγκλημάτων μίσους και να προβαίνουν στην ανάληψη θετικών δράσεων με σκοπό την πρόληψη τέτοιων πράξεων.
- Να υιοθετήσει μέτρα πολιτικής και να ενημερώσει, μέσω κατάλληλων διαύλων, όλους τους αστυνομικούς υπαλλήλους ότι τυχόν καταγγελίες για τέλεση πάσης

φύσεως εγκλημάτων μίσους θα πρέπει να διαβιβάζονται αμέσως στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές, ανεξάρτητα από το είδος του ποινικού αδικήματος και χωρίς την υποχρέωση κατάθεσης παραβόλου 100 ευρώ.

- Να υιοθετήσει και να κοινοποιήσει σαφή μέτρα πολιτικής, βάσει των οποίων οι μετανάστες που δεν διαθέτουν έγγραφα και που είναι θύματα αξιόποινων πράξεων δεν θα τίθενται υπό κράτηση. Απαιτείται η καθιέρωση ειδικής απλουστευμένης διαδικασίας, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα θύματα θα ενημερώνονται για τα υφιστάμενα ένδικα μέσα και, ως εκ τούτου, θα μπορούν να προσφύγουν σε αυτά με σκοπό τη νόμιμη παραμονή τους στη χώρα, τουλάχιστον για το χρονικό διάστημα έως ότου ολοκληρωθεί η εκδίκαση της δικαστικής προσφυγής τους.
- Να εκκινήσει εκστρατεία ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, προκειμένου να ενθαρρύνεται η καταγγελία εγκλημάτων μίσους, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας, ιδίως μεταξύ των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο.
- Να διασφαλίσει, σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, την ταχεία δημιουργία ενός συστήματος συλλογής δεδομένων με σκοπό την καταγραφή όλων των πιθανολογούμενων εγκλημάτων μίσους, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας, ανεξάρτητα από το είδος του ποινικού αδικήματος, την ομάδα στην οποία ανήκει το θύμα και τους φερόμενους ως δράστες (π.χ. σε περίπτωση πιθανολογούμενης ή διαπιστωμένης διασύνδεσής τους με οργανωμένη ομάδα).
- Να απευθύνει αίτημα στο Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR) του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη για παροχή τεχνικής συνδρομής σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση των αρχών επιβολής του νόμου σε θέματα εντοπισμού και έρευνας εγκλημάτων μίσους.

Προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης

- Να εισηγηθεί την τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα, προκειμένου να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της επιβαρυντικής περίπτωσης του ρατσιστικού κινήτρου, μέσω της συμπερίληψής της, μεταξύ άλλων, σε άρθρα που τυποποιούν συγκεκριμένα ποινικά αδικήματα, όπως π.χ. η σωματική βλάβη. Η προσέγγιση αυτή δεν θα πρέπει, εντούτοις, να περιορίζει την εφαρμογή της επιβαρυντικής περίπτωσης αποκλειστικά στα εν λόγω ποινικά αδικήματα.
- Να διασφαλίσει, είτε διά νόμου ή μέσω δεσμευτικών εγκυκλίων, ότι, ανεξάρτητα από το είδος του αδικήματος, για κάθε αξιόποινη πράξη που μπορεί να

χαρακτηριστεί ως έγκλημα μίσους χωρεί αυτεπάγγελτη παρέμβαση της δημόσιας αρχής –διερεύνηση και ποινική δίωξη– χωρίς να απαιτείται η κατάθεση παραβόλου 100 ευρώ από τα θύματα.

- Να διασφαλίσει ότι θα παρέχεται σε εισαγγελικούς και δικαστικούς λειτουργούς κατάλληλη εκπαίδευση σε θέματα ελληνικής και ευρωπαϊκής αντιρατσιστικής νομοθεσίας, με έμφαση στην επιβαρυντική περίπτωση του ρατσιστικού κινήτρου κατά την τέλεση αξιόποινης πράξης, μέσω της συμπερίληψης, μεταξύ άλλων, ειδικών σεμιναρίων σε κύκλους μαθημάτων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης.
- Να δρομολογήσει ταχέως, και σε συνεργασία με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, τη δημιουργία ενός κεντρικού συστήματος συλλογής δεδομένων με σκοπό τη συλλογή και την τακτή δημοσίευση στατιστικών στοιχείων που αφορούν προκαταρτικές έρευνες, εκκρεμοδικίες, ετυμηγορίες και επιβληθείσες ποινές σε εγκλήματα με ρατσιστικό κίνητρο.
- Να ενθαρρύνει τη σύσταση ομάδων εργασίας απαρτιζόμενων από διορισθέντες εισαγγελικούς λειτουργούς με ειδικευση στην εξέταση ρατσιστικών εγκλημάτων. Στο ενδιάμεσο διάστημα έως τη σύσταση των ομάδων αυτών προτείνεται ο διορισμός ενός τουλάχιστον ειδικού εισαγγελέα, με υψηλή ειδικευση και ευαισθησία, προκειμένου να εποπτεύει το έργο των εισαγγελικών λειτουργών σε υποθέσεις που αφορούν εικαζόμενη τέλεση ρατσιστικού εγκλήματος.

Προς την Ευρωπαϊκή Ένωση

- Η Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής οφείλει να αξιολογεί τον βαθμό συμμόρφωσης της Ελλάδας προς τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει του περιφερειακού και Ευρωπαϊκού Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καθώς και δυνάμει του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και της απόφασης πλαισίου για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας, σε ό,τι αφορά την πρόληψη και τη δίωξη ρατσιστικών και άλλων μισαλλόδοξων πράξεων βίας, καθώς και να γνωστοποιεί τα πορίσματά της στην ετήσια έκθεσή της για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να παρέχει χρηματοδοτική στήριξη, μεταξύ άλλων και μέσω του προγράμματος χρηματοδότησης «Θεμελιώδη δικαιώματα και ιθαγένεια», σε πρωτοβουλίες οι οποίες επιδιώκουν να καλύψουν τις ανεπάρκειες που παρατηρούνται στον τρόπο απόκρισης των ελληνικών αρχών σε εκδηλώσεις ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας, όπως σε επιμορφωτικά μαθήματα ειδικευσης που

απευθύνονται σε αστυνομικούς και δικαστικούς υπαλλήλους, καθώς και σε εκστρατείες ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, προκειμένου να ενθαρρύνεται η καταγγελία εγκλημάτων μίσους, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας, ιδίως μεταξύ των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο.

- Η Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (LIBE) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου οφείλει, στο πλαίσιο των περιοδικών της εκθέσεων για τα θεμελιώδη δικαιώματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και μέσω άλλων ενεργειών, να αξιολογεί τον βαθμό συμμόρφωσης της Ελλάδας προς το ευρωπαϊκό δίκαιο και τις ευρωπαϊκές αρχές για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων. Η Επιτροπή LIBE οφείλει γενικότερα να επισημάνει το πρόβλημα της ρατσιστικής βίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και να συμπεριλάβει συστάσεις για την ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων με σκοπό την αντιμετώπιση των ανησυχιών αυτών.
- Η ομάδα εργασίας του Συμβουλίου για τα θεμελιώδη δικαιώματα (FREMP) οφείλει γενικότερα να επιληφθεί του ζητήματος της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση και να εξετάσει τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των εν λόγω ανησυχιών σε επίπεδο ΕΕ.
- Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ οφείλει να μελετήσει σε βάθος τις εκδηλώσεις ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας στην Ελλάδα προκειμένου να παρέχει σε οργανισμούς λήψης αποφάσεων, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στοιχεία και αναλύσεις σχετικά με την αξιολόγηση του βαθμού συμμόρφωσης της Ελλάδας προς τις υποχρεώσεις που υπέχει για την καταπολέμηση της ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας.

Προς το Συμβούλιο της Ευρώπης

- Ο Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα οφείλει να εξετάσει το ενδεχόμενο πραγματοποίησης επίσκεψης στην Ελλάδα, προκειμένου να αξιολογήσει και να αναδείξει την κρατούσα κατάσταση στη χώρα σε ό,τι αφορά τις εκδηλώσεις ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας σε βάρος μεταναστών και αιτούντων άσυλο, καθώς και να εισηγηθεί τη λήψη κατάλληλων μέτρων για την αντιμετώπιση των διαπιστωμένων ανησυχιών.
- Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) οφείλει να δώσει συνέχεια στις ανησυχίες που διατυπώνονται στην έκθεσή της του 2009 και να μην περιμένει μέχρι την ολοκλήρωση του κύκλου πενταετούς διάρκειας για την αξιολόγηση της Ελλάδας αλλά να εξετάσει το ενδεχόμενο να εκδώσει δήλωση

σχετικά με την εντεινόμενη ρατσιστική και ξενοφοβική βία στην Ελλάδα ή να εισηγηθεί τη λήψη άλλων άμεσων μέτρων.

Προς τα Ηνωμένα Έθνη

- Ο Ειδικός Εισηγητής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Μεταναστών οφείλει να διασφαλίσει ότι η επόμενη επίσκεψή του στην Ελλάδα θα επιστήσσει την προσοχή στις εκδηλώσεις ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας σε βάρος μεταναστών και αιτούντων άσυλο και θα οδηγήσει σε συστάσεις για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων με σκοπό την αντιμετώπιση των διαπιστωμένων ανησυχιών.
- Ο Ύπατος Αρμοστής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και ο Ειδικός Εισηγητής για τις σύγχρονες μορφές ρατσισμού οφείλουν, για τους ίδιους ακριβώς λόγους, να εξετάσουν το ενδεχόμενο πραγματοποίησης επίσκεψης στην Ελλάδα, καθώς και να παρακολουθούν στενά και να εφιστούν την προσοχή στην επικρατούσα κατάσταση στη χώρα μέσω, μεταξύ άλλων, της λήψης μέτρων κατεπείγοντα χαρακτήρα και της διατήρησης επαφών με την κυβέρνηση για μεμονωμένες υποθέσεις.
- Συναφή συμβατικά όργανα, όπως η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων και η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, οφείλουν να ζητήσουν λεπτομερή ενημέρωση από την ελληνική κυβέρνηση σχετικά με τα μέτρα που έχει λάβει για την αντιμετώπιση εκδηλώσεων ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας στο πλαίσιο των προσεχών αξιολογήσεων που αναμένεται να εκπονήσουν για τον βαθμό συμμόρφωσης της Ελλάδας προς τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών Περί Καταργήσεως Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων και το Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, καθώς και να εισηγηθούν την ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων για την αντιμετώπιση των διαπιστωμένων ανησυχιών.
- Μέλη του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων οφείλουν, κατά τον δεύτερο κύκλο αξιολόγησης της Ελλάδας στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Περιοδικής Επιθεώρησης του 2016, να ζητήσουν από την ελληνική κυβέρνηση να απαριθμήσει τυχόν μέτρα που έχει λάβει για την αντιμετώπιση εκδηλώσεων ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας, συμπεριλαμβανομένων όσων συνιστούν υλοποίηση των συστάσεων της παρούσας Έκθεσης για βελτίωση του τρόπου απόκρισης των αστυνομικών και εισαγγελικών αρχών.

Ευχαριστίες

Η Judith Sunderland, ερευνήτρια, και η Eva Cossé, βοηθός ερευνήτρια, αμφότερες στο Τμήμα Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας της Human Rights Watch, διεξήγαγαν την έρευνα για την εκπόνηση της παρούσας Έκθεσης. Η Έκθεση συντάχθηκε από τη Judith Sunderland βάσει στοιχείων της Eva Cossé και την επιμελήθηκε ο Benjamin Ward, αναπληρωτής διευθυντής στο Τμήμα Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας. Η Veronika Szente-Goldston, προϊσταμένη συνηγορίας στο Τμήμα Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας, αναθέωρησε το κείμενο της Έκθεσης και συνέβαλε στη σύνταξη των συστάσεων. Η Aisling Reidy, ανώτερη νομική σύμβουλος, παρείχε υπηρεσίες νομικού ελέγχου και ο Tom Porteous ήταν υπεύθυνος για τον έλεγχο του προγράμματος. Στην παραγωγή της Έκθεσης συνέβαλαν η Marina Pravdic, συνεργάτιδα στο Τμήμα Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας, η Grace Choi, διευθύντρια εκδόσεων, η Kathy Mills, ειδικός σε θέματα εκδόσεων, και ο Fitzroy Hepkins, υπεύθυνος αλληλογραφίας.

Η Human Rights Watch ευχαριστεί θερμά όλους όσοι συνέδραμαν στη διεξαγωγή της έρευνας στην Ελλάδα. Θέλουμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερα τους Yunus Mohammadi, Σπύρο Ριζάκο, Μαριάννα Τζεφανάκου, Ευθαλία Παππά, Τίνα Σταυρινάκη, Ευγενία Κουνιάκη, Mubarak Shah και Saleh Ibrahim, καθώς και το προσωπικό των ΜΚΟ «Praksis» και «Γιατροί του Κόσμου». Ευχαριστούμε επίσης θερμά όλους τους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο που μίλησαν μαζί μας για τις εμπειρίες τους.

Την Έκθεση μετέφρασε στα ελληνικά η Σοφία Καλαϊδοπούλου και επιμελήθηκε η Eva Cossé. Τη διόρθωση των κειμένων ανέλαβε η Ελεάννα Λαμπάκη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι – Κείμενο από μανιφέστο κατά των μεταναστών, Αθήνα

ΝΑ ΦΥΓΕΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΙΣΤΕ ΑΝΕΠΙΘΥΜΗΤΟΙ

Ήρθατε στην Ελλάδα χωρίς κανένας να σας καλέσει. Εμείς, οι φιλόξενοι και πονόψυχοι Έλληνες, σας δεχθήκαμε με στοργή, σας δώσαμε τροφή, ρούχα, νοσοκομειακή περίθαλψη, στέγη. ΑΛΛΑ ΟΧΙ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΙ ΟΧΙ ΓΙΑ ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΑΣ. Εσείς όμως, αντί να μας ευχαριστήσετε, ανταποδώσατε με κλοπές καταστημάτων και σπιτιών, δολοφονίες ηλικιωμένων για 10 ευρώ, φόνους για διακίνηση ναρκωτικών, συμβόλαια θανάτου, βιασμούς γυναικών και γιαγιάδων, ξυλοδαρμούς ηλικιωμένων, κακοποίηση ανηλίκων, βρώμα και αρρώστιες.

Δεν σεβαστήκατε τη φιλοξενία μας, τα ήθη και τα έθιμά μας, προσβάλλοντας όλους εμάς τους Έλληνες και τις Ελληνίδες, τη θρησκεία μας, τον πολιτισμό μας, την υπερηφάνεια μας, τις ΖΩΕΣ μας.

Ζείτε εδώ με τα ΔΙΚΑ ΜΑΣ ΧΡΗΜΑΤΑ, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΔΟΥΛΕΥΕΤΕ, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΚΑΝΕΤΕ ΤΙΠΟΤΑ ΑΠΟΛΥΤΩΣ, ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΝΑ ΠΟΥΛΑΤΕ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΡΝΕΙΑ.

Αυτή η χώρα δεν έχει χρήματα ΓΙΑ ΝΑ ΖΗΣΕΙ ΕΜΑΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ. Σας δεχόμαστε αναγκαστικά στα νοσοκομεία μας που δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν εμάς τους ίδιους, και στέλνετε τα παιδιά σας στα σχολεία μας που ΕΜΕΙΣ ΠΛΗΡΩΝΟΥΜΕ.

ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΜΕ ΝΑ ΣΑΣ ΤΑΪΖΟΥΜΕ, δεν θέλουμε να σας δώσουμε ούτε 1 ευρώ.

ΕΠΙΣΤΡΕΨΤΕ ΑΜΕΣΩΣ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΣΤΕΙΤΕ ΓΙ' ΑΥΤΗΝ. ΕΙΣΤΕ ΑΝΕΠΙΘΥΜΗΤΟΙ ΕΔΩ. Πάνω από το 90% του ελληνικού λαού θέλει να φύγετε και να μην ξαναγυρίσετε ποτέ και τρέφει οργή και μίσος για όλους εσάς, επειδή προσβάλατε την αξιοπρέπεια μας.

Είμαστε οργισμένοι με αυτή την κυβέρνηση και με όλους τους πολιτικούς που σας έφεραν εδώ, που σας στηρίζουν και που σας υπερασπίζονται **ΚΑΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΙ ΝΑ ΤΙΜΩΡΗΣΟΥΜΕ ΚΑΙ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΣΑΣ.** Από εδώ και στο εξής, θα κάνουμε ό,τι είναι

απαραίτητο για να πιέσουμε εσάς και τους ΠΡΟΔΟΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ που σας στηρίζουν ώστε να ΦΥΓΕΤΕ ΑΠΟ ΑΥΤΗΝ ΤΗ ΧΩΡΑ (ή ό,τι αφήσατε από αυτήν).

ΔΕΝ ΕΧΕΤΕ ΜΕΛΛΟΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΓΥΡΙΣΤΕ ΑΜΕΣΩΣ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΣΑΣ. ΠΟΛΙΤΕΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Τα τμήματα με κεφαλαία και έντονη γραφή εμπεριέχονταν στο πρωτότυπο.

Μίσος στους δρόμους

η ξενοφοβική βία στην Ελλάδα

Η ξενοφοβική βία έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις στην Ελλάδα, ιδίως στην Αθήνα. Αυτόκλητες ομάδες πολιτοφυλακής, αποτελούμενες από έως και είκοσι άτομα, συχνά με καλυμμένα πρόσωπα και ενίοτε οπλισμένες με ρόπαλα ή μπουκάλια μπίρας, επιτίθενται συστηματικά σε μετανάστες και αιτούντες άσυλο. Οι επιθέσεις αυτές γίνονται συνήθως νύχτα σε συγκεκριμένες πλατείες ή κοντά σε αυτές. Τα θύματα υποχρεώνονται διά της βίας να κατέβουν από λεωφορεία, ξυλοκοπούνται, μαχαιρώνονται ή σημαδεύονται εφ' όρου ζωής.

Η έκθεση *Μίσος στους δρόμους*, η οποία στηρίζεται σε δεκάδες συνεντεύξεις που παραχώρησαν θύματα, κυβερνητικοί αξιωματούχοι, αστυνομικοί υπάλληλοι και άλλα πρόσωπα, καταδεικνύει την απαράδεκτη καθυστέρηση εκ μέρους των ελληνικών αρχών να αναγνωρίσουν την έκταση της ξενοφοβικής βίας και να αναλάβουν συντονισμένες δράσεις για την ανάσχεση της ανησυχητικής αυτής τάσης.

Η αστυνομία δεν λαμβάνει προληπτικά μέτρα ή δεν ανταποκρίνεται επαρκώς σε περιπτώσεις καταγγελίας των επιθέσεων, αποθαρρύνει τα θύματα από την υποβολή εγκλήσεων και απειλεί τους μετανάστες χωρίς έγγραφα με κράτηση σε περίπτωση που επιμείνουν σε προσφυγή. Οι δράστες σπανίως συλλαμβάνονται ή διώκονται· μέχρι σήμερα, ουδείς έχει καταδικαστεί για επίθεση υποκινούμενη από ρατσιστικό κίνητρο βάσει διάταξης του 2008 του ποινικού δικαίου.

Η οικονομική κρίση και οι μεταναστευτικές πιέσεις δεν δικαιολογούν την αποτυχία της ελληνικής πολιτείας να αντιμετωπίσει την ξενοφοβική βία. Η Human Rights Watch καλεί την ελληνική πολιτεία να αποκηρύξει την ξενοφοβική βία και να λάβει άμεσα μέτρα που θα διασφαλίζουν την αυστηρή επιβολή του νόμου με σκοπό την αποτροπή και την τιμωρία αυτών των εγκλημάτων μίσους. Απαιτείται επείγοντως η μεταρρύθμιση του ποινικού δικαίου, η παροχή εξειδικευμένης εκπαίδευσης και η αρτιότερη καταγραφή των εγκλημάτων μίσους. Η ΕΕ οφείλει να στηρίξει τις προσπάθειες αυτές.

Ο Ali Mohammadi, ένας 25χρονος αφγανός αιτών άσυλο, δήλωσε ότι, όταν υπέβαλε μήνυση ύστερα από επίθεση που είχε δεχθεί στην πλατεία του Αγίου Παντελεήμονα, ένας αστυνομικός υπάλληλος τον ρώτησε γιατί δεν τους χτύπησε και αυτός. «Πήγα στο αστυνομικό τμήμα δυο ημέρες μετά... Το μόνο που με ρώτησαν είναι από που είσαι, τι έγινε... Μου είπαν "Εντάξει, άμα τους βρούμε θα σε πάρουμε τηλέφωνο, θα προσπαθήσουμε." Δεν μου έδωσαν τίποτα.»

© 2012 Zalmai